

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra psychologie

**ČLENOVÉ HNUTÍ STRAIGHT EDGE A JEJICH
MOTIVACE K ABSTINENCI**

Bakalářská diplomová práce

Autor: Pavla Řehulková

Vedoucí práce: Mgr. Ondřej Skopal

Olomouc

2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci na téma: „Členové hnutí straight edge a jejich motivace k abstinenci“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

V dne

Podpis

Ráda bych poděkovala vedoucímu práce Mrg. Ondřeji Skopalovi za odborné vedení práce, cenné rady a připomínky, za ochotu a vstřícnost. Dále děkuji všem respondentům za to, že byli ochotni účastnit se výzkumu a věnovali mi svůj čas.

Obsah

Úvod	5
TEORETICKÁ ČÁST	6
1 Subkultura	7
1.1 Hnutí.....	9
1.2 Alternativní životní styly.....	10
2 Identita	11
2.1 Sociální identita.....	12
3 Straight edge.....	14
3.1 Hardcore.....	14
3.2 Vznik hnutí.....	15
3.3 Postoje straight edge	17
3.4 Osobní pojetí myšlenek straight edge	18
3.5 Kolektivní identita u straight edge	19
3.6 Symbol X	20
3.7 Ženy ve straight edge	20
3.8 Odnože straight edge.....	21
3.9 Straight edge hudba.....	22
4 Motivace.....	24
4.1 Motivy	26
4.1.1 Individuální psychické motivy	27
4.2 Hodnoty.....	28
4.3 Postoje.....	29
5 Užívání návykových látek a abstinence.....	31
5.1 Prevalence užívání drog na území ČR	31
5.2 Konzumační atmosféra.....	32
5.3 Abstinence.....	32
5.4 Abstinence přijatá jako životní styl.....	34
VÝZKUMNÁ ČÁST	35
6 Výzkumný problém.....	36
7 Cíle výzkumu	37
8 Typ výzkumu	38
9 Charakteristika výzkumného souboru.....	39
9.1 Proces výběru respondentů	41

10 Metoda tvorby dat.....	42
10.1 Etické aspekty výzkumu	42
11 Metody zpracování a analýzy dat	43
12 Výsledky.....	44
12.1 Jaké motivy vedou členy subkultury straight edge k abstinenci?	44
12.2 Jaké postoje k návykovým látkám a jejich uživatelům členové hnutí straight edge zaujmají?	51
12.3 Jaké zkušenosti mají členové hnutí straight edge s návykovými látkami osobně?	54
12.4 S jakými reakcemi na svou abstinenci se členové subkultury straight edge setkávají?	56
12.5 Jak ovlivňuje abstinence vztahy jednotlivých respondentů?.....	59
12.6 Ostatní výsledky.....	62
13 Diskuze	70
14 Závěry	75
Souhrn.....	76
Seznam použitých zdrojů a literatury	79
Abstrakt	
Přílohy	

Úvod

Práce se zabývá subkulturou, hnutím a životním stylem straight edge, jehož výrazným aspektem je abstinence od veškerých nelegálních drog, tabáku i alkoholu. Cílem práce je popsat tuto jedinečnou subkulturu a zaměřit se především na hlediska týkající se abstinence. Proč si jedinci zvolili identitu abstinenta a jak jí osobně pojmají.

Nikterak pozitivní realitou je, dle mého názoru, fakt, že je abstinence naší společností vnímána podobně jako alkoholismus, jako deviantní a asociální chování. Alkohol se stal každodenní součástí našich životů, je na billboardech, v časopisech, na internetu a na každé oslavě nebo významné události. Doprovází náš život už od dětství, v různých příležitostech a kontextech. Podobně je tomu s cigaretami. Cigarety jsou společnosti předkládány jako něco co je stylové, jak to můžeme vidět například ve filmech. Taková prezentace návykových látek má negativní vliv především na děti a dospívající. Tyto výrobky jsou jim předkládány jako něco, co potřebují mít k tomu, aby se stali oblíbenými, stylovými a uznávanými. Hnutí straight edge se k těmto nešvarům společnosti staví čelem, členové usilují o čistý život, o to mít v každé situaci čistou hlavu. Odmítají své tělo ovlivňovat jakýmkoliv drogami.

Tomu, proč lidé pijí nebo užívají drogy, je věnována spousta pozornosti, ale už méně je výzkumné bádání soustředěno na druhý pól věci. Tedy na to, proč někteří alkohol a drogy striktně odmítají, proto jsem se na toto téma rozhodla zaměřit. V práci se bude pojednávat zejména o abstinenci od alkoholu, protože právě ta je v naší společnosti nejméně častá, tudíž i pozoruhodná.

Cílem práce je v první řadě snaha seznámit čtenáře se samotnou subkulturou straight edge. Vysvětlit postoje a myšlenky tohoto hnutí a společné znaky životního stylu lidí, kteří se jako straight edge označují. Hlavní výzkumnou otázkou je, proč se tito lidé rozhodli pro život v abstinenci od drog, cigaret a alkoholu. Co je motivovalo k tomu, být abstinenty a jaké pohnutky je k tomuto stylu života mohly vést. Výzkum se také zabývá tím, jaký má zdrženlivost od návykových látek vliv na život abstinenta.

Práce se skládá ze dvou částí, části teoretické a části výzkumné. V teoretické části, v jednotlivých kapitolách, pojednávám o pojmech, které se k tématu vážou. Práce je zde uchopena z teoretického hlediska. Druhá část bakalářské práce v sobě zahrnuje praktickou část, výzkum. Analyzuji zde polostrukturované rozhovory, které jsem realizovala s jednotlivými členy subkultury straight edge.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Subkultura

Vzhledem k tomu, že je straight edge jednou ze subkultur, je nejprve potřeba vysvětlit, co se vůbec pod pojmem subkultura skrývá. V následující kapitole proto objasním, co to subkultura je. A jaké názory mezi autory na toto téma panují. Pozornost zde také věnuji pojmům hnutí a alternativní životní styl.

Majoritní společnost a populární média často stereotypně pohlíží na subkultury jako na požitkářské, pobuřující, promiskuitní a drogy užívající, nevyzrálé jedince. V některých případech má tento názor možná jistá opodstatnění, ale jsou i subkultury, které se od tohoto popisu diametrálně liší, takovou subkulturou je právě straight edge.

Dle Jandourka (2012) je subkulturou kultura určité skupiny, která se více či méně odlišuje od převládající kultury většinové společnosti. Škála projevů vyjadřujících odlišnost od převládající kultury je různorodá, od nepatrných změn až k radikálním popřením (v tom případě mluvíme o kontraktuře). Subkultura však není od dominantní kultury nikdy zcela izolována.

Předpona „sub“ znamená svébytnost a odlišnost od dominantní společnosti. Subkultury jsou tedy tvořeny lidmi, kteří mezi sebou sdílejí specifické hodnoty a normy, v nichž se rozcházejí s mainstreamovou společností (Barker, 2006 in Smolík, 2010).

Míra rozdílnosti jednotlivých subkultur od dominantní kultury je pohyblivá. Může se odlišovat pouze v malém rozsahu, nebo může být zcela v opozici proti celé kultuře, takovou subkulturou pak nazýváme **kontrakulturou** (Smolík, 2010). Nositelem kontrakultury může být protestní hnutí, kritizující nějaké sociální a kulturní jevy (ekologická, náboženská hnutí, hnutí mládeže). Můžeme se s ní setkat i na okraji společnosti, mezi lidmi, kteří jsou v konfliktu se společností, nebo z ní byli vyloučeni (bezdomovci, narkomani) (Jandourek, 2012).

V subkulturách se sdružují jedinci, kteří mají společné specifické problémy, výsledkem je pak vlastní pohled na sociální realitu. Řešení kolektivních problémů je tak základem pro vznik subkultur (Smolík, 2010).

Rozvoj subkultur byl výrazný zejména po druhé světové válce, přičemž většina subkultur vznikala především v Anglii (např.: punks, skinheads, mods) a ve Spojených státech amerických (hip hopeři, sprejeři, hardcore). Důsledkem globalizace je rozšiřování subkultur po celém světě a u mnohých z nich dochází k modifikaci. Během devadesátých let

20. století do České republiky pronikly téměř všechny subkultury běžné v zahraničí (Smolík, 2010).

Smolík (2010) upozorňuje na to, že subkultury jsou často, někdy i neprávem, spojovány se sociálně patologickými jevy. Některé jsou spojovány s užíváním drog, násilím, extravagancí, tělesnými modifikacemi nebo s pořádáním protestů a demonstrací. Pohled většinové společnosti na členy jednotlivých subkultur je ve velké míře zkreslován řadou předsudků, pověr, obav nebo působením masových médií, která často popisují subkultury nesprávně a negativně.

Soubor specifických hodnot, norem a postojů, které nositelé subkultur vyznávají, nazývají Heřmanský a Novotná (2011) **subkulturní ideologií**. Ať už se dané subkultury liší od většinové společnosti více či méně, nemohou existovat izolovaně. Subkulturní ideologie se totiž vytváří právě v kontextu většinové ideologie, tím jak jsou některé její hodnoty, postoje či normy interpretovány, nebo dokonce negovány.

Vrstevnické skupiny, kterými jsou také subkultury, mají neodmyslitelný vliv na proces socializace jedince. **Socializace** je proces, při kterém si jedinec osvojuje způsoby chování, seznamuje se s kulturním prostředím a osvojuje si společenské normy. Výsledkem tohoto procesu je zvládnutí způsobů psychického konání, reagování, myšlené, vnímání a cítění, které umožňuje život ve společnosti (Sollárová, 2008).

Smolík (2010) uvádí, že především dospívající se snaží najít své „já“ a realizovat se v rámci určité subkultury, tato skutečnost může mít kladné dopady (nová přátelství, aktivita, rozvoj atd.), ale v některých případech i záporné (agresivita, drogová závislost, trestná činnost apod.)

Subkultura může pro jedince představovat podstatnou část jeho života. Může být ústředním bodem, kolem něhož se utváří neposkvrněná identita, nebo být pro dotyčného jen rozptýlením, odreagováním se od monotónních, ale přesto důležitějších, skutečností života. Někdy může být i útekem, absolutním odstupem od všeho kolem (Hebdige, 2012).

Subkultury mohou vznikat na různém základě, například etnickém, zájmovém, profesním nebo hudebním, jak je tomu právě u subkultury straight edge. Pokud tedy subkultura umožňuje svým členům sdílet určitý hodnotový systém a tím naplňuje jejich potřebu patřit do nějakého společenství, jde o to „myslet a dělat věci společně“. Společně je možné sdílet hudbu, často jde o takovou hudbu, která s sebou nese ideologické poselství. To je typické právě pro hudební subkultury. Ty konstruují svou identitu především na základě sdílené hudby, samozřejmě současně s dalšími prvky (Heřmanský & Novotná, 2011).

V souvislosti s hudebními subkulturami se užívá rovněž pojem **scéna**. Zahrnuje celý soubor tvůrců, hudebníků a fanoušků, kteří společně sdílí svůj hudební vkus a kolektivně se odlišují od ostatních. Scénu lze chápat, oproti subkultuře, volněji z hlediska volby identity a skupinových norem. Pojem scéna je používán místo pojmu subkultura těmi, kteří odmítají vidět kulturu jako striktně rozdělenou na dominantní a deviantní (Bennett & Peterson, 2004).

Subkultury mládeže můžeme rozdělovat na základě různých kritérií. Jedním z nejčastějších je kritérium místa vzniku, které subkultury dělí na přenesené a originální (původní). Dalšími kritérii mohou být rozšířenost subkultury, jednotnost vůči nejednotnosti, tedy existence několika proudů v rámci jedné původní subkultury. Dále se můžeme zaměřit na hledisko politické angažovanosti (subkultury politické, apolitické), míru společenské přijatelnosti z hlediska ústavního pořádku (extremistické, neextremistické) nebo na hledisko společenské angažovanosti. Můžeme je rozlišovat i na základě vztahu k násilí nebo k užívání drog (Smolík, 2010).

1.1 Hnutí

Jak rozlišit pojmy subkultura a hnutí? „*Hnutí předpokládá větší názorovou a ideologickou jednotu, vznáší požadavky a sleduje určitý, předem definovaný cíl/cíle*“ (Smolík, 2010, 42). Oproti tomu subkultura je méně početná, v rámci jedné subkultury může působit současně několik protikladných proudů. Subkultury nemají žádný konkrétní cíl, který by vycházel z požadavků, nemusí nutně souviset s jakýmkoliv prosazováním změn politických, kulturních či společenských (Smolík, 2010).

M. Diani definuje sociální hnutí takto: „*Sociální hnutí je síť neformálních interakcí mezi pluralitou individuí, skupin či organizací angažovaných v politických nebo kulturních konfliktech na základě sdílené kolektivní identity*“ (Znebežánek, 1997 in Smolík, 2010, 43).

Hnutí je homogenní z hlediska prosazovaných cílů. Názory, postoje i činy jsou v rámci hnutí pluralitní, ambivalentní nebo také protikladné. Na rozdíl od toho jsou subkultury orientovány především na trávení volného času, než na aktivity směřující k dosažení společného cíle (Smolík, 2010).

Jandourek (2012), uvádí, že alternativním hnutím je druh sociálního hnutí, které se obrací proti tradičním formám společenského života. Alternativní hnutí vznikají především mezi kritickými intelektuály a mládeží. K jeho tématům může patřit například odmítání

konzumního způsobu života, ochrana životního prostředí, solidarita, sebeurčení, rozvoj osobnosti a alternativní životní styl.

1.2 Alternativní životní styly

Nakonečný (2005) chápe životní styl, pojímaný z psychologického hlediska, jako smysluplný syndrom intrapsychických a behaviorálních příznaků, jako deskriptivní koncept, vyžadující identifikaci svého motivačního pozadí. Životní styl je v podstatě způsob realizace hodnotové orientace, hierarchická struktura postojů a způsobů jednání. V životním stylu se projevuje osobnost člověka jako soustava interakcí mezi jeho vrozenou psychofyzickou konstitucí a osobními životními podmínkami. Životní styl pomáhá udržovat vnitřní psychickou rovnováhu, relativní jednotu a stabilitu v sebepojetí.

Dufková, Urban a Dubský (2008) chápou alternativu jako možnost volby mezi dvěma nebo více způsoby řešení, tudíž volitelný způsob řešení. Nutnou podmínkou alternativního životního stylu je proto existence různých životních stylů, alternativní styl života je pak volitelným životním stylem. Alternativa může být v rámci životního stylu chápána buď v širším slova smyslu jako prostá možnost nebo v úzkém slova smyslu jako protikladná možnost. Pojetí protikladnosti alternativního životního stylu se často uplatňuje v souvislosti s životními styly subkultur. Subkultury se staví proti životnímu stylu, který je ze strany většinové společnosti pozitivně oceňován nebo prostě jen ve společnosti převažuje, označujeme ho jako konvenční životní styl. Alternativní styly života jsou pak především životní styly subkultur, které projevují výrazný nesouhlas s hodnotami uznávanými většinovou společností, obecně tzv. nekonvenční, nonkonformní životní styly.

Při zamyšlení nad tím, co vede konkrétního jedince ke ztotožnění se s určitým životním stylem a to především alternativním, se dostáváme k problematice hodnot. Za dobrovolným rozhodnutím pro určitý alternativní styl života stojí zpravidla hodnoty, resp. výrazné uznávání jisté hodnoty jako zásadní, kvůli níž je člověk ochotný podstoupit větší či menší rizika (např. nesouhlas ze strany okolí) (Dufková et al., 2008).

2 Identita

Následující kapitola je zaměřena na problematiku týkající se identity, jak osobní, tak i skupinové. Při ztotožnění se s myšlenkami straight edge si jedinec vytváří novou, vlastní identitu, identitu abstinenta, člena subkultury straight edge. Jelikož hovoříme o subkultuře, skupině lidí sdílející stejné postoje, vytváří se zde i identita skupinová.

Jandourek (2012), charakterizuje pojem identita jako hluboký pocit vlastní totožnosti, který je založen na prožívání individuální jedinečnosti. Patří sem hodnoty, jimž jedinec věří a zakládá na nich smysl svého života (osobní ideologie). Identita je ztotožnění se se svými životními rolemi. Identitou je prožívání příslušnosti k určitým společenským celkům. Vztahuje se k ní tedy otázka příslušnosti ke konkrétní skupině a důležitosti sounáležitosti. Pak se jedná o sociální identitu. Některé složky identity jsou již dané narozením (pohlaví, etnikum), jiné jsou získané a jedinec si je může volit sám (náboženské a politické přesvědčení, zaměstnání).

Dufková et al. (2008) popisují identitu jako časově a situačně relativně stabilní soubor vlastností, hodnot, cílů a přesvědčení, který činí člověka jedinečným a výjimečným. Identita je výrazem postoje jedince k okolí a sobě samotnému.

Dle Nakonečného (2009) je identita totožnost, určení z hlediska příslušnosti ke kategorii (např. muž, Čech, abstinents). V rovině psychologické znamená identita možnost být takový, jaký skutečně jsem. Identitu rozlišujeme na tři kategorie:

- **Identita fyzická** (určujícím je vzhled)
- **Identita sociální** (obecné role a jedinečné role)
- **Identita psychologická** (jedinečné vlastnosti).

Identita v sobě zahrnuje **identifikaci**, ztotožnění se. Identifikace souvisí s vnitřním a vnějším já, s rolemi a demografickými charakteristikami subjektu a mírou ztotožnění se s nimi. Míra identifikace je vyjádřena slovem „my“, je zdrojem sebehodnocení a sebe prezentace. Zdrojem identifikace může být vše, co jedinec pokládá za zdroj pozitivního sebehodnocení. Identitu tedy člověk získává identifikací se zdroji preferovaných hodnot (Nakonečný, 2009).

Významným prvkem identity je podle Bohumila Geista (1992, in Dufková et al., 2008) sebeúcta, která se vztahuje k pozitivním nebo negativním pocitům, jež jsou lidem vlastní jako výsledek zkušeností v sociálním životě. Z tohoto pohledu můžeme podstatu identity vidět v potřebě uznání od ostatních i uznání sebe sama (Dufková et al., 2008).

Identita je plastická, není provždy pevně danou věcí, vzniká na základě dynamické, emocionálně bohaté, interakce mezi osobním a sociálním, je celoživotním procesem (Dufková et al., 2008).

Jak uvádí Dufková et al. (2008) přirovnávají někteří autoři identitu k životnímu příběhu (projektu) zaručujícímu kontinuitu a jednotu osobnosti napříč časem, prostorem a sociálním světem. Identita člověka se nevztahuje pouze na tady a teď, ale i na minulost a budoucnost.

Formování identity považoval E. Erikson za vývojový úkol období pozdní adolescence, její význam je však, jak už bylo řečeno výše, celoživotní. Identita se opravdu naplno objevuje a utváří v období adolescence, připravuje se však již v předchozích fázích vývoje, a poté se promítá do dalších etap života (Macek, 2003).

Dospívající prožívají období hledání a utváření identity obvykle ve vrstevnické skupině. Identita tak bývá často hledána i v partách, pohybujících se v rámci určitých subkultur. Identifikace se subkulturou poskytuje jedinci azyl v období jeho hledání. Ideové paradigma subkultury mu poskytuje možnost konfrontovat své postoje, hodnoty a vztahy ke světu i k sobě samému (Smolík, 2010).

Dosažení identity se projevuje získáním pocitu vlastní jedinečnosti, celistvosti, sjednocením dílčích zkušeností se sebou samým. Dále se vyznačuje osvojením pocitu určité stability, propojením zkušeností v čase a v neposlední řadě pocitem sounáležitosti k určitým hodnotám a ideálům (Macek, 2003).

Identita souvisí se zastavením, poznáním, pochopením a přijetím toho, kdo opravdu jsem a jaký jsem. Je proměnlivá, jde o trvalé úsilí, hledání, pochybování, někdy i ztracení a znovunalezení významu vlastního já, ale také o naději a touhu v hledání pokračovat (Macek, 2003).

2.1 Sociální identita

Problematika sebevymezení a uvědomování si vlastní hodnoty se netýká pouze jednotlivce, i když vztah jedince k sobě samému je vždy jejím psychologickým základem, lze jí vnímat i na úrovni konkrétních sociálních skupin a vrstev (Macek, 2003).

Sociální identita je kognitivní, morální a emocionální spojení jednotlivce s širší komunitou, kategorií nebo institucí. Projevuje se v kulturních materiálech a je spojena s pozitivními pocity vůči ostatním členům dané skupiny (Polletta & Jasper, 2001).

Nejenže dává jedinci pocit příslušnosti a směřování, ale může dotyčnému poskytnout útočiště před nežádoucími rolemi a orientacemi (Královcová & Morávek, 2012).

Sociální identita byla vyložena v teorii H. Tajfela a J. C. Turnera. Sebepojetí podle těchto autorů zahrnuje osobní identitu a identitu sociální. Osobní identita je vyjadřována osobními charakteristikami, sociální identita znamená zařazení jedince do určité skupiny. Podstatná část sebepojetí se, dle teorie sociální identity, odvozuje od vlastní skupinové příslušnosti. Lidé mají tendenci preferovat pozitivní sebepojetí před negativním, budou tedy pozitivněji hodnotit vlastní skupinu ve srovnání s jinými. Sociální identita je dle autorů tvořena třemi komponentami. Jsou jimi kognitivní aspekt, tj. vědomí skupinové příslušnosti, hodnotící aspekt, tj. za jak „dobrou“ či „špatnou“ je skupina považována a emocionální aspekt, tedy pocit připoutanosti ke skupině (Janoušek, 2004).

Se sociální identitou souvisí proces identifikace se skupinou, kdy se jedinec mentálně spojuje s atributy a normami, vlastními dané skupině. Identifikace se skupinou obsahuje dva procesy, kterými jsou připodobňování se k vnitroskupinovému vzoru a maximalizace vzdálenosti mezi vnitroskupinovým prototypem a prototypem jiné skupiny (Janoušek, 2004).

Dle Vágnerové (2005) pomáhá skupinová identita jedinci ulehčit v dospívání proces osamostatňování se a individuace. Vazba na skupinu zvyšuje pocit sebevědomí a sebejistoty. Pubescent tuto identitu nachází ve vrstevnické skupině. Členové skupiny jsou ve vztahu k němu v rovnocenném postavení, sdílí společné názory, postoje, hodnoty a preferovaný způsob života.

3 Straight edge

Následující kapitola pojednává přímo o subkultuře straight edge samotné. Nejprve popíšu, za jakých okolností hnutí vzniklo, současně s tím je potřeba přiblížit i hnutí hardcore, jehož je straight edge součástí. Dále se budu věnovat rozvoji postojů a přesvědčení napříč hnutím, pojmáním identity straight edge jednotlivcem i jejím kolektivním aspektem. Zmíním se i o určitých odnožích straight edge, které se z tohoto stylu vyčlenili. V textu budu používat buďto označení straight edge, nebo také zkráceně sXe, či SXE.

„Žádné drogy, ani alkohol a tabák. Za každou cenu a v každé situaci čistý pohled na svět. Čelit problémům s jasnou hlavou, radovat a bavit se přirozeně, za každých okolností být schopný reagovat. Nebýt součástí masy, nebýt takový, jakého mě chtějí mít. Straight edge znamená jasná převaha.“ (Hůla, 2011, 473).

Pojem subkultura může mnoha lidem asociovat experimentování s návykovými látkami. Proto může být překvapením, že postoje k drogám členů subkultury straight edge jsou naprosto odlišné. Poněkud konzervativní životní styl, v kombinaci s punkovými myšlenkami a tvrdou hudbou, ostře kontrastuje s konvenčními představami o subkulturách obecně.

Užívání zejména alkoholových drog je v naší kultuře silně zakořeněné, pití alkoholu je v dnešní společnosti něco běžného a podporovaného, jedná se v podstatě o společenskou normu. Na člověka, který nepije je proto ve společnosti pohlíženo velmi často jako na někoho, kdo je zvláštní nebo dokonce divný. Ten kdo nepije, zrovna řídí, nebo bere antibiotika, každá jiná možnost se jeví jako silně podezřelá (Hůla, 2011).

3.1 Hardcore

Jelikož straight edge vzniklo jako odnož hardcoru, je s ním stále silně spjato. A v podstatě je hardcore téměř neoddělitelnou součástí SXE, považuji za důležité se o tomto hnutí alespoň ve zkratce zmínit.

Hardcore se začal formovat v USA jako reakce na komercializaci punkové scény. Tito ortodoxní punkeři odmítli mít z punku jen dobrý prodejní artikl a navrátili se zpět ke kořenům celé subkultury. Hardcore je jedinou scénou, ve které neexistuje dělicí čára mezi kapelami a fanoušky. Stejně jako punk je i hardcore zastáncem toho, že hrát ve skupině může

každý. Toto hnutí tvoří kapely i obecnost rovným dílem. Hardcore tedy neuznává hierarchii ani vztah tvůrce - spotřebitel (Smolík, 2010). Pro hardcore je charakteristická strategie D.I.Y. (Do it yourself tj. „udělej si sám“). Tento princip v sobě zahrnuje rozmanité subkulturní aktivity – hudební vydavatelství, psaní zínů (tj. fanzine, periodikum nekomerčního charakteru), tvorbu plakátů a další grafiky, organizování koncertů nebo i výrobu oblečení a doplňků. Role spotřebitele a výrobce jsou vzájemně provázány, každý se v rámci svých možností a schopností podílí na jednotlivých aktivitách (Smolík, 2010). Hardcorová hudba je tvrdšího ražení, texty jsou společensky a politicky angažované (Smolík, 2010).

„Hardcore se stal životním stylem, jehož ústřední myšlenkou je dodnes aktivní odmítání konzumu; ovšem nikoli ve smyslu „destrukce z principu“, ale ve smyslu angažované politiky za nenásilí, dodržování lidských práv, ochranu zvířat a přírody obecně“ (Smolík, 2010, 182).

Hardcore neseňší sektářství, elitářství, fašismus, neonacismus a módní styly. Ideové politické hranice nejsou přesně určené, ale zdá se, že jde spíše o orientaci vlevo. Hardcore je vlastně stabilní alternativou toho, co zábavní průmysl předkládá mládeži (Smolík, 2010).

3.2 Vznik hnutí

Straight edge je relativně mladou subkulturou, vzniklo na počátku 80. let 20. století na východním pobřeží Ameriky, kdy několik punkerů zaujal text šestačtyřiceti vteřinové skladby Straight edge hardcorové kapely Minor Threat. Zpěvák a textař MacKaye v písni deklaroval jen své osobní postoje. Tyto myšlenky měly ale na tehdejší komunitu punks takový vliv, že aniž by to zamýšlel, započal svým textem nový životní styl (Haenfler, 2006).

„I am a person just like you / but I've got better things to do / than sit around and fuck my head / hang out with the living death / Snort white shit up my nose / Pass out at the shows / I don't even think about speed / That's something I just don't need / I've got the straight edge

„I am a person just like you / But I've got better things to do / Than sit around and smoke dope / 'Cause I know I can cope / I laugh at the thought of eating 'ludes / Laught of the thought of sniffing glue / Always gonna keep in touch / Never want to use the crutch / I've got the straight edge.“

Text písně Straight edge od kapely Minor Threat (Haenfler, 2006, 7).

Tento text započal vývoj nového hnutí, které existuje už více jak tři desetiletí a čítá tisíce lidí, kteří se vzdali (nebo nikdy nezačali) užívání alkoholu a ostatních drog. Naprosto převrátil myšlenku punkové subkultury, aniž by popíral její principy (Haenfler, 2006).

Název této subkultury, tedy přesněji původně jen název písně kapely Minor Threat, vznik, když bubeník Jeff Nelson maloval plakát na jeden z koncertů a používal při tom pravítko. Právě jeho přímá hrana (anglicky *straight edge*) mu připomínala způsob života, jaký si s ostatními členy kapely zvolili. Být přímý, zodpovědný sám sobě, neovlivňovat si hlavu žádnými „životabudiči“. Tak tato asociace dala vzniknout prvnímu pozitivnímu směru v punk (Kostěnek, 2001).

Hůla (2011, 480) uvádí v publikaci *Kmeny*: „*Straight edge bylo dobovou reakcí punkové mládeže na to, jakým směrem se jejich scéna ubírala. Destrukce, drogy, rvačky, vraždy na koncertech, nihilismus. Najednou se tomu část scény postavila, bylo to vymezení vůči společnosti i scéně zároveň.*“

Punková subkultura jako taková projevuje svůj odpor k přetvářce ve společnosti, materialismu, konvencím, narcismu, komunismu, rasismu atd., skrze extravagantní vzhled a nekonformní chování. Punk je provokace představovaná destruktivním chováním, promiskuitou a nadměrnou konzumací alkoholu a drog (Královcová & Morávek, 2012).

Straight edge svým postojem k abstinenci a pozitivním přístupem k životu v podstatě neguje původní myšlenku punku, současně se však vymezuje proti mainstreamu a zůstává součástí punkové scény. Je tedy jakýmsi druhem protestu proti protestu (Hamelman, 2006 in Královcová & Morávek, 2012).

Částečně můžeme nadšení pro tento zcela odlišný životní styl vysvětlit také tím, že na počátku jeho zrodu stála hardcore-punková kapela, k jejímž členům fanoušci vzhlíželi, chtěli být jako oni a tudíž se jejich stylem nechali inspirovat. Kdyby taková pobídka přišla z vnějšku, mimo hardcorovou scénu, nejspíš by se vůbec neuchytila. Hlavním důvodem vzniku a rozšíření hnutí však byla právě reakce na tehdejší punkovou sebedestruktivní mládež (Haenfler, 2006).

Irwin (1999) je toho názoru, že pokud pozitivní přístup k abstinenci přichází přímo ze strany vrstevníků, je mnohem akceptovatelnější než výzvy ke zdrženlivosti od návykových látek z pozice rodičů nebo státních institucí.

Největší počet stoupenců má hnutí v Americe, kde také vzniklo. Hnutí se rozšířilo napříč celým světem, v dnešní době najdeme straight edge prakticky v každém větším městě Evropy, Ameriky a Austrálie. Nyní čítá desítky tisíc mladých lidí, kteří se s tímto způsobem života ztotožňují (Haenfler, 2006). Tato životní filozofie oslovila různorodé seskupení osob,

nicméně ve Spojených státech amerických většinu členů tvoří bílí muži a ženy, pocházející ze střední třídy, ve věku 15-25 let (Atkinson, 2003 in Haenfler, 2006).

3.3 Postoje straight edge

Straight edge, možné je také označení sXe, je životním stylem, jehož základem je odmítání veškerých návykových látek, ať už ilegálních nebo legálních, včetně cigaret a alkoholu. Současně se také vymezuje proti promiskuitnímu sexu. Odmítáním alkoholu, drog a promiskuity členové subkultury dávají najevo, že neuznávají a zavrhuji „populární“ klišé, asociovaná s dnešní společností mladých lidí (Haenfler, 2006).

Původní myšlenka straight edge je pouze o zřeknutí se škodlivých závislostí. Později však začaly do tohoto životního stylu pronikat i myšlenky ekologických hnutí a hájení práv zvířat. V převážné většině jsou členové subkultury vegany nebo vegetariány (Kostěnek, 2001).

Vegetarián je osoba, která nejí maso ani masové výrobky, vegan je potom člověk, který kromě masa odmítá i ostatní živočišné produkty, jako jsou mléko a vejce. Spolu s tím souvisí i vyhýbání se výrobkům testovaným na zvířatech, oblečení a doplňkům z kůže.

Mezi členy panují odlišné názory na to, zda je veganství součástí SXE identity, nebo ne. Zatímco jsou někteří přesvědčeni, že straight edge musí být vegan, jiní vidí pod pojmem sXe pouze původní myšlenky, tedy abstinenci od návykových látek a promiskuitního sexu. Tak jako nemusí být vegan abstinentem, tak ani stoupenec straight edge nemusí být veganem, jsou to dva postoje, které spolu nemusí za každou cenu koexistovat (Helton & Staudenmeier, 2002).

Názor na škodlivost kofeinu a theinu není tak výrazně vyhraněný. Jde sice o návykové látky, ale jejich negativní účinky nejsou ve srovnání s jinými legálními drogami, tak velké. Někteří straight edge tedy kávu a čaj pijí, jiní striktně odmítají i tyto látky. Závislost může vzniknout i na různých lécích, většinou se straight edge snaží zbytečnému užívání léků vyhýbat (Kostěnek, 2001).

Mnozí členové subkultury vidí promiskuitu jako další negativní aspekt dnešní společnosti, jehož následkem může být přenášení pohlavních chorob či pocit ponížení nebo studu. Jsou obzvláště kritičtí k podobě muže, jenž nenasytně vyhledává sex, kdykoliv je to možné a ženy využívá pouze pro tělesné uspokojení. Ač by se mohl někomu jejich přístup k sexualitě zdát puritánský, není tomu tak. Sex je pro ně důležitý, ale odmítají k němu

přístupovat pouze ze stránky ukojení tělesných pudů, jeho součástí by měly být i city. Straight edge se také často prosazuje proti homofobii a sexismu (Haenfler, 2006).

Základní principy sXe jsou jednoduché - členové hnutí jsou naprostými abstinenty, vzdali se alkoholu, drog a tabákových výrobků. Tyto pravidla jsou pro vyznavače hnutí absolutní, neexistují u nich žádné výjimky (Haenfler, 2006; Wood, 2006).

3.4 Osobní pojetí myšlenek straight edge

Straight edge není organizované hnutí, nefunguje zde žádná hierarchie, nábor členů nebo cokoliv podobného, proto v pojmání myšlenek tohoto životního stylu mohou panovat značné rozdíly. Každý z členů zaujímá ke straight edge odlišný postoj, identitu straight edge chápe subjektivním způsobem a pojímá ji individuálně, podle svého přesvědčení (Královcová, Morávek, 2012). Většinou jsou typická SXE pravidla vnímána pouze jako široké a flexibilní vodítko na cestě k vlastní a jedinečné identitě straight edge. Jde tedy o nacházení vlastního způsobu pojetí těchto myšlenek, než o rutinní dodržování určitých pevně daných pravidel (Wood, 2006).

Základním kamenem identity straight edge je pozitivní, tzv. čistý život (clean living). Žít pozitivně může však pro každého jedince napříč subkulturou znamenat něco jiného, dodržování společenských norem, mít pozitivní pohled na svět, být sám sebou, jednat s lidmi s respektem a důstojně nebo se snažit přispět k tomu, aby byl svět lepším (Haenfler, 2006).

Hůla (2011) uvádí, že mluvit o svobodě v souvislosti s myšlenkovým proudem, který je vystavěn na striktních pravidlech a disciplíně, může vypadat jako paradox. Ale je třeba uvědomit si, že straight edge vzniklo a žije jako reakce na prostředí, které je předně nesvobodné. Idea vnitřního osvobození prostřednictvím disciplíny není cizí například východním filozofiím a zdá se být funkční cestou.

Abstinance znamená pro vyznavače této životní filozofie spoustu věcí, včetně odporu, sebeaktualizace a sociální přeměny. Členové subkultury velmi pozitivně hodnotí, aspekt abstinence, díky němuž mají vždy naprostou kontrolu nad sebou samotnými. Nestane se jim, že by se ráno probudili s kocovinou a nemohli si vzpomenout, co předešlou noc dělali. Zastávají ten názor, že pod vlivem alkoholu a jiných psychoaktivních látek, dělají lidé věci, které by za normálních okolností neudělali nebo by je dokonce ani nenapadli (Haenfler, 2006).

Helton a Staudenmeier (2002) zkoumali straight edge prostřednictvím internetu, kde se snažili analyzovat obsah webových stránek o straight edge, na niž přispívali právě členové subkultury. Mimo jiné také pátrali po tom, jaké důvody vedly dotyčné k abstinenci. Nejčastější důvod pro to abstinovat má co dočinění se zdravím. Často byl zmiňován škodlivý vliv návykových látek na organismus, potřeba cítit se dobře, zdravě atd. Dalším důvodem, proč neužívat tyto látky, je také jejich silná návykovost. Někteří jedinci našli svou cestu k abstinenci prostřednictvím této identity až poté, co se sami na vlastní kůži potýkali se závislostí. Být straight edge může být také reakcí na mainstreamové myšlení, manipulaci, konzumní společnost a korporační a kapitalistický svět. Mít kontrolu nad sebou samotným je hlavním cílem pro většinu členů straight edge. V neposlední řadě může být abstinence také reakcí na silný zážitek se závislostí v blízkém kruhu, především v rodině.

3.5 Kolektivní identita u straight edge

Kolektivní identita sXe nabízí mladým lidem abstinenci spolu se svobodným rozhodováním bez dogmat, to vše navíc zarámované atraktivními atributy punkové scény. Vzhledem k tomu, že hnutí vzniklo mezi mladými lidmi a šíří se prostřednictvím hudby, mohly by myšlenky této subkultury oslovit více mladých lidí (Královcová & Morávek, 2012).

Hnutí nabízí mladým lidem cestu, jak mít větší kontrolu nad svým životem. Převážně dospívající se často v životě setkávají s tím, že je na ně vyvíjen tlak ze strany vrstevníků, aby si také dali alkohol, alespoň vyzkoušeli cigaretu nebo jim jsou nabízeny nelegální drogy. V někom může tento nátlak vyvolat pocity bezmoci a nedostatku kontroly nad situací. V souvislosti s tím, členové často mluví o tom, že jim subkultura umožnila cítit se být akceptovaný, bez toho aniž by se museli přizpůsobit nátlaku ze strany většinové konzumující společnosti a ztratit kontrolu nad situací (Haenfler, 2006).

Být v kontaktu s dalšími členy subkultury a trávit s nimi čas, je pro některé jedince velmi důležité. Wood (2006) však během svého průzkumu zjistil, že pro to, aby někdo přijal identitu SXE za svou vlastní, není nezbytně nutné, aby měl sociální vazby na jiné členy. Seznámit se s myšlenkami straight edge lze i jinou formou než kontaktem s někým, kdo podle nich žije. Lze se k nim dostat skrze poslech hudby nebo například přečtením článku na internetu.

3.6 Symbol X

Poznávacím znamením pro sXe je velké písmeno X. Tento symbol vznikl zcela účelně, bez toho aniž by měl nějakou souvislost se Straight edge. Majitelé hudebních klubů si značili nezletilé návštěvníky koncertům, aby jim nebyl prodán alkohol, tím že jim nakreslili při vstupu fixem na ruku velké černé X. Se zrodem Straight edge se symbol X stal znakem vzdoru. Mládež přeměnila toto stigma, nemít přístup k alkoholu, na symbol hrdosti, který říká: „nejen že nemůžeme pít, my ani pít nechceme“. Členové sXe, včetně těch, kteří byli zletilí, a alkohol jim byl volně dostupný, si začali sami kreslit na hřbet ruky velké X (Haenfler, 2006).

Členové hnutí se mohou od svých vrstevníků odlišovat tím, že nosí oblečení a doplňky se značkou X, XXX nebo s nápisy vyjadřující jejich životní styl a postoj. Tyto symboly se mohou objevovat i na jejich ostatních osobních věcech, převážně mladší členové subkultury se tímto způsobem prosazují a dávají o sobě znát, jaký postoj zastávají. Často mají tetování s tímto symbolem nebo větami vyjadřujícími jejich abstinenci. Rozšířené jsou i jiné tělesné modifikace kromě tetování, jako je piercing nebo tunely v uších (Haenfler, 2006). Protože je přijetí tohoto životního stylu často chápáno jako celoživotní závazek, může být právě jedním ze způsobů jak dokázat, že jde pro dotyčného opravdu o celoživotní abstinenci, nechat si vytetovat nějaký motiv se straight edge tematikou, často je to X, trojitě X nebo nápis „Drug free“ (Helton & Staudenmeier, 2002).

3.7 Ženy ve straight edge

Členy straight edge jsou převážně muži, výskyt žen v této subkultuře je podstatně nižší. Svět subkultur měl k ženám vždy jiný přístup než k mužům. Většinou byly ženy vnímány jako sex symboly reprezentující určitý subkulturní styl, pouze jako partnerky mužů nebo pasivní konzumentky módy. Ve většině subkultur byla tedy žena vnímána pouze jako jakýsi doplněk muže. Většina subkultur v sobě obsahovala prvky maskulinity a někdy i násilí (skinheads, chuligáni apod.). I dnes některé styly podporují sexismus a násilí na ženách není výjimkou, ženy jsou vnímány jako sexuální objekty bez vlastního názoru především v některých proudech hip hopu. Samozřejmě existují i subkultury, které nerovnoprávnost a podřadné postavení žen kritizují, jako je právě straight edge (Smolík, 2010). Mullaney a Kolb (2006) na základě rozhovorů se 47 ženami i muži napříč SXE zjistili, že dnes už

pohlaví hraje bezvýznamnou roli na to, jak jedinec ztotožnění se s tímto životním stylem prožívá. Přesto se však objevují situace, kde pohlaví zjevně roli hraje, příkladem může být situace na hardcore koncertech. Protože je tanec v hardcore poněkud agresivní a atmosféra na koncertech hypermaskulinní, jsou při této aktivitě ženy viděny jen zřídka. Někteří z dotazovaných mužů poukazovali na to, že ženy podle jejich názoru často přijímají tento životní styl kvůli muži, který se jim líbí a je SXE. Na druhou stranu žádná z dotazovaných žen nespojuje svůj vstup do hnutí s tím, že by byla ovlivněna konkrétním mužem.

3.8 Odnože straight edge

U některých subkultur dochází ke vzniku dalších odnoží, které se odvozují od původní subkultury. Z původní subkultury jsou tak přebírány určité myšlenky, které jsou pozměněny nebo se k nim přidávají nové. Stejně tak u straight edge došlo ke vzniku různých odnoží. Dvě níže popsané odnože sXe jsou významné, jsou ale i tak v rámci hnutí minoritou.

Hardline

Hardline je jednou z odnoží straight edge, která vznikla ke konci 80. let 20. století. Hardline straight edge se od tradičních straight edge liší svou bojovností, která se projevuje daleko menší mírou tolerance k uživatelům návykových látek. Jsou více striktní a ortodoxní v pojmání myšlenek sXe (Wood, 2006).

I u straight edge se objevily tendence myšlenky sXe zneužívat. Jedná se především o agresivně militantní frakce hardline. Vyskytly se případy, kdy příslušníci hardline fyzicky napadli uživatele návykových látek nebo dealery. Někdy realizují i akce proti špatnému zacházení se zvířaty v laboratořích nebo velkochovech. Kvůli jejich netolerantnímu chování vznikly předsudky kolem straight edge (Hůla, 2011).

Jsou méně tolerantní k uživatelům návykových látek. Myšlenky hnutí jsou výraznou součástí jejich identity. Své postoje dávají více na odív. Jsou častěji zásadovější v pojetí toho, co berou jako návykové látky, vyhýbají se užívání kofeinu a teinu. Velmi se prosazují za práva zvířat, stejně tak i za lidská práva. Odmítají potraty a sexuální akt uznávají pouze za účelem plození dětí (Haenfler, 2006).

Krishna-core

Dalším specifickým životním stylem, který je spjat s myšlenkami straight edge je Krishna-core. Jde o spojení myšlenek Hare Krišna a straight edge, které k sobě mají

z určitého pohledu blízko. Stoupenci hnutí hare krišna jsou povinni nejíst maso, neužívat žádné návykové látky včetně čaje a kávy, nehrát hazardní hry, sex je povolen pouze manželům a to za účelem plození dětí. Životní styl straight edge a hare krišna je tedy v určitých aspektech podobný. Někteří straight edge tak tento životní styl spojili i se svým náboženským přesvědčením a spiritualitou (Wood, 2006).

3.9 Straight edge hudba

Irwin (1999) poukazuje na to, že v dnešní společnosti hraje hudba v životech mladých lidí stěžejní roli. Není tomu jinak u stylu straight edge, který se zrodil přímo na poli punkové hudební scény, proto není překvapením, že hudební hardcorová scéna zaujímá významné místo v životě členů subkultury.

Wood (2006) se domnívá, že hudba může být ústředním prvkem při definování a oživování myšlenek straight edge. Mnoho členů subkultury se dozvědělo o existenci straight edge a jeho pozitivních myšlenkách právě díky hudbě, konkrétně z písňových textů SXE kapel. Hudba může stěžejním způsobem pomoci nováčkům s počátečním formováním identity abstinenta a stejně tak může být důležitá i později, kdy může jedinci pomáhat s udržováním tohoto postoje. Hudba, skrze straight edge kapely, jejich texty a hlavně koncerty, kde se mohou členové subkultury potkat, tedy posiluje sounáležitost a skupinovou identitu straight edge. Přirozeně, někoho nemusí hudba ovlivňovat vůbec. Někteří SXE ani hardcore neposlouchají, na to panují různé názory. Někdo je přesvědčen, že ten, kdo se označuje jako straight edge, by měl kromě abstinence a odmítání promiskuity mít vztah i k hardcoru, pokud nemá, je pro něj pak „drug free“, nikoliv straight edge.

Wood (2006) analyzoval důkladně a chronologicky texty písni straight edge kapel od vzniku hnutí, až po současnost. Z jeho poznatků bych nyní ráda zmínila zásadní témata, obsažená v písních. Texty sXe kapel jsou často o tom, jaký je jejich život, že nepijí, nekouří, neberou drogy, nemají promiskuitní sex a jsou na to hrdí. Texty pojednávají o tom proč vlastně abstinovat, k čemu je dobré mít čistou hlavu a kontrolu nad sebou samotným, o tom jak jsou drogy škodlivé a ovlivňují člověka. Později některé kapely začali projevovat militantní postoj směrem k drogám a jejich uživatelům. Jejich texty upozorňují na drogy jako na nebezpečnou sociální a morální hrozbu, často označují uživatele drog za nepřátele, někdy i vybízí k násilí směřovanému k problémům spojeným s užíváním drog. Posléze se k tématům přidalo i hájení práv zvířat a spolu s ním vegetariánství a veganství. Častými

náměty pro texty jsou také dysfunkční politika a společnost. Hudebníci se snažili podpořit v komunitě pocit jednoty, současně však upozorňovali na napětí v subkultuře, způsobené špatným uchopením myšlenek SXE některými jedinci. Toto upozornění je směřováno převážně k odnoži, která se od klasického straight edge oddělila. Jde o hardline straight edge, o kterých jsem se v práci již zmiňovala. Co se týče textů, hardline v nich propagují své násilné a netolerantní postoje. Ačkoliv se někteří jedinci, vydávající se za straight edge, chovají násilně, naprostá většina subkultury násilnická není. Další hudební odnoží, která se vyčlenila ze SXE, je Krishna-core, která vznikla díky podobnostem mezi hnutím hare kršna a straight edge. Zde je ústředním tématem textů právě filosofie hare krišna.

4 Motivace

Následující kapitola by měla přiblížit dynamickou oblast lidské psychiky - motivaci. Toto téma je v bakalářské práci rozpracováno, protože objasnění motivace k abstinenci u členů subkultury straight edge je hlavním výzkumným záměrem. Na téma motivace existuje mezi psychology nepřehledné množství názorů. Bylo zpracováno mnoho teorií motivace, a do dnes neexistuje žádná jednotná a všemi přijímaná. Kromě pojetí motivace, věnují pozornost pojmům motiv, potřeba, postoj nebo hodnota, které jsou s motivací neodmyslitelně spjaty.

Pojem motivace vychází z latinského slova *movere*, které znamená hýbat se. „*Motivaci lze definovat jako souhrn všech intrapsychických dynamických sil neboli motivů, které zpravidla aktivizují a organizují chování i prožívání s cílem změnit existující neuspokojivou situaci nebo dosáhnout něčeho pozitivního*“ (Plháková, 2003, 319).

Cakirpaloglu (2012, 180) definuje motivaci jako „*proces spouštění, zaměření a regulace aktivity člověka na objekty a cíle*“. Motivace v sobě zahrnuje pocit konkrétního nedostatku nebo přebytku a také specifický cíl, kterým lze vzniklé napětí v organismu odstranit (Cakirpaloglu, 2012).

Motivované chování často provázejí intenzivní emoce. Motivy a emoce jsou tedy propojeny a vzájemně se ovlivňují. Tvoří motivačně-emocionální systém, který má vliv na lidské chování a prožívání (Plháková, 2003).

Plháková (2003) popisuje motivaci jako mimořádně komplikovaný systém, který je výsledkem složité souhry vrozených a získaných faktorů. Podle některých autorů jsou mnohé motivy i cíle chování nevědomé, nebo si je uvědomujeme pouze částečně. Většinou je chování ovlivněno více vlivy, má několik různých příčin. Proto se mohou vnitřní, často protichůdné motivy, dostat do konfliktu.

Motivaci lze dělit na **vnitřní** a **vnější** (intrinsickou a extrinsickou). Pokud jedinec vykonává určitou aktivitu s cílem získat nějakou konkrétní odměnu, jedná se o motivaci vnější. Vnitřní motivace naopak ovlivňuje naše chování bez jakékoliv vnější odměny, intrinsicky motivovaná činnost přináší uspokojení sama o sobě (Plháková, 2003).

Smysluplnost motivace spočívá v dosažení cíle, tento cíl vyjadřuje konkrétní vnitřní potřebu člověka. Záměrem je tedy dosažení a uspokojení této potřeby, která vznikla jako reakce na určitý nedostatek v organismu nebo vnějších podmínkách života jedince (Nakonečný, 1998).

Motivaci lze jednoduše chápat jako energii, jejímž výsledkem je určité chování, jednání. Svoboda (2008) chápe motivaci jako pojem, který v sobě zahrnuje všechny energetizační složky organismu, snahu obstát v prostředí a naplnit seberealizaci.

S aktem motivace souvisí rozhodovací modely. Schopnost rozhodování na škále „chci-nechci“ je podporována energetickou stabilitou a normalitou. Pokud je strana „chci“ dostatečně sycená a má pozitivní důsledky, není organismus psychicky vyčerpán, protože „vše plyne“, děje se „samo sebou“. Aby toho mohl jedinec dosáhnout, musí umět pracovat se svým energetickým potenciálem dostatečně pružně, mít cíl a dokázat reagovat na překážky, bez ztráty cíle a koncepce (Svoboda, 2008).

S daným faktorem souvisí schopnost seberegulace, vnitřní disciplíny. Ta je možná pouze v tom případě, že má jedinec vytyčený cíl. Schopnost zadávat si cíle, adekvátní osobním možnostem, je daná především úrovní sociální zralosti. Takže je důležité vědět „co smím a co nesmím“ a směřovat své cíle ke „smím“, v sociálně únosných mantinelech. Aby směřování bylo možné, je potřeba, aby měl jedinec specifickou míru schopnosti identifikovat se, být „vnořen“ do cíle a cesty k němu (Svobody, 2008).

Jestliže si máme zodpovědět otázku, proč se určitý člověk chová daným způsobem, proč něco dělá, nebo naopak nedělá. Pokud nás zajímá, jaké pohnutky vedly k určitému jednání, pak se nevyhneme pojům, jakými jsou potřeba, cíl, přání, podnět, pud, zájem, pobídka atd. V těchto případech nejde primárně o výkon, vlastnost ani o citový prožitek jako takový, ale o to, co je „za“ pozorovaným projevem chování, čím se jednání iniciuje a k čemu směřuje (Švancara, 2003).

Motivace je komplexním a složitým jevem. Motivy způsobují stav určitého vnitřního napětí nebo neklidu, ten člověka ovlivňuje a nasměřuje. Každá naše činnost je nějak motivována, ať už za ní stojí jakékoliv potřeby, tendence nebo zájmy. Uspokojením potřeby se redukuje a uvolní motivační napětí (Kohoutek, 2000).

Motivace působí současně ve třech rovinách, dimenzích:

- **dimenze směru** - motivaci člověka a jeho následné chování orientuje určitým směrem, naopak od jiných směrů jej odvádí.
- **dimenze intenzity** - jednání člověka je v závislosti na síle jeho motivace vždy více či méně prostoupeno úsilím jedince o dosažení cíle, v jehož rámci vynakládá energii o určité intenzitě.
- **dimenze stálosti** - projevuje se mírou schopnosti jedince překonávat vnitřní i vnější překážky, které se mohou objevovat na cestě za uskutečněním motivované činnosti (Bedrnová, et al., 2007).

Pozornost psychologů se v otázkách motivace často zaměřuje na oblast výkonové motivace. Tato oblast tématu však nebude dále rozpracována, protože nesouvisí s motivací k abstinenci.

4.1 Motivy

Jestli bude jedinec směřovat k určitému objektu nebo mentálnímu stavu, anebo se od něj bude vzdalovat, určují motivy. Projevují se tím, že chceme něco získat, nebo se snažíme, něčemu vyhnout. Nejsou-li motivy dlouhodobě uspokojovány, jejich naléhavost vzrůstá. Právě síla motivu ovlivní intenzitu a kvalitu následného chování (Plháková, 2003).

Motivy neboli pohnutky jsou příčinami lidského jednání, pod pojmem motiv si můžeme představit naše potřeby, zájmy, postoje, hodnoty, ideály, vztahy a tendence všeho druhu. Motivy jsou síly, které uvádějí naše chování do pohybu, ať už přímo či nepřímo. Proto jsou také nazývány tendencemi nebo dynamickými rysy. Tendenci rozumíme směřování k něčemu, udává tedy směr, dynamický rys je silovým momentem (Kohoutek, 2000).

Motivy mají ryze individuální povahu, dva lidé mohou mít například stejný motiv, ale pro každého z nich bude mít tentýž motiv osobitý význam a jako tendence k cíli se bude jevit jedinečným způsobem. Veškeré motivy podléhají sociálním vlivům, učení a individuálním zkušenostem (Cakirpaloglu, 2012).

Potřeby, pociťovány a prožívány jako nedostatek nebo naopak nadbytek něčeho, jsou nejdůležitějším druhem motivů. Potřebu vnímáme jako subjektivně prožívaný stav napětí, který vyvolává tendence k odstranění tohoto napětí. Vede tedy k činnosti, která směřuje k odstranění příslušného nedostatku, k saturaci příslušné potřeby. Předpokladem k takové akci je nalezení cíle, který umožní uspokojení dané potřeby (Bendová, et al., 2007).

Potřeby se dělí na základní a vyšší, ty se dále člení na potřeby biologické, sociálně psychologické, materiální a kulturní. Každý jedinec má svou strukturu potřeb. Na to, jak bude daná struktura vypadat, má vliv například věk, pohlaví, výchova, vzdělání, zaměstnání nebo životní styl (Kohoutek, 2000).

Pokládáme-li si otázku, proč se určitý člověk daným způsobem chová, ptáme se po jeho motivech, po příčinách jeho jednání, provádíme motivační analýzu. Pokud chceme analyzovat něčí motivaci, musíme si uvědomit, že může nastat rozpor mezi skutečnými a projevovanými motivy, a že neexistují pouze motivy vědomé, ale i motivy nevědomé.

Člověk navíc dokáže své motivy skrývat nebo předstírat motivy, které ve skutečnosti nemá (Kohoutek, 2000).

Dle Pavlase (2011) existuje motiv, jako základní jednotka motivace, ve dvou formách. Buď jako aktualizovaný motiv, právě působící, nebo motiv potencionální. Ten je aktuální dispozicí, za určitých podmínek se může oživit a stát se motivem aktualizovaným. Obecně můžeme motivy dále dělit na vědomé a nevědomé, vnitřní a vnější, krátkodobé nebo dlouhodobé.

Plháková (2003) uvádí, že lidské motivy lze rozdělit do čtyř okruhů:

- **Sebezáchovné motivy** - mají jasný biologický základ, zajišťují přežití jedince i přežití druhu.
- **Stimulační motivy** - sem patří potřeba optimální úrovně aktivace a variabilních vnějších podnětů.
- **Sociální motivy** - regulují a ovlivňují mezilidské vztahy, patří sem výkonová motivace, potřeba afiliace nebo moci.
- **Individuální psychické motivy** - jako je hledání životního smyslu, obrana sebepojetí, potřeba svobodně se rozhodovat a jednat.

Právě individuální psychické motivy nejvíce odpovídají mému výzkumnému záměru, proto se jimi budu podrobněji zabývat.

4.1.1 Individuální psychické motivy

Psycholožka Charlotte Bühlerová použila ve své teorii motivace myšlenku, že některé mentální pohnutky nejsou orientovány pouze na dosahování cílů ve vnějším světě, ale směřují především k uchování vnitřního řádu (Madsen 1979 in Plháková, 2003). Uspokojování individuálních psychických pohnutek zajišťuje integraci mentálních funkcí. K těmto motivům řadíme potřebu sebeurčení, potřebu stabilní osobní identity, snahu nalézt smysl života a řídit se osobními etickými standardy (Plháková, 2003).

Potřeba sebeurčení spočívá v potřebě svobodně se rozhodovat a jednat. Jak bylo již uvedeno výše, existuje vnitřní a vnější motivace, k potřebě sebeurčení se vztahují právě vnitřní motivy. Podle Edwarda Deciho a Richarda Ryana je zásadní rozdíl mezi činnostmi, kterými člověk uspokojuje svoji potřebu sebeurčení a mezi aktivitami, které jsou ovládané vnějšími tlaky. Chování považují za „ovládané“, i pokud je „vnitřním dozorem subjektu“. Příkladem může být chování motivované pocitem viny. Toto chování je tedy „ovládané“

a nevede tak k uspokojení potřeby sebeurčení. Tato potřeba se uspokojuje při vykonávání subjektivně hodnotných a smysluplných aktivit, které plynou z osobní identity (Plháková, 2003).

Přesvědčení o vlastní autonomii, možnosti a schopnosti efektivně jednat je dalším důležitým faktorem lidské motivace. Různí autoři tento faktor označili odlišnými názvy. Kromě Deciho a Ryanovi „potřeby sebeurčení“ sem spadá také Bandurovo „přesvědčení o vlastní zdatnosti“, „optimistický explanační styl“ Selingmana nebo Rotterovo „vnitřní místo řízení“. Tyto intrapsychické jevy lze považovat za hlediska lidské svobodné vůle (Plháková, 2003).

Mezi individuální psychické motivy lze zařadit i potřebu stabilní a soudržné osobnosti. *„Snahu o nalezení smyslu života a řízení se za pomoci vnitřních etických standardů lze považovat za pozvolný a dlouhodobý proces. Z vývojového hlediska se vyvíjí tak, že nenastupuje automaticky. Vztahuje se k mladé generaci. V rámci osobnostního růstu nastupuje většinou ve druhé polovině lidského života“* (Pavlas, 2011, 20-21).

Výrazně motivačně může působit i sebehodnocení, které se opírá o potřebu udržovat a zvyšovat pocit vlastní hodnoty. Vyšší úroveň sebeúcty pozitivně koreluje s mírou sebejistoty. Na motivaci mohou mít vliv i pocity viny a následné působení svědomí (Pavlas, 2011).

4.2 Hodnoty

Ve výzkumné části práce se zabývám hodnotami a postoji, které v souvislosti s myšlenkami straight edge jednotliví členové hnutí zaujímají. Proto se v následujících podkapitolách dotknu i těchto dvou pojmů.

Hodnoty jsou osobní ideje o tom, co je správné nebo žádoucí. Díky nim můžeme zdůvodnit, proč se člověk chová tak, a ne právě jinak (Jandourek, 2012).

Pod pojmem hodnoty se skrývají objekty jak materiálního, tak i nemateriálního charakteru. K těmto objektům zaujímá jedinec hodnotící postoj, připisuje jim určitý význam. Snaha o jejich dosažení je vnímána jako nutnost, která je intenzivní v různé míře. V subjektivní rovině tvoří hodnoty souhrn poznávacích, volních a citových procesů (Dufková et al., 2008).

Hodnoty nikdy neodráží jen objektivní význam věcí a jevů, ale převážně jejich subjektivní individuální smysl. Mohou být posuzovány z hlediska prospěchu jedince nebo z hlediska širších sociálních skupin. Každý jedinec si vytváří svůj hodnotový systém, hierarchii hodnot, jakousi „osobní hodnotovou mapu“. Tento hodnotový systém pak ovlivňuje jednání i prožívání daného člověka a je významným zdrojem motivace (Bedrnová, Nový et al., 2007).

Smékal (2002) zmiňuje, že v psychologii lze o hodnotách uvažovat v těchto rovinách:

- Hodnoty jako obecné cíle, o které člověk usiluje, resp. jako cena, kterou objekt nebo událost pro jedince představuje (zdraví, štěstí apod.).
- Hodnoty jako prostředky, díky nimž dosahujeme něčeho pro nás významného (vzdělání, výkon v zaměstnání apod.).
- Hodnoty jako to, kvůli čemu stojí za to usilovat o určitý objekt nebo se mu vyhýbat (kniha jako zdroj zábavy nebo vzdělání, požitek z kouření nebo odmítání cigaret atd.).
- Hodnoty jako kritéria, na jejichž základě oceňujeme a posuzujeme různé objekty a události.

4.3 Postoje

Na to, co vlastně postoje jsou, panují mezi psychology odlišné názory. Často jsou postoje chápány jako formy motivů, to je však dle Nakonečného zavádějící. Podle něj je důležitým aspektem vztahu člověka k vnějšímu světu hodnocení. *„Vztah k hodnotám tvoří obsah postojů, a tak může být pojem postoj vymezen jako hodnotící vztah; předmětem postoje může být cokoli, může to být bytost, věc, událost, idea... Postoj tedy vyjadřuje hodnocení objektu subjektem, které se pohybuje v kontinuu, jehož krajní póly tvoří naprosto pozitivní a naprosto negativní vztah“* (Nakonečný, 2009, 234).

Nakonečný (2009) uvádí, že postoje mohou upevňovat sebevědomí, přispívat k sebevyjádření nebo překonávat nejistotu a úzkost. Významně přispívají k sebehodnocení a k vytváření vlastní identity. Postoje se silným osobním významem udržují jednotu sebepojetí díky tomu, že jsou velmi odolné vůči změnám.

Postojem je hodnotící vztah, vyjádřený tím, že člověk na určitý předmět, osoby, situace či sebe sama reaguje ustáleným způsobem. Postoj je součástí osobnosti, předurčuje poznání, myšlení a cítění. Postoje se utváří v průběhu života, především sociálními vlivy

a vzděláváním. Různí lidé si osvojují postoje z odlišných příčin a jeden postoj může mít více důvodů (Hartl & Hartlová, 2010).

Pod systémem postojů se rozumí uspořádání a propojení jednotlivých postojů u každého jedince. Zobecněný systém postojů tvoří osobní ideologii, tedy subjektivní pojetí světa a života ve společnosti (Nakonečný, 2009). Avšak jen zřídka vykazuje jedinec tak vysoký stupeň jednoty postojů, abychom o něm mohli říct, že se ve svém životě řídí jedinou ideologií nebo životní filosofií (Krech, Crutchfield & Ballachey, 1968 in Nakonečný, 2009).

5 Užívání návykových látek a abstinence

V této kapitole se snažím definovat abstinenci a zabývám se okolnostmi jejího přijetí. O abstinenci mnoho zdrojů nepojednává, a v případě že ano, jde většinou o adiktologické publikace, hovořící o abstinenci jako prostředku léčby, nebo příručky, které radí závislým jak odolat a abstinovat. Málokteré zdroje pojednávají o abstinenci jako svobodné volbě v rámci životního stylu. Vzhledem k tématu jsem se rozhodla uvést i některé statistické informace o prevalenci užívání návykových látek na území České republiky.

5.1 Prevalence užívání drog na území ČR

Podle Mravčíka et al. (2013) jsou postoje k užívání návykových látek mezi českou společností stabilní. Výzkum byl realizován v roce 2012 na reprezentativním vzorku populace ve věku 15-64 let. Konečný výběrový soubor dotazovaných tvořilo celkem 2134 osob. V posledních několika letech se zvyšuje přijatelnost konzumace alkoholu a užívání konopných látek, naopak se mírně snižuje tolerantnost ke kouření tabáku. Nejčastěji užívanou nelegální drogou v České republice je konopí, to v životě zkusilo 27,9 % obyvatel. V posledním roce užilo nejméně jednu konopné látky 9,2% dotazovaných, to je odhadem 570–760 tisíc současných uživatelů konopných látek. Druhou nejčastěji užívanou nelegální drogou na našem území byly halucinogenní houby. Na dalších místech byly zastoupeny extáze, pervitin, amfetamin, kokain a LSD. Zkušenosti české populace s heroinem jsou dlouhodobě na nízké úrovni (pod 1%). Kouření tabáku uvedlo alespoň jednou v životě 70% dotázaných, v posledních 30 dnech kouřilo tabák 34,4% osob. Alkohol pilo za poslední měsíc 69,9% dotázaných (78,4% mužů a 61,5% žen). Výskyt rizikové konzumace alkoholu v ČR zůstává na vysoké úrovni – 17% populace, tj. 1,1-1,4 mil. osob.

Z výsledků Evropské školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD) z roku 2011 realizované na vzorku šestnáctiletých vyplívá, že marihuanu nebo hašiš v životě vyzkoušelo 42,3% dotázaných. Nově byla tato data analyzována na regionální úrovni. Ukázalo se, že výsledky mezi jednotlivými kraji se statisticky významně liší, nejvýraznější zkušenost s marihuanou mají šestnáctiletí v Praze, kde ji uvedlo 53,8% (Mravčík et al., 2013).

Česká republika patří dlouhodobě mezi státy s nejvyšší spotřebou alkoholických nápojů. V přepočtu na 100% alkohol, průměrná spotřeba již řadu let představuje téměř deset litrů na jednoho obyvatele (Popov, 2003). Jak uvádí Vacek (2008), první osobní zkušenosti

s alkoholem se v naší společnosti objevují ve velmi nízkém věku. První zkušenost s pivem již ve věku 9 let nebo dříve (17,3%), téměř celá třetina respondentů pila poprvé pivo v mladším věku než 11 let.

5.2 Konzumační atmosféra

Když je člověk mezi lidmi, kteří pijí alkohol nebo je vystavený tlaku v partě, kde ostatní berou drogy, pokaždé čelí konzumační atmosféře. Sociální akceptace drog, která se projevuje u dospělé generace kladným vztahem k legálním drogám, u mladší generace i nelegálním drogám jako je např. marihuana, má své kořeny ve vybudovaných postojích jedince k drogám, v ritualizované konzumaci nebo markantní výrobě a distribuci. V akceptované konzumační atmosféře je role konzumenta považovaná za normu. Role abstinenta je prakticky, podobně jako u závislého, považovaná za deviaci (Novotný, 1999).

Při všudypřítomném tlaku ke kontaktu s návykovými látkami, je být abstinentem mimořádně těžké a realizovatelné v podstatě jen dvěma způsoby, buď dotyčný přijal abstinenci jako životní styl nebo je pro něj abstinence ochranným mechanismem zdraví (Novotný, 1999).

5.3 Abstinence

Abstinence podle Kaliny znamená: „*Jednání, které vede ke zdržení se užívání alkoholu nebo jiné drogy z důvodů zdravotních, osobních, sociálních, náboženských, morálních, právních či jiných*“ (Kalina, 2001, 11).

Hartl a Hartlová (2010) popisují abstinenci jako stav, kdy se jedinec vědomě a ze své vlastní vůle zříká určité účinné látky nebo činnosti.

Abstinenci lze charakterizovat jako zdrženlivost nebo odmítnutí. V současné společnosti je většinou abstinence (od alkoholu) považována za něco podivného, abstinent je pro ostatní často „exotem“, který se odlišuje.

Důvodů pro abstinenci může být široká škála. Může jít o otázku víry, zdraví nebo osobní volby. Pro někoho může být důvodem snaha vyhnout se recidivě či podpora abstinujícího alkoholika v rodině. Abstinence může být i nucená, např. ve vězení nebo při léčbě nařízené soudem.

Abstinence přijatá jako ochranný mechanismus se týká lidí, které droga oslovila natolik, že se na ní stali závislí nebo mají nemoc, při které je nutné abstinenci dodržovat (Novotný, 1999).

Označení „současný abstinents“, používáno pro výzkumné účely, je definováno jako osoba, která neužívá danou látku po určité období (např. 3, 6, nebo 12 měsíců). V některých studiích může být takto označena osoba, která pije alkohol nebo užívá jiné návykové látky pouze jednou nebo dvakrát ročně. V demografických a epidemiologických datech je potřeba odlišovat mezi celoživotním abstinentsm a ex-userem, bývalým uživatelem drog (Kalina et al., 2001).

Z výsledků výzkumné celopopulační studie užívání návykových látek v České republice z roku 2008, které se zúčastnilo celkem 4500 osob ve věku 15-64 let, vyplývají následující zjištění. Přibližně 10% respondentů uvedlo, že během posledního roku nekonzumovali žádný alkohol. Z řad mužů abstinentslo téměř 6% respondentů, mezi ženami bylo 13% abstinentsek. Nejvyšší podíl abstinentsů byl ve věkové kategorii 55-64 let (13%), nejméně naopak v kategorii velmi mladých dospělých 15-24 let (7%) (Běláčková, Nechanská, Chomynová & Horáková, 2012). Výzkum pouze ukazuje, kolik procent obyvatel se za posledních dvanáct měsíců nenapilo alkoholu. Otázkou je, jaké důvody je k tomuto kroku vedly, mohou to být například zdravotní důvody nebo abstinence v rámci léčby závislosti na alkoholu. Tudiž abstinentsů, kteří si cestu bez alkoholu vybrali jako svůj životní styl, musí být nutně méně.

Dle výsledků ESPAD bylo na vzorku 3901 šestnáctiletých studentů zjištěno, že je mezi nimi jen 2,6% celoživotních abstinentsů a výjimečně pije alkohol 5,1% šestnáctiletých (Csémy, Chomynová & Sadílek, 2009).

Podle Novotného (1999) se můžeme mezi laickou veřejností setkat se značně zjednodušeným chápáním abstinence, jako definitivního rozhodnutí nebo fungování pevné vůle, kterou stačí uchopit a nekomunikovat s drogami. Abstinence je podle autorů, velmi složitý mechanismus vázaný na jedince, proto má jeho systém a mechanismy prakticky tolik podob, kolik je abstinentsů.

5.4 Abstinence přijatá jako životní styl

Rozhodnutí abstinovat může být ovlivněno působením rodinného prostředí, výchovou, vlastními zkušenostmi, hodnotovou orientací, postojem a motivací abstinujícího (Novotný, 1999).

Výzkumníci Davis a Spillman (2011) se zajímali o to, jaké faktory podporují v mladých lidech rozhodnutí pro to neužívat nelegální drogy. Výzkumný soubor obsahoval téměř 200 studentů psychologických kurzů, ve věku 18-44 let. Z toho 20,8% participantů někdy v mládí vyzkoušelo některou z nelegálních drog, 23,4% jí zkusilo v dospělosti a 67,5% nikdy žádné nelegální drogy neužilo. Z výsledků vyplývá, že nejčastějším důvodem k drogové abstinenci je strach z možných zdravotních rizik (72,1%), druhým nejčastějším faktorem je vliv názoru rodičů. Dalšími důvody, které účastníci výzkumu uváděli, byly například: užívání je v rozporu s cíli dotyčného, strach z psychiatrických rizik, je to proti osobním morálním zásadám (63,5%), strach ze závislosti, je to ilegální, nechci nad sebou ztratit kontrolu (51,3%), mohli by mě zatknout, je to proti mému náboženskému přesvědčení, blízké osoby by to neschvalovali. Zajímavé je, že vliv preventivního programu uvedlo pouze 8,1% studentů. Výsledky také ukázaly, že studenti, kteří drogy nikdy nezkusili, mají pozitivnější vztahy s rodinou a kamarády, než ti, kteří je vyzkoušeli. Resilience (odolnost) vůči drogám je tak pravděpodobně udržována i díky dobrým sociálním vztahům.

VÝZKUMNÁ ČÁST

6 Výzkumný problém

Ve výzkumném šetření se zaměřuji především na aspekty, týkající se přijetí abstinence jako životního stylu. Svou pozornost jsem zaměřila na specifickou skupinu abstinentů. Zvolila jsem subkulturu straight edge, protože zatím není většinovou společností moc známá, tak jako jiné subkultury. Současně tak chci ve své práci přiblížit čtenáři myšlenky tohoto neobvyklého životního stylu a seznámit ho s existencí této subkultury. V práci se snažím sledovat motivy vedoucí k přijetí abstinence od návykových látek, jako životního stylu, a současně přijetí identity člena subkultury straight edge. Abstinence, převážně od alkoholu, je v dnešní společnosti až raritou. Alkohol, je v naší společnosti velmi tolerovanou návykovou látkou. Jak ukazují výzkumy, výskyt rizikové konzumace alkoholu je v České republice na vysoké úrovni a první zkušenosti s návykovými látkami se u dětí objevují ve velmi nízkém věku. Přijetí identity abstinenta v určité subkultuře, může být, podle mého názoru, pro jedince atraktivní a současně tak může být snazší i následné udržení abstinence.

7 Cíle výzkumu

Cílem práce je zmapování motivace k abstinenci u členů subkultury straight edge. Zajímá mě, jaké konkrétní pohnutky a motivy mohly vést jedince k rozhodnutí úplné abstinence, a to i včetně alkoholu, jehož užívání je v naší společnosti hojně rozšířeno a normalizováno. Budu se snažit najít společné rysy v motivech mezi jednotlivými respondenty. Do výzkumu jsou pro ozvláštnění zařazeny i osoby, které byly v minulosti straight edge, ale z nějakého důvodu od abstinence upustili. Proto budu také zjišťovat, jestli se jejich motivace k abstinenci lišila od respondentů, kteří si identitu abstinenta i nadále udrželi.

Zaměřím se na postoje respondentů k návykovým látkám a jejich uživatelům. Předpokládám, že vliv na jejich motivaci může mít i setkání se závislostí nebo nadužíváním návykové látky v rodině či širším sociálním okolí. Proto budu pátrat i po těchto okolnostech. V souvislosti s tím budu zjišťovat, jaké zkušenosti s návykovými látkami mají sami účastníci výzkumu.

Zajímá mě také, s jakými reakcemi na jejich abstinenci se respondenti setkali v rámci rodiny, přátel, okolí nebo cizích lidí.

Dále budu sledovat, zda má životní styl účastníků vliv na jejich vztahy, a to jak na vztahy s blízkými osobami, jako jsou rodiče nebo partner, tak i vztah k sobě samotnému.

K objasnění motivů a pevného udržení si postoje k abstinenci může naopak přispět i pátrání po tom, proč se někteří členové subkultury rozhodli svou abstinenci porušit a subkulturu opustit. Proto jsou do výzkumu zařazeni i jedinci, kteří byli straight edge v minulosti a nyní už nejsou.

Ve výzkumu si kladu tyto výzkumné otázky:

- 1) Jaké motivy vedou členy subkultury straight edge k abstinenci?**
- 2) Jaké postoje k návykovým látkám a jejich uživatelům členové hnutí straight edge zaujmají?**
- 3) Jaké zkušenosti mají členové hnutí straight edge s návykovými látkami osobně?**
- 4) S jakými reakcemi na svou abstinenci se členové subkultury straight edge setkávají?**
- 5) Jak ovlivňuje abstinence vztahy jednotlivých respondentů?**

8 Typ výzkumu

Výzkumná část této práce je ryze **kvalitativní**. Pro kvalitativní výzkum jsem se rozhodla z důvodu celkové povahy výzkumného záměru i cílové skupiny. Jak uvádí Miovský (2006), některá témata v psychologii svým charakterem vyžadují použití kvalitativního výzkumu nebo se přinejmenším tento typ výzkumu jeví jako vhodnější. Právě téma motivace a postojů je jedním z nich. Proto jsem zvolila formu polostrukturovaných interview, které jsem následně analyzovala a interpretovala.

Kvalitativní přístup využívá principu jedinečnosti, neopakovatelnosti, kontextuálnosti, procesuálnosti a dynamiky. Používáme ho pro popis, analýzu a interpretaci nekvantifikovatelných vlastností zkoumaných psychologických fenoménů naší vnitřní i vnější reality (Miovský, 2006).

9 Charakteristika výzkumného souboru

Výzkum je zaměřený na členy subkultury straight edge. Členem subkultury sXe je pro můj výzkumný záměr jakákoliv osoba, která se jako straight edge označuje a žije v souladu s myšlenkami tohoto hnutí, abstinuje tedy od veškerých drog, včetně cigaret a alkoholu. Nebo, v případě dvou respondentů, lidé, kteří již neabstinují a v souladu s těmito myšlenkami žili v minulosti. Tento fakt byl jediným kritériem výběru výzkumného souboru.

Velikost populace straight edge je složité určit, jelikož jde o neorganizované hnutí. Co je však zřejmé, je, že v rámci České republiky je největší koncentrace členů subkultury v hlavním městě Praze.

Výběrový soubor byl tvořen celkem **12 respondentny**, 10 z nich jsou členy straight edge a 2 respondenti jsou bývalými členy této subkultury. Výzkumný vzorek byl tvořen 8 muži a 4 ženami. Menší poměr žen je dán tím, že i v celkové populaci straight edge je počet žen nižší.

Respondenti jsou ve věkovém rozpětí 24–37 let. Průměrná doba abstinence u respondentů je 7,5 let (výpočet mediánu výzkumného vzorku). Všichni dosáhli minimálně středoškolského vzdělání. Většina probandů žije v Praze. Ve výzkumném souboru jsou však i respondenti z malých měst, v jejich případě je zajímavým aspektem fakt, že v místě svého bydliště neznají nikoho dalšího, kdo by se hlásil k subkultuře sXe. Přehled respondentů znázorňuje tabulka 1.

Respondent	Pohlaví	Věk	Doba abstinence v rocích	Současnost
Respondent č.1	m	25	5	abstinuje
Respondent č.2	m	28	5	abstinuje
Respondent č.3	m	36	12	abstinuje
Respondentka č.4	ž	26	10 (+3 měsíce pauza)	abstinuje
Respondent č.5	m	34	20	abstinuje
Respondentka č.6	ž	29	13	abstinuje
Respondentka č.7	ž	32	7	abstinuje
Respondent č.8	m	37	37	abstinuje
Respondent č.9	m	29	5	abstinuje
Respondent č.10	m	28	7	abstinuje
Respondent č.11	m	24	8	neabstinuje 4 měsíce
Respondentka č.12	ž	25	7	neabstinuje 3 týdny

Tabulka 1.: Přehled respondentů

9.1 Proces výběru respondentů

Vzhledem k povaze výzkumné populace jsem pro získávání respondentů zvolila **metodu sněhové koule**. Metoda sněhové koule je založena na kombinaci účelového výběru, prostého náhodného výběru. Výchozím bodem pro aplikaci této metody je získání kontaktu s první vlnou participantů. Prostřednictvím prvotního kontaktu získáme skupinu prvních kandidátů k výzkumnému šetření. Kandidáti z této skupiny nominují účastníky další fáze výzkumu, tvoří se tak seznam potencionálních účastníků výzkumu. Celý proces se opakuje až do dosažení saturace. Definitivní podobu sněhové koule vytváříme a měníme v průběhu výzkumu v závislosti na potřebách z hlediska saturace dat (Miovský, 2006).

Nejprve jsem oslovila člověka, který není straight edge, ale pohybuje se v hardcorové scéně. Ten mi poskytl kontakt na tři členy subkultury straight edge, přes ně jsem dále získala další kontakty a postup se opakoval i u nově získaných kontaktů, vždy jsem toho, kdo souhlasil s účastí ve výzkumu, požádala o další kontakty. Proces se opakoval, dokud jsem nesehnala dostatek respondentů. Celkem jsem takto oslovila osmnáct současných nebo bývalých členů subkultury straight edge. Výzkumný soubor pak tvořilo dvanáct z nich.

Specifickým faktorem v získávání respondentů pro výzkum je fakt, že všechny potenciální adepty jsem oslovila pomocí zprávy na facebooku. Tento způsob se mi osvědčil jako velmi účinný a rychlý. Tohoto druhu kontaktu jsem využívala s respondenty i následně, při domlouvání termínu schůzky apod.

Prvotní kontakt byl vždy stejný, všem jsem poslala stejnou žádost, která obsahovala zdůvodnění mého oslovení a jméno osoby, která mi kontakt poskytla. Tato žádost obsahovala stručné informace o výzkumném záměru, o formě získávání dat a odhadovaném času trvání interview. Zdůraznila jsem také etická hlediska, jako jsou anonymita a bezpečné zacházení s osobními údaji. Zároveň jsem probandům nabídla možnost předběžného zaslání základních otázek k rozhovoru, pro případné získání důvěry oslovených jedinců.

10 Metoda tvorby dat

Jako metodu sběru dat jsem zvolila **polostrukturované interview**. Interview je rozhovor, který je moderovaný a realizovaný s určitým cílem a za účelem výzkumné studie. Polostrukturované interview kombinuje výhody strukturovaného a nestrukturovaného interview. Při přípravě interview si vytváříme schéma otázek, na které se budeme probandů ptát. Obvykle je možné zaměřovat pořadí, v jakém se okruhům otázek věnujeme. Klademe také různé doplňující otázky. To nám umožňuje specificky přizpůsobovat interview jednotlivým účastníkům výzkumu (Miovský, 2006).

Interview v sobě zahrnuje pozorování, a to ne jen pozorování účastníka výzkumu, ale i sebereflexi výzkumníka (Miovský, 2006).

Cenný náhled na motivační struktury osobnosti často přináší analýza verbálních sdělení. Toto sdělení je podmíněno tím, aby byl jedinec schopný rozpoznat své motivy a mohl je vlastními slovy popsat a vyjádřit. S tímto zdrojem poznání však souvisí také určité problémy, které pramení z tendence zkreslovat vlastní touhy a tendence a z nemožnosti poznání vlastního nevědomí a nevědomé motivace (Cakirpaloglu, 2012).

Při semistrukturovaném rozhovoru je vhodné používat následné inquiry, zpřesnění a vysvětlení odpovědi účastníka. Necháme si například vysvětlit, jak dotyčný danou věc myslí. Ověřujeme si, zda jsme odpověď správně pochopili a interpretovali (Miovský, 2006).

V průběhu všech interview byl pořízen audiozáznam, účastníci byli o této skutečnosti informováni a souhlasili s ní. Průměrná doba interview byla 55 minut. Interview se uskutečnila v průběhu října 2013 až února 2014.

10.1 Etické aspekty výzkumu

Všichni respondenti byli seznámeni s účelem výzkumu, byli informováni o anonymitě. Každý z účastníků výzkumu souhlasil s pořízením audiozáznamu rozhovoru. Účastníci výzkumu byli obeznámeni se skutečností, že nahrávka bude sloužit pouze k výzkumným účelům a nebude poskytnuta žádné třetí osobě. Veškerá data byla archivována a chráněna před odcizením nebo před identifikací jednotlivých účastníků výzkumu.

Jelikož je komunita straight edge málo rozsáhlá a jednotliví členové se mezi sebou často znají, rozhodla jsem se neuvádět ani křestní jména respondentů. V práci jsou jednotliví účastníci výzkumu označeni z důvodů zachování anonymity čísly.

11 Metody zpracování a analýzy dat

Další fází výzkumu byla práce se získanými daty. Všechny audiozáznamy byly přepsány do textové podoby, byla provedena transkripce. Transkripci jsem díky programu, pomocí kterého jsem si nahrávky přehrávala, současně i kontrolovala s užitím opakovaného poslechu.

Poté, co byly všechny rozhovory přepsány, následovala fáze systematizace dat. V této fázi dochází k procesu úpravy dat do podoby, která je vhodná pro zahájení jejich analýzy. V průběhu kvalitativní analýzy se k procesu systematizace obvykle vracíme, doplňujeme a rozšiřujeme ji podle potřeb (Miovský, 2006).

Byla provedena redukce prvního řádu. Jejím cílem je učinit přepis plynulejším a usnadnit následnou práci s ním. Technika redukce prvního řádu se používá zejména v případech, kdy nepracujeme s dílčími projevy mluveného slova, jako jsou pauzy nebo různé zvuky, ale pouze s obsahem (Miovský, 2006). Data tak byla očištěna od nepotřebných částí přepisů. Podle výzkumných otázek, ale i ostatních okruhů interview, bylo následně vytvořeno barevné schéma. S jeho využitím pak byla provedena technika barvení textu. Díky této úpravě se barevně odlišila a roztřídila data spadající pod určité tematické celky. Také byla vytvořena tabulka odlišující jednotlivé respondenty.

Následně byla upravená data analyzována. Výzkumnou metodou je deskriptivní analýza. Miovský (2006) tvrdí, že proces třídění a klasifikace kvalitativních dat vyžaduje více než jen mechanickou aplikaci předem navržených postupů a že takové zpracování dat je kreativním procesem. Vytváříme kritéria pro systematickou deskripci a tato kritéria rozvíjíme a zdokonalujeme v průběhu práce. Analýza byla provedena pomocí několika metod analýzy kvalitativních dat. Využila jsem metodu vytváření trsů, která slouží k seskupení a propojení určitých výroků do skupin. Tyto trsy (skupiny) vznikají na základě vzájemného překryvu mezi identifikovanými složkami. Vznikají tak obecnější kategorie. Jejich zařazení do trsů je asociováno se specifickými opakujícími se znaky, určitou souvislostí mezi nimi. Pracovala jsem i s metodou zachycení vzorců („gestaltů“), jejím základním principem je vyhledávání určitého opakujícího se vzorce. Při analýze dat jsem pracovala také s metodou vyhledávání a vyznačování vztahů (Miovský, 2006). Jelikož jsem chtěla rovněž poukázat na určité rozdíly mezi respondenty, využila jsem i metodu kontrastů a srovnání. Jak uvádí Miovský (2006), kontrastování je důležitou technikou, pokud od sebe potřebujeme odlišit identifikované kategorie a poukázat na jejich rozdíly, přestože mají zároveň mnoho společného.

12 Výsledky

V kapitole interpretuji data získaná z interview realizovaných s deseti současnými a dvěma bývalými členy subkultury straight edge. Výsledky jsou pro přehlednost řazeny postupně, podle výzkumných otázek.

12.1 Jaké motivy vedou členy subkultury straight edge k abstinenci?

Rozhodnutí vedoucí k abstinenci je u všech respondentů ovlivněno více než jedním faktorem. Některé motivy mohou být neuvědomělé nebo si je respondenti uvědomují jen částečně. U každého z členů subkultury se motivy liší, jsou individuální. Jak bylo uvedeno v teoretické části práce, i v případě, že jsou dva lidé ovlivňováni stejným motivem, u každého z nich se bude projevovat odlišným a osobitým způsobem.

Je potřeba zdůraznit, že se práce nezaměřuje pouze na prvotní motivy vedoucích k rozhodnutí stát se abstinentem, ale také na motivy, které udržení abstinence nadále podporují.

Postoje

V první řadě respondenty k abstinenci vede jejich postoj k návykovým látkám a jejich uživatelům. Užívání návykových látek hodnotí jako zbytečné, neprospěšné, nic nepřinášející. Pokud uživatel překročí určitou hranici, návyková látka ho pak pouze ničí a tím negativně ovlivňuje i jeho sociální okolí. Někteří účastníci výzkumu měli odmítavý postoj k návykovým látkám po celý svůj život. U většiny respondentů se však tento postoj změnil v průběhu času, v minulosti byli užívání návykových látek nakloněni. Proto se u některých mohl tento motiv začít projevovat až později, v rámci udržení identity abstinenta. Participanti se staví proti běžnému vnímání alkoholu ve společnosti. Často chtějí být abstinenty právě proto, že vidí v alkoholu nebezpečnou látku, stejnou jako drogy ostatní, nechť jí tudíž jeho užívání podporovat.

„Já nemám ráda opilce, nemám ráda lidi, který jsou agresivní, když jsou opilí. Nevím moc co od lidí, kteří jsou opilí, očekávat. Takže jakoby tohle pro mě bylo fakt velký téma, proč já nepiju.“ (Respondentka č. 6)

Jít proti proudu

Čtyři respondenti uvedli, že jedním z důvodů, proč se pro identitu straight edge rozhodli, byla touha vyčlenit se od většinové společnosti, jít proti proudu. Nechtějí se ztotožňovat se společenskou normou konzumace alkoholu v České republice. Chtějí nějakým způsobem vybočovat z mainstreamové společnosti, alespoň v tomto ohledu.

„Štvalo mě na tom, že jsme prostě pivní stát založenéj na chlastu. Takže já rozhodně nejsem ten typ člověka, kterej bude stát v lajně se všema...Protože já vám prostě ukážu, že to jde dělat i jinak a jiným způsobem, než prostě všichni tady pivaři si jedou to samý prostě...Já takovej jsem, že jako úplně nerad dělám věci co všichni. Ne úplně vybočovat za každou cenu, ale zrovna v tomhle prostě stoprocentně.“ (Respondent č. 10)

Nepotřebnost

Všichni účastníci výzkumu uvedli, že se dokáží dobře bavit i bez alkoholu, v mnohých případech i lépe. Nevidí tudíž důvod k tomu alkohol užívat. Často nemají pocit, že by jim alkohol, nebo jiné drogy, mohly přinést něco dobrého, nespátřují v jejich užívání jakýkoliv smysl. Moc nerozumí tomu, že si někteří lidé v jejich okolí nedovedou společenskou zábavu bez alkoholu představit.

„Přišlo mi to zbytečný. Nikdy jsem nebyl takovej ten člověk, kterej by se potřeboval napít k tomu, aby se uměl bavit. Což je pro spoustu lidí argument k tomu, že prostě chodí do hospody nebo je to nějaká sociální věc, společenská. A já jsem nikdy neměl pocit, že bych tohle potřeboval k tomu, abych se dokázal zabavit, k tomu abych dokázal komunikovat s lidma. Takže mi to přišlo nějak přirozený.“ (Respondent č. 5)

Sebekontrola

Výrazným motivem je potřeba sebekontroly. Tato motivace se objevila u sedmi respondentů. Respondentům je nepříjemné, jak návykové látky ovlivňují jejich chování. Mluvili o určitém sebezpozorování, vnímání sebe sama s následnou nespokojeností nad svým chováním pod vlivem návykové látky. Důležitým prvkem abstinence je právě zachovat si čistou mysl, nebýt čímkoliv ovlivněn. Tito respondenti uváděli, že se jim nelíbilo, jak se pod vlivem návykových látek v minulosti chovali. Někteří zažívali i velké pocity studu. U těchto jedinců převládá odpor, někdy až obava z toho, že by byli ovlivněni nějakou látkou

a nejednali posléze podle svého přesvědčení, zásad a podobně. Chtějí být za své chování zodpovědní.

„Motivoval mě osobní pohled sama na sebe...Začla jsem se v opilosti víc vnímat a uvědomila jsem si, jak jsem sama sobě odporná.“ (Respondentka č. 7)

Účastníci výzkumu sledují na lidech ve svém okolí, jak je alkohol mění, když se napijí. Někteří si tyto změny uvědomovali právě i na sobě samotných a odmítají se s nimi potýkat, protože je jim takový zážitek nepříjemný. Popisuje to například respondentka č. 4: *„...pozoruju na nich, jak je to mění, jakoby od jakživa, jak mě to vadilo. A jak jsem sama už předtím pila, tak jsem věděla, že asi to mám stejně. Ale ještě jsem v sobě dokázala mít tu sebereflexi, že já dělám přesně ty koniny, co mě na nich štvou. Jakože prostě jsou na sebe hnusní a říkají věci, o kterých si myslí, že jsou upřímný, ale přitom jako nejsou.“*

Negativní vlivy užívání návykových látek

Jedna respondentka uvedla, že její motivaci částečně ovlivnil i fakt, že jí v období užívání marihuany trápily výpadky paměti. Uvědomila si, že užívá návykové látky přespříliš. Respondenti, kteří v minulosti užívali návykové látky často a ve velkém množství, mnohdy uvádí, že jim tento životní styl začal být na obtíž. Negativní aspekty užívání návykových látek začali subjektivně vnímat jako převažující nad pozitivními.

Inspirace

Respondenti mluví o tom, že je myšlenky straight edge zaujaly, zalíbily se jim a následně o nich začali více uvažovat. Seznámení se subkulturou je přimělo více se nad abstinencí zamyslet. Inspirace ze strany komunity je tedy nějakým způsobem částečně ovlivnila v tomto rozhodnutí. Někteří probandi uvedli, že kdyby se nepohybovali v hardcorové scéně a nesetkali se tak s myšlenkami straight edge a lidmi, kteří podle nich žijí, nejspíš by se abstinenty nestali. Spojitost straight edge s hardcorovou scénou hraje významnou roli v přijetí identity straight edge.

„No ještě i vliv hardcore-punk subkultury. Kde jsem se setkal s těma myšlenkama a lidma, kteří o tom mluvili, a přišlo mi to sympatický. Byl to směr, kterým jsem chtěl směřovat...A na to byly kromě abstinence navázány i další věci, jako práva lidí a zvířat atd.“ (Respondent č. 3)

Labeling

Dva respondenti uvedli, že je na začátku k abstinenci motivovala i skutečnost, že chtěli někam patřit. Chtěli mít label, nálepku, která jim připadala zajímavá. Motivací tedy byla touha získat status člena subkultury straight edge. Dotyční tuto motivaci přisuzují věku adolescence a touze patřit do nějaké vrstevnické skupiny, nyní už u nich taková motivace nefiguruje.

„Pro mě to byla nějaká taková ta cool nálepka. Protože mi prostě bylo nějakých 16, a jako každej chtěl být něco...A hrozně se mi líbil ten label, prostě říkat, já jsem straight edge...Měla jsem úplně všechno s nápisem straight edge...každej pak ve škole věděl, co je to straight edge (smích)“ (Respondentka č. 4)

Pro jednoho respondenta je tento životní styl podstatnou součástí jeho image, kterou se prezentuje ve společnosti, je úspěšným sportovcem, takže je na veřejnosti i „více vidět“. Jeho pojetí se v tomto ohledu liší od ostatních účastníků, kteří nemají potřebu se veřejně označovat jako straight edge a představovat se tak cizím lidem, naopak se tomu spíše vyhýbají. Tento respondent si na straight edge image zakládá a aktivně se snaží i tímto způsobem životní styl propagovat.

Zkouška

Prvotním motivem byla v některých případech zkouška. Někteří respondenti chtěli život v abstinenci pouze zkusit. Chtěli zjistit, jaké to bude nebýt nějaký čas intoxikovaný a moci myslet s čistou hlavou. Takový prvotní motiv, abstinence na zkoušku, se objevoval u jedinců, kteří dle svých slov dříve užívali návykové látky nad míru. Tito participanti popisují, že se jim abstinence zalíbila, zjistili, že jim alkohol, cigarety nebo drogy nechybí, cítili se v abstinenci lépe, tudíž u ní setrvali.

Potřeba změny

Někteří respondenti potřebovali ve svém životě změnu, co se týče užívání návykových látek. Dostali se na určitou hranici, kdy měli pocit, že jim jejich tehdejší životní styl spíš přitěžoval, než přinášel pozitivní pocity. Respondent č. 9 se rozhodl pro abstinence především z toho důvodu, že už nebyl se svým dosavadním životem spokojený. Byl často pod vlivem návykových látek a tento stav se mu už přičil. Rozhodl se abstinovat, aby si

ujasnil priority a urovnal několik záležitostí v osobním životě. Poté zjistil, že mu život v abstinenci vyhovuje daleko více, než ten, kterým žil předtím a proto se rozhodl u něj setrvat. Abstinence pro něj původně byla nástrojem, jak život začít žít podle svých představ.

„Ale vlastně pak jsme dospěli do takovýho bodu, kdy už to bylo pro mě osobně neúnosný. Už jsem dělal moc blbostí v tom životě. Takže mi připadalo, že se to už moc vymyká. Hodně se chlastalo, všichni koketovali s nějakou drogama. Ve finále už to bylo takový, že jsem si chtěl dát odstup a vůbec se podívat na ten svůj život, co bych s ním chtěl dělat dál. Tak jsem si dal úplně abstinenci a vlastně jsem zjistil, že mi to hrozně vyhovuje. A pak teprve jsem si až našel nějakou odnož v té scéně, což mi možná trošku pomohlo s tím.....Tak jakoby úplně ten prvotní impulz byl, abych se dostal z takovýho toho bahna, toho že jsme byli vlastně furt ožralí...Dostat nějakou nadhled na ten svůj život, vymanit se z té denní rutiny, která v té době byla prostě to chlastání, a dostat jako nadhled a nějak vyhodnotit tu situaci a dostat ten život do kolejí, jako takovej, jak jsem si ho představoval.“
(Respondent č. 9)

Obava ze závislosti

Dva respondenty ovlivnila v rozhodnutí pro život bez návykových látek jistá obava ze závislosti. Mají strach z toho, že pokud by dále konzumovali alkohol, mohli by se časem stát závislími. Oba dva se setkali se závislostí na alkoholu ve své rodině a jsou si vědomi možnosti jistých genetických predispozic k rozvoji závislosti.

Smysluplné využití volného času, sebeaktualizace

Pro jednoho z respondentů byla částečným motivem i změna životního stylu a potřeba využití volného času smysluplnějším způsobem. Na vysoké škole hodně pil a trávil tak spoustu času. Potom, co začal pracovat, zjistil, že mu tato zábava bere moc volného času, se kterým by naopak chtěl naložit jiným způsobem. O smysluplnosti využití volného času mluvili účastníci výzkumu často. Konzumace návykových látek je podle nich plýtvání časem a nevyužití osobních potenciálů. Respondenti tak projevují své tendence k sebeaktualizaci, seberealizaci, mají potřebu zdokonalovat se a plně využívat svých schopností.

„Člověk těžko něčeho dosáhne tím, že bude troska. Spíš člověk může něčeho dosáhnout a změnit něco, když bude nějakým způsobem střízlivej a bude kontrolovat to, jak

se chová a co dělá. Tak potom může daleko víc udělat, ať už sám se sebou nebo se světem okolo sebe“ (Respondent č. 5)

Jeden respondent si zvolil tento životní styl částečně i kvůli sportu. Toužil po tom, stát se v tom, co dělá opravdu dobrým a proto tréninkům věnoval téměř veškerý volný čas. Říká, že to vyžadovalo spoustu sebezapření a trpělivosti, dost věcí šlo tehdy stranou, stejně jako chození s kamarády do hospody a na párty.

Politika

Respondenti v abstinenci spatřují i potenciální sociálně-politický nástroj. Odmítáním alkoholu vystupují proti normě pít alkohol, která v naší společnosti panuje. Participanti mají občas pocit, že alkohol je legální látkou zcela záměrně, například proto, že část zisků z jeho prodeje putuje do státních příjmů. Někteří ve svých teoriích zachází až k myšlence, že v některých státech se vládě hodí, když jsou lidé intoxikovaní, tudíž méně aktivní v tom se vládě postavit.

„Pak jsem si k tomu začal ještě jakoby i přidávat třeba politický důvody...To mě trošku deptalo na té scéně punkový úplně od začátku. A bylo to, protože vlastně všichni jsme chtěli nějak jakoby žít jinak. A prezentovali jsme se, jakože ta naše kultura je úplně úžasná oproti té společnosti, která je zlá. Ale ve finále jsme se prostě chovali úplně stejně, nebo hůř, než ta společnost, kterou jsme odsuzovali. A velkou váhu jsem přikládal právě tomu chlastu, kterej z těch lidí většinou ve finále udělá prostě takový jako nemyslicí stádo. Takže člověk jakoby nikam ty myšlenky, který v tom punku jsou, ač dobrý, tak už je dál nikam neposune, protože to skončí u pivního stolu.“ (Respondent č. 9)

Setkání se závislostí

Pátrala jsem také po tom, jestli se respondenti setkali ve svém sociálním okolí se závislostí. Téměř nikdo při dotazování na motivy vedoucí k abstinenci nejmenoval tento aspekt. Když jsme se ale v interview dostali k tématu setkání se závislostí, polovina respondentů uvedla, že je tato skutečnost také částečně ovlivnila. Motivace spojená se zážitkem závislosti u blízkého člověka je tedy, v některých případech, spíše částečně nevědomým faktorem.

„Je to hrozně těžký, vidět člověka, kterýho máš ráda a ten člověk se tím vlastně jakoby ničí. A víš to a on to ví, a stejně tam není žádná pomoc, pokud on nechce. Myslím si, že to byl pro mě velký důvod, proč nemám a nechci mít zkušenosti, netoužím po tom.“ (Respondentka č. 6)

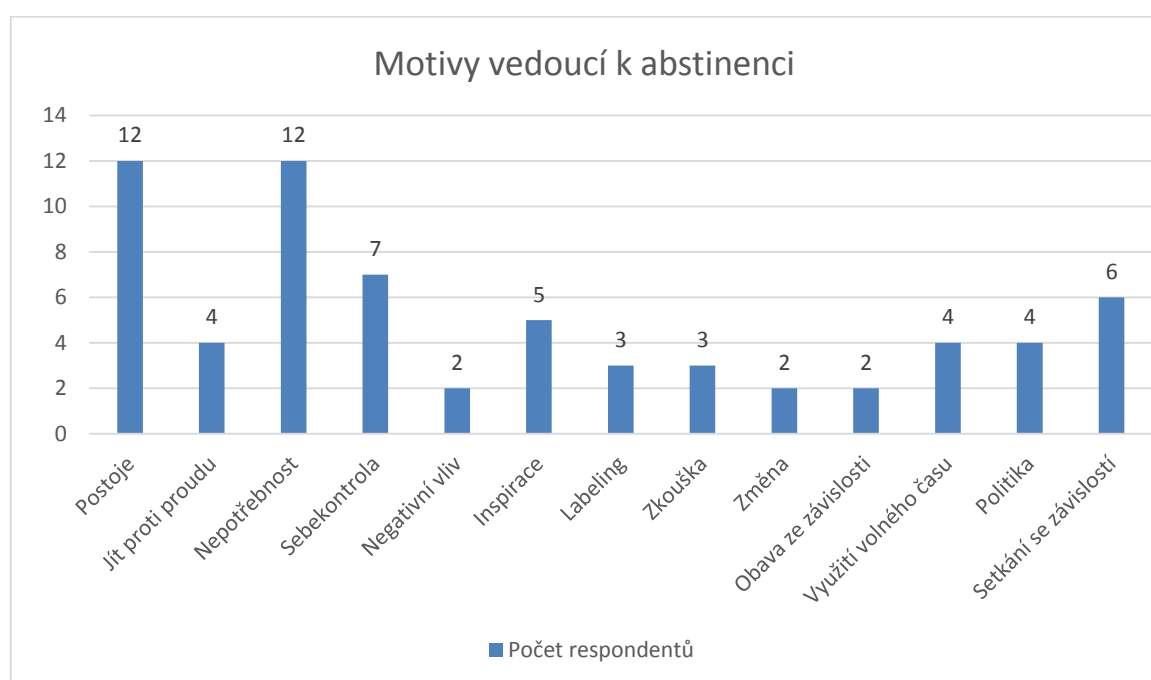
Sedm respondentů má nebo mělo v rodině člověka, který byl či stále je závislý na nějaké návykové látce. Často se objevovala zkušenost s mužem závislým na alkoholu, ve třech případech to byl otec, ve dvou případech děda, jedna respondentka má tchána závislého na alkoholu.

„Těch faktorů bylo víc. Třeba můj otec docela dost pije, nikdy nebyl v žádný léčebně, ale myslím si, že asi i závislej je no. Takže jsem se s tím setkal i doma...A takový střípky jsem si dával dohromady a řekl jsem si, že prostě už takový nechci být...A nechci být ani do budoucna, i vzhledem k mojí rodině, kterou snad jednou budu mít. Prostě nechtěl bych, abych někomu musel dělat to, co třeba zažívá moje mamka s mým tátou.“ (Respondent č. 2)

Se závislostí na tvrdých drogách se respondenti občas setkávají u svých přátel, o takovém zážitku se zmínili čtyři účastníci výzkumu. Jeden z respondentů v minulosti pracoval v K-centru, s drogově závislými se tudíž setkal mnohokrát.

Se závislostí na nikotinu se ve svém okolí participanti setkávají téměř denně. Závislost na alkoholu je těžké uchopit, pokud se dotyčný zatím se závislostí neléčil, ale s pijáky se respondenti setkávají také často.

Motivy vedoucí k abstinenci jsou níže souhrnně znázorněny grafem č. 1.

Graf 1.: Motivy vedoucí k abstinenci

Faktorů vedoucích k abstinenci je široká škála. Co se však projevuje u všech respondentů, je odmítavý postoj k návykovým látkám a nepotřebnost jejich užívání. Častým aspektem vedoucím k abstinenci je potřeba sebekontroly a nechut' k tomu být ovlivněn návykovou látkou. V neposlední řadě je významným aspektem setkání se se závislostí, převážně v rodinném kruhu.

Motivace k abstinenci u dvou respondentů, kteří jsou bývalými členy subkultury, bývalými abstinenty, se výrazně nelišila od motivace současných příslušníků straight edge.

12.2 Jaké postoje k návykovým látkám a jejich uživatelům členové hnutí straight edge zaujmají?

Tato podkapitola se částečně prolíná s předešlou. Zásadním motivem pro abstinenci je totiž právě postoj abstinenta k návykovým látkám a jejich užívání.

Všichni účastníci výzkumu mají odmítavý postoj k návykovým látkám. Respondenti se však snaží být co nejvíc tolerantní. Nechtějí konzumenty návykových látek soudit. Pokud je, nebo někoho jiného, uživatel návykové látky neohrožuje nebo neobtěžuje, jeho užívání jim nevadí. Uvědomují si, že užívání návykových látek je osobní rozhodnutí, stejně jako abstinence.

„No asi nikdy nebudou mít moji zásadní podporu, ale neodsuzuju je. A to až do okamžiku, kdy začnou omezovat jiné. Ať už násilným chováním, arogancí, neúctou atd. Pak už to prostě není osobní záležitost, ale věc více lidí a pak už má právo člověk soudit.“
(Respondent č. 3)

Někteří participanti přiznali, že na počátků své kariéry straight edge, byli poněkud radikální, co se týče přístupu k návykovým látkám a jejich uživatelům. Nebyli tak tolerantní jako nyní. Takovou zkušenost má například respondent č. 11. *„Když jsem začal v těch 16, tak pro mě to byla velká věc, prostě strašně důležitý. A jednu dobu jsem byl právě takovej ten straight edžák, který jsem potom začal nesnášet. Že jsem nadával na lidi, co pijou, co hulej. Hodně jsem o tom diskutoval a mluvil s ostatníma a myslel jsem si, že tím něco změním.“*

Respondenti o návykových látkách hovoří jako o zbytečnostech, bez kterých se člověk obejde. Oni sami zjistili, že život bez návykových látek je pro ně lepší a přínosnější, například co se týče využití volného času.

„Mě přijde, že hrozně moc lidí plejtvá svůj potenciál tím, že bere drogy nebo se někde opijí.“ (Respondent č. 9).

Někteří respondenti ale nejsou vyloženě v opozici vůči návykovým látkám a uznávají, že v jisté míře mohou být přínosné. Například využití marihuany pro lékařské účely.

V otázce alkoholu účastníci výzkumu občas dávali najevo své rozhořčení nad tím, že je dle jejich názoru alkohol, stejně jako cigarety, legální drogou, protože stát na jeho prodeji profituje. Participanti mluvili o tom, jak se jim nelíbí, že je alkohol vnímaný jako společenská záležitost a někteří jejich známí si neumí představit společenskou akci bez alkoholu. Probandi také komentovali skutečnost, že v České republice se alkohol konzumuje ve velké míře, jeho konzumace je společností přijímána jako norma.

„Je to zbytečný, nesmyslný, pokud neznáš tu hranici. Dlouhodobě to toho člověka ničí. Spousta lidí se nevnímá, že má závislost na alkoholu, to je ten problém. Prostě jdou večer do hospody, dají si jedno, druhý...desátý a pak jsou úplně na kaši. Ráno se vzbudí, někomu je špatně, někomu ne a večer jdou znovu a myslí si, že je to normální. A spousta lidí tomu právě říká společenská normalita.“ (Respondent č. 11)

Návyková látka, která respondentům obzvlášť vadí, jsou cigarety. I když jsou mezi účastníky výzkumu i tací, kteří v minulosti kouřili pravidelně několik let, dnes jim kouření vadí. Neshledávají totiž na kouření žádný přínos, žádné pozitivní aspekty, jak pro kuřáka samotného, tak i pro jeho okolí. Tabákové výrobky jsou návykovou látkou, která přímo ovlivňuje nejen uživatele samotného, ale i jeho okolí. Toto je právě aspekt, ke kterému se participanti často vyjadřovali. Vadí jim kouření v uzavřených prostorech, jako jsou restaurační zařízení nebo koncerty. V tomto aspektu už nejsou příslušníci subkultury straight edge tolik tolerantní, protože je činnost kuřáka ovlivňuje.

K tvrdým drogám se většina respondentů vyjadřuje velmi odmítavě. Jedna respondentka uvedla, že z nich má strach, vzhledem ke špatným zkušenostem jejich kamarádů, kdy drogy ovlivnily dlouhodobý psychický stav jejich uživatele.

Všichni respondenti uvedli, že si nevybírají přátele podle jejich přístupu k návykovým látkám. Tolerují u nich jejich konzumaci, stejně jako přátelé tolerují jejich abstinenci. Uživatelů návykových látek se nestrání a posuzují člověka podle jiných kvalit, než je jeho postoj k návykovým látkám.

„Já mám obecně lidi rád, takže si nenechám tyhle věci stavit do cesty, vždy se snažím vidět za. A potom vlastně, mě jakoby mrzí, když je znám, že se niče tím, co dělá.“ (Respondent č. 9)

Někteří respondenti také mluvili o tom, že jim nedělá problémy být ve společnosti podnapilých lidí a bavit se s nimi. Jsou schopni naladit se na stejnou vlnu a přitom se nepotřebují intoxikovat alkoholem. Většinou se však jedná o společnost osob, které jedinec dobře zná a ví, jak se chovají pod vlivem alkoholu.

Participantů nemají tendence svému okolí užívání návykových látek vymlouvat a přemlouvat je k abstinenci. Abstinence je osobní rozhodnutí. Jsou si vědomi toho, že pokud se pro ni člověk nerozhodne ze svobodné vůle, nemá taková abstinence smysl. Pokud chce někdo z blízkých s užíváním nějaké návykové látky sám přestat, snaží se ho v tomto rozhodnutí podpořit.

„Já se spíš snažím ukázat pozitivní stránku toho. To znamená, že třeba když někdo přestává kouřit, tak si s ním o tom promluvit a podpořit ho v tom. Nebo když chce někdo přestat pít, tak ho podpořit. Na druhou stranu, když prostě někdo chce pít, tak nepůjdu za ním a nebudu mu říkat, nech toho.“ (Respondent č. 9)

Respondentům vadí, jak alkohol někdy negativně ovlivňuje chování lidí. Oni sami si často právě z tohoto důvodu zvolili cestu abstinence.

„Mamka není alkoholička, ale prostě jako pije víno a dá si ho na každý akci, kam jde. A potom se chová trošku jinak a naprosto zásadně se vždycky pohádáme...Vždycky jí říkám, že si prostě myslím, že člověk, kterej ví, že se chová nějak jinak a tím jakoby vyvolává nějaký konflikt, tak by to prostě neměl dělat.“ (Respondentka č. 4)

Participantů se také vymezují proti tendenci některých lidí vymlouvat se na alkohol, pokud se pod jeho vlivem dopustili nějaké nepřístojnosti. Vliv návykové látky není pro respondenty žádnou omluvou.

Někteří respondenti mají tendence zabývat se tématem návykových látek více. Jeden proband uvedl, že byl v minulosti pracovníkem K- centra. U dalšího participanta se projevila snaha realizovat preventivní programy pro mládež, bohužel se zatím jeho představy nenaplnily, protože se nesetkal se zájmem ze strany školských zařízení. Takové tendence se objevily i u jiného respondenta, kterému se jeho projekt daří již rok realizovat. Snaží se aktivně bojovat proti rozšířenému užívání návykových látek mezi mládeží. Pořádá přednášky na základních a středních školách, chce tak mládež seznámit s drug free životním stylem, straight edge, inspirovat ji a motivovat. Jeho přednášky jsou tedy určitým druhem primární prevence.

„A potom to přejde z tý protidrogový na tu motivační a tam jim právě říkám, jak se tomuhle vyvarovat. Jakou cestou jsem se vydal já. Já tam nejsem proto, abych jim řekl, že drogy jsou špatný, že chlast je špatnej, že kouřit je špatný, že to nemají dělat...Ale jsem tam

proto, abych jim ukázal nějakou cestu, kterou jsem se vydal já a kterou to jde úplně v pohodě. Aby si tím rozšířili obzory...Člověk může těm dětem sdělit, že jsou taky i jiný cesty nebo jiný způsoby jak být cool. Bez toho aniž by museli chodit každé den do hospody a podobně.“
(Respondent č. 10)

Subkultura straight edge má tedy možný potenciál k využití v rámci primární prevence. Právě proto, že je subkultura tvořena převážně mladými lidmi a je spojena s progresivní hardcorovou hudbou, může oslovit a inspirovat mládež k tomuto pozitivnímu životnímu stylu. Může dospívajícím ukázat, že i život bez drog může být atraktivní.

12.3 Jaké zkušenosti mají členové hnutí straight edge s návykovými látkami osobně?

Osobní zkušenosti s návykovými látkami se mezi jednotlivými respondenty výrazně liší, jsou mezi nimi jak celoživotní abstinents, tak i uživatel tvrdých drog.

Dva z respondentů měli k návykovým látkám negativní postoj po celý svůj život a nepřišli s nimi vůbec do stylu, pokud ano tak pouze okrajově. Jeden participant je celoživotním abstinents. Druhý se opil pouze jednou v životě, v 7. třídě na základní škole, tudíž by se dal také považovat prakticky za celoživotního abstinents.

Jedna respondentka s alkoholem experimentovala, ale má ho spojený spíše s negativními zážitky, kladný vztah k návykovým látkám tedy také nikdy neměla.

„Já právě nemám žádnou tady tu minulost, jako alkoholickou. A v nějakých třeba 16, když jsem začala zkoušet pít, tak to bylo asi třikrát v životě. Z čehož dvakrát to bylo tak jako v pohodě a jednou ne. Takže jsem zvracela a bylo to pro mě hrozně potupný tehdy. Třeba pár lidí mě vidělo v tomhle stavu, jako kamarádů, a já jsem se cítila strašně trapně.“
(Respondentka č. 6)

Jiní respondenti mají naopak na období svého života, kdy užívali návykové látky, pozitivní vzpomínky. Alkohol jim chutnal, rádi se bavili pod vlivem návykových látek.

Alkohol více než jednou užívalo v minulosti 10 respondentů, z toho 2 respondenti uvádí, že mají s alkoholem velmi málo zkušeností. Naopak jiní respondenti v minulosti alkohol, ale i jiné drogy užívali ve zvýšené míře a dlouhodobě.

U většiny participantů, kteří v minulosti užívali návykové látky ve zvýšené míře, se postoje ke konzumaci alkoholu měnily i poté, co začali abstinovat. To co jim dříve připadalo běžné a normální, dnes vidí jako přespříliš.

Cigarety v životě vyzkoušelo celkem devět respondentů, čtyři z nich kouřili pravidelně. Nyní na to zpětně nahlíží tak, že jim cigarety nikdy nic nepřinášely a jsou rádi, že kouřit přestali. Naopak teď mají k tabákovým výrobkům odpor.

Osm respondentů má osobní zkušenost s marihuanou. Čtyři z nich uvedli, že marihuanu konzumovali ve velkém množství, někteří denně. Těm, kteří dlouhodobě užívali marihuanu, tento stav také po určitou dobu vyhovoval. Zpětně však zmiňují, že po čase pravidelného užívání se začaly více objevovat negativní dopady marihuany a tak se jejich postoj k droze změnil.

„Já jsem pila hodně, hulila jsem hodně... Co je to hodně? Pít každé den po škole, krabicák, 2 krabicáky, 2 špeky. A to bylo třeba jeden rok. A nebo i špek před školou občas, to bylo jednou tejdně. To bylo takový období jako, co jsme se prostě sčuchli s punkáčema v parku a chodili jsme fakt prakticky každé den po škole.“ (Respondentka č. 12)

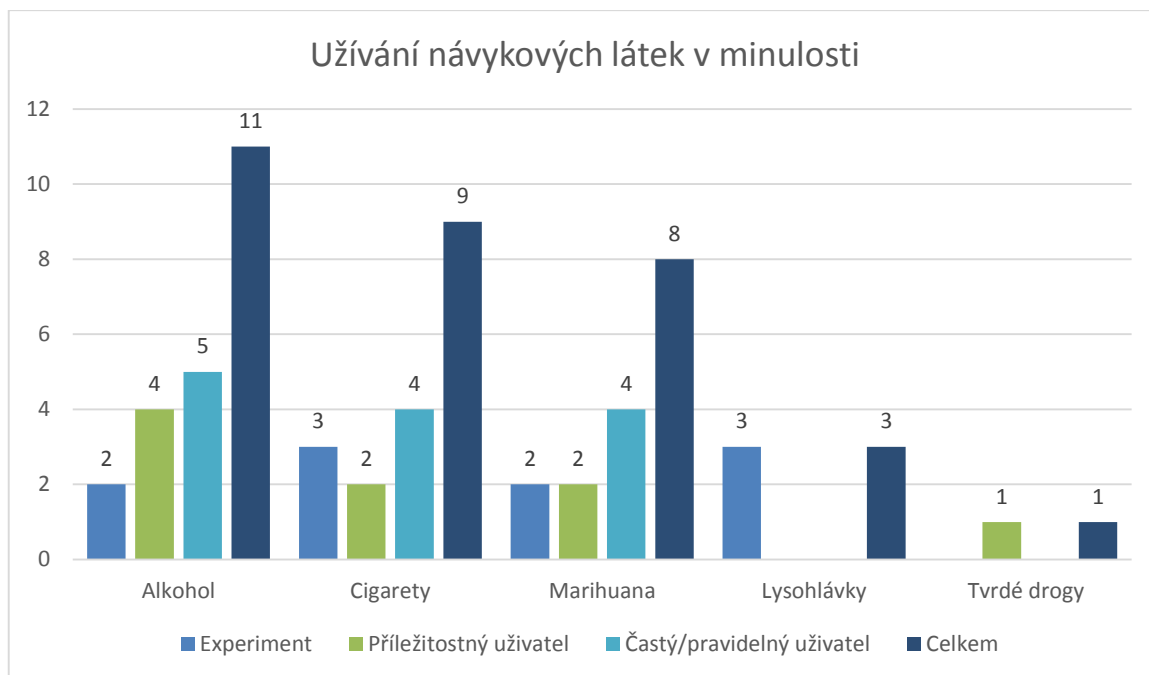
Následné negativní dopady častého užívání zmínili všichni, kteří kouřili konopí téměř každodenně. *„Takže tu trávu jsem kouřil denně, v podstatě asi do půlky třetíáku, kdy už mě to začalo tak hrozně deptat, že jsem se na to vykašlal.“* (Respondent č. 9)

Lysohlávky vyzkoušeli tři účastníci výzkumu, v případě této drogy šlo vždy o experimenty, ne o dlouhodobé užívání.

Jeden respondent má zkušenosti i s tvrdými drogami, nikdy si je však neaplikoval nitrožilně a v jeho případě šlo o kontrolované užívání. Konkrétně se jedná o speed, pervitin a kokain. Pervitin a kokain pouze vyzkoušel, speed užíval častěji.

„No tak jako pil jsem, kouřil jsem. Občas někde nějaký šňupání nějakých urychlovacích prostředků, ale to je asi tak všechno. Moje žíly vždycky zůstaly čisté.... A už toho začalo být hrozně moc. Já jsem byl jako vždycky schopnej v neděli si říct dost, přes tejdén jsem normálně fungoval, chodil jsem do práce a pak zase v pátek jsme to rozjeli na plný pecky. A když jsem byl ještě na škole, tak to nebyly jen víkendy no, to jsme jeli furt.“ (Respondent č. 9)

Zkušenosti respondentů s návykovými látkami souhrnně prezentuje graf č. 2.

Graf 2.: Užívání návykových látek v minulosti

Kategorie experiment v sobě zahrnuje 1-3 užití dané návykové látky. Kategorie příležitostný uživatel a častý/pravidelný uživatel nelze jednotně určit. Respondenti do nich byli rozřazeni podle jejich subjektivního názoru.

V komunitě straight edge se vyskytují jak jedinci, kteří po celý svůj život tíhli k abstinenci, tak i dlouholetí uživatelé drog, lehkých i tvrdých. Mezi straight edge se tak můžeme setkat s lidmi, kteří mají naprosto odlišnou drogovou kariéru. Nyní je však spojuje abstinence, kterou si zvolili jako svůj styl života.

12.4 S jakými reakcemi na svou abstinenci se členové subkultury straight edge setkávají?

Reakce okolí se v podstatě ve všech případech vztahují k respondentově abstinenci od alkoholu. Je to dáno faktem, že je alkohol v naší společnosti rozšířenou a tolerovanou návykovou látkou. Většina populace České republiky alkohol ve větší či menší míře konzumuje, proto může abstinence od alkoholu ostatní překvapit.

Respondenti se v souvislosti se svou abstinencí nejčastěji setkávají s pozitivními reakcemi ze strany okolí. Častou reakcí, kterou participanti popisují, je překvapení. Mnohdy se také setkávají s nepochopením od ostatních lidí. S žádnými vyloženě negativními reakcemi se však nesešli.

„Já jsem si vždycky myslel, že na to budou lidi reagovat zvláště nebo třeba i agresivně nebo nějak divně minimálně. A vlastně to docela jako přijímaj, oni jakoby to nějak nevnímaj, že jsem straight edge. Nebo ti co to vnímaj, tak naopak třeba přijdou a chtěou vědět víc o tom. Ale nikdy jsem se nedostal vyloženě do nějaký konfrontace.“ (Respondent č. 9)

Respondentka č. 4 začala abstinovat už v 16 letech. Všimla si, že její postoj udělal dojem na učitele, ti jí začali vidět v jiném, lepším světle.

„V tý škole to bylo pozitivní, protože v momentu, kdy věděli, že já to nedělám, tak najednou jako možná i některý ty učitelé měli takovej přístup jako: Aha, tak ona z toho vyrostla, jakože už není takovej ten puberťák, co prostě musí někde dělat bordel.“

Někteří respondenti se setkali ze strany okolí i s určitým obdivem. Pro běžné konzumenty může takové rozhodnutí představovat nutnou dávku odříkání a přemáhání se, nedokážou si představit, že by měli po zbytek života abstinovat. Ve skutečnosti, však abstinence pro většinu členů subkultury straight edge žádným odříkáním nebo přemáháním není. Proto tuto reakci nechápu a brání se projevům takového obdivu.

„Jako spousta lidí řekne: ty jako nepiješ, já to hrozně obdivuju, to mi přijde jako, že ty lidi řeknou: já tě hrozně obdivuju, že se nepotřebuješ ožírat. To mi přijde jako hloupý. Tak radši ať to neříkaj, a nebo ať tak zkusí žít sami.“ (Respondent č. 5)

Častou reakcí je nepochopení. Okolí účastníků výzkumu nechápe striktnost jejich rozhodnutí. Nerozumí tomu, jak se může dotýčný ve společnosti, kde je jinak alkohol, bavit.

„Lidi to nechápu, což si myslím, že je smutný, asi prostě jsme furt národ alkoholiků nebo pivařů. Bud' se setkávám s lidma, kterým je to jakoby jedno nebo se setkávám s lidma, který jsou překvapený. Je to zvláštní, protože třeba i v rodině se setkávám s tím, že to lidi moc nechápu. Že: vždyť jsme se tady sešli, tak přece si s náma jako připiješ. A nedokážou pochopit, že si s nima připíjet nepotřebuju. Že prostě o tom to není. Nevím, je to jako hrozně zvláštní vidět, že i když lidi ví, že alkohol dokáže člověka hodně zničit, že vlastně tohle rozhodnutí být čistej, tak to prostě nechápu.“ (Respondentka č. 6)

Častá reakce konzumentů, se kterou se respondenti setkávají, je právě nepochopení toho, jak se abstinent baví. Jak se může bavit ve společnosti konzumentů, na společenských akcích a podobných událostech, které jsou v naší společnosti často spojovány s alkoholem.

Někteří z participantů se běžně účastní společenské zábavy s konzumenty, nedělá jim problém být ve společnosti opilých lidí, pokud to jsou jejich přátelé. Nemají problém s tím uvolnit se, nepotřebují se ke konverzaci a zábavě posilňovat alkoholem. Naopak někteří z respondentů se spíše kontaktu s lidmi pod vlivem alkoholu snaží vyhýbat.

Občas se mezi reakcemi na životní styl abstinentů objevují určité předsudky a stereotypy. Abstinence některým lidem okamžitě asociuje alkoholismus nebo nějaké zdravotní omezení, popřípadě to, že dotyčný řídí. Myšlenka, že se někdo vyhýbá alkoholu dobrovolně a ze svého vlastního přesvědčení je často ani nenapadne. Někdo z participantů se setkal i s určitými předsudky vůči subkultuře straight edge, kdy byl respondent v očích ostatních viděn jako „radikální blázen“. Tato reakce byla jediná z řad negativních. Respondenti by se možná s negativními reakcemi setkali častěji ze strany cizích lidí, ale vzhledem k tomu, že o své abstinenci s lidmi, kteří jim nejsou blízcí, moc nemluví, takové situace nenastávají.

Klasickým scénářem společenských událostí, převážně oslav, kterému respondenti často čelí, je přemlouvání. Ostatní lidé je přesvědčují nebo někdy i prosí, aby si s nimi dali alespoň přípitek. Klasické věty, které účastníci výzkumu slyší, jsou: „Tak si s náma snad aspoň ťukneš. Aspoň jednu skleničku. To ti nic neudělá...“ Respondenti jsou tak ze strany okolí vystaveni určitému nátlaku. Ukazuje se zde, že konzumace alkoholu je ve společnosti nejen tolerována, ale často i neformálně vyžadována.

Ze strany rodiny se probandi často setkali s ambivalentními reakcemi. Rodiče byli na jednu stranu rádi, že jejich dítě není ohrožené tím, že by bralo drogy. Na druhou stranu se respondenti často setkávají u rodiny s nepochopením. U některých jejich příbuzných se objevuje takový názor, že si dotyčný musí za každou cenu volit extrémy a nemůže být jako ostatní, kteří alespoň občas pijí alkohol. Respondenti uvádí, že po nějaké době si jejich blízká rodina na to, že jsou abstinenty, zvykla. U některých se i po několika letech stále objevuje přemlouvání k přípitku na rodinných oslavách nebo poznámky k jejich abstinenci z řad příbuzných.

„Tak já jsem černá ovce rodiny, protože jsem vlastně jediná, kdo začal být vegetariánem a pak veganem. Takže to byla jako první šílenost, oni to jako hodně řeší, pořád. No a taky jsem hodně hulila, pila a takhle, takže rodiče z toho byli úplně na větví. Že jsem se jako flákala po parku, po škole s punkáčema a tak, že jo. No a pak jako když jsem přestala úplně pít, tak to bylo zase, jakože neumím nic mezi.“ (Respondentka č. 12)

Respondent č. 1 vyzdvihuje pozitivnost svého rozhodnutí abstinovat a je přesvědčen o tom, že jeho blízké okolí jeho rozhodnutí oceňuje. Zmínil se také o postoji babičky k jeho tetování. Projevuje se zde, jak je tetování ve společnosti vnímáno. Někteří lidé si tetování spojují s rebelií, agresivitou a právě návykovými látkami.

„Myslím si, že právě ty rodiče to vnímají ve skrze hodně pozitivně. I třeba babička a tak. Babička se hrozí tetování vždycky a diví se, že si myslela, že jsem fakt nějaký vyvrhel

tím tetováním. Vlastně když pak zjistila, že nepiju, tak si myslím, že ve skrze to fakt vnímá jako pozitivně. Stejně jako rodiče.“ (Respondent č. 1)

12.5 Jak ovlivňuje abstinence vztahy jednotlivých respondentů?

Během realizace interview jsem pátrala po tom, jestli má abstinence vliv na vztahy jednotlivých respondentů. Zajímalo mě, zda se u respondentů změnil vztah k sobě samotnému, poté co začali abstinovat. Ptala jsem se na změny vztahů s blízkými lidmi, jako jsou rodina a přátelé. V rozhovoru jsme se věnovali i tématu vlivu abstinence na partnerské vztahy.

Vztah k sobě

Většina respondentů si není vědoma nějaké významné změny ve vztahu k vlastní osobě v souvislosti s tím, že jsou abstinenty. Vnímají určité výhody, které má abstinence na jejich život. Často zdůrazňují aspekt využití volného času, který netráví u alkoholu nebo vzpomínáním se z kocoviny. Už při vzniku tohoto životního stylu zaznívala myšlenka o tom, využít čas jinak než opíjením se a braním drog.

„Já si sebe vážím, já se mám ráda. Možná proto si nechci vylejvat mozek alkoholem a ničit si plíce cigárama. Nevím, jestli tam proběhla nějaká změna, v týhle oblasti. Nicméně, prostě si myslím, že člověk, kterej si sebe váží, tak se nebude úplně huntovat no.“
(Respondentka č. 6)

Respondent č. 11, který již svou kariéru straight edge ukončil, popisoval to, jak se snaží jednat podle svého nejlepšího přesvědčení. Jeho postoj k abstinenci se během 8 let změnil. Nyní, i když už není abstinentem, žije podle svého přesvědčení, které se v této věci změnilo a je se sebou tudíž spokojený.

Někteří účastníci výzkumu mluvili o tom, že si sami sebe více váží, jsou na sebe pyšní a jsou se sebou více spokojení. Jedna respondentka řekla, že se má nyní díky své abstinenci o něco víc ráda. Dříve jí trápilo její chování pod vlivem alkoholu, vnímá to jako problém, kterému už nemusí čelit.

„Jakože já opravdu jsem měla takový ty pocity, jakože jsem se fakt neměla ráda. Protože já jsem dělala strašný kravinu, když jsem chlastala...tak jako změnil, protože prostě

vím, že nedělám ty kraviny, který jako vědomě dělat nechci, když jsem střízlivá.“
(Respondentka č. 4)

Jeden participant uvedl, že pociťuje, že má abstinence vliv i na jeho zdravotní stav. Cítí se lépe po fyzické stránce, je méně často nemocný, začal více sportovat a připadá si celkově čistší.

Vztahy s blízkými

Vztahy s blízkými se u respondentů vlivem abstinence většinou neměnily. Mají stále stejné přátele, pokud ne, přestali se přátelit z jiného důvodu. Pouze jeden z participantů uvedl, že v důsledku jeho abstinence přerušil kontakt s tehdejší kamarádem. Protože, jak popisuje, poté co vystřízlivěl, zjistil, že mu tento člověk lže a není tak dobrým přítelem, za kterého ho považoval.

Respondenti často mluví o tom, že se dokáží dobře bavit i bez alkoholu. Nemají pocit, že by je abstinence vyřazovala ze společenského života. Ale na druhou stranu se některým stalo, že nebyli pozvaní na určité akce, právě proto, že si ostatní mysleli, že když nepijí alkohol, tak by ani přijít nechtěli a nebavili by se. S tím tedy většina respondentů nesouhlasí.

„Já mám v tomhle tom si myslím, docela výhodu. Že se dokážu naladit, pokud to jsou lidi, který znám a který mám rád, tak se dokážu naladit na podobnou vlnu. I s těma kámošema, který pijou. Takže já se chovám úplně stejně, dělám stejný blbosti jako oni.“
(Respondent č. 5)

Na druhou stranu však někteří respondenti uvedli, že se s přáteli nevidají už tak často, dříve s nimi trávili více času v hospodách. Od té doby co abstinují, už na taková místa chodí méně a snaží se svůj volný čas využít jiným způsobem.

Jeden z probandů říká, že je nyní méně společenský, tráví více času jinak než dříve, kdy se hodně účastnil společenské zábavy u piva. Nemá však pocit, že by kvůli tomu měl méně přátel, naopak jich má více, ale tráví s nimi méně času. Uvedl také, že mu nyní větší měrou vadí, že jeho otec ve velké míře pije alkohol. Všiml si, že s ním částečně omezil kontakt, už si s ním tolik nepovídá a ani kontakt s ním nevyhledává. Jeho abstinence ho utvrdila v negativním postoji k alkoholu a to následně ovlivnilo vztah k jeho otci.

„Mě to změnilo v tom, že už nejsem možná tak jakože, nevím, nechci říct veselejší, ale prostě když už jsem pil nebo něco, tak jsem se víc bavil, společnost jedno s druhým. A teďka je to takový jako slabší. Ale ne že bych byl úplně nějaký uzavřenej, normálně se

bavíme o stejných tématech, ale už nejsem takovej extrovert, jako jsem býval předtím.“
(Respondent č. 2)

Několik respondentů řeklo, že jejich blízký člověk z rodiny má podobný přístup k návykovým látkám jako oni. I když nešlo většinou přímo o abstinenty, jsou probandi za tento fakt rádi, těší je, že má někdo z blízkých shodný postoj k alkoholu a ostatním drogám.

„Vlastně i po nějakých asi 4 letech mé abstinence přestala pít i moje mamka. Byl to pro mě moc příjemný fakt. Zase jsem byla s mamkou o něco blíže a o trochu víc na stejné vlně.“ (Respondentka č. 7)

Partnerské vztahy

Respondenti v naprosté většině případů netrvají na tom, že musí být jejich partner také abstinentem, snaží se být ve vztahu tolerantní. Partnera si nevybírají na základě jeho vztahu k návykovým látkám.

„Ale zase na druhou stranu nemám takovou tu potřebu, mít vztah jedině s člověkem, kterej bude straight edge. Takže vliv to určitě má, ale nemyslím si, že je nemožný, aby ty dva lidi fungovali spolu. Je to o nějakým respektu, o nějakých ústupcích, kompromisech, ale fungovat to může určitě.“ (Respondent č. 5)

Část participantů zmínila, že jsou k užívání návykových látek u partnera o něco méně tolerantní než u přátel. Některému chování např. pod vlivem alkoholu by se u přátel zasmáli nebo by si ho ani nevšimli, ale u partnera jim vadí.

Všichni však přiznali, že s někým, kdo užívá návykové látky ve velké míře, by vztah asi dlouho nevydržel. Někteří z respondentů mají osobní zkušenosti s tím, že skutečnost, kdy partner hodně pil nebo užíval jinou návykovou látku, přispěla k ukončení vztahu.

„Měla jsem přítele, kterej hodně pil, kouřil, myslím si, že i ne jen to. A postupem času jsem na sobě začala zjišťovat, že si toho člověka přestávám vážit. Právě kvůli tady těm stavům, kdy prostě ležel třeba opilej pod barem, s roztrženýma kalhotama, pozvracenej a tak...Stalo se to, že fakt jsem si toho člověka přestala vážit, tím pádem jsem ho vlastně přestala milovat.“ (Respondentka č. 6)

Podobnou zkušenost má i jiná respondentka. Po partnerském vztahu s člověkem, který ve větší míře konzumoval návykové látky, získala pocit, že by v takovém vztahu být už nechtěla ani nemohla. Zdůrazňuje ale i to, že jsou pro ni některé partnerovi vlastnosti a postoje důležitější a přístup k návykovým látkám oproti nim hraje nepodstatnou roli.

Část respondentů žije s partnerem, který je také abstinentem. Tito participanti v tomto faktu vidí velké plus. U žádného z respondentů však partnerova abstinence není podmínkou funkčního vztahu. Někteří účastníci výzkumu, žijící v abstinujícím páru, mluví i o tom, že jejich partner začal abstinovat až po nějaké době jejich vztahu. Je tedy pravděpodobné, že respondentův přístup k návykovým látkám ovlivnil i postoj partnera. Všichni respondenti ale zdůraznili, že se svého partnera nesnažili vědomě ovlivnit nebo měnit.

„Asi ano, ale jen v tom pozitivním. Myslím, že moje manželka oceňuje, že nepiju a nekouřím. Navíc ona alkoholu zcela neholduje, takže nám to problémy nedělá.“
(Respondent č. 3)

Jeden účastník pociťuje jistý negativní vliv jeho abstinence na svůj partnerský vztah. Má pocit, že partnerka by s ním občas ráda strávila chvíli u sklenice vína, vidí na ní, že jí to občas mrzí. Říká, že by tato skutečnost mohla možná vygradovat v nějaký problém ve vztahu s přítelkyní.

Jeden z respondentů je ve výběru partnerky více striktní než ostatní, říká, že by určitě nechodil s někým, kdo kouří, alkohol by u přítelkyně snášel pouze v malé míře. Přiznává, že si partnerku nehledá snadno a některé jeho minulé vztahy skončili také kvůli této skutečnosti.

12.6 Ostatní výsledky

Během rozhovorů vplynuly i další významné aspekty týkající se identity straight edge. Následující část výsledků práce je jim věnována. Jedná se především o osobní uchopení životního stylu straight edge a myšlenek, které jsou se straight edge často spojovány.

Vstup do subkultury straight edge

Všichni respondenti se o myšlenkách straight edge dozvěděli díky hudbě a hardcorové komunitě. První kontakt se subkulturou se uskutečnil prostřednictvím kamarádů nebo známých, na koncertě, poslechem hudby nebo přečtením článku v hudebním fanzinu. Potvrzuje se zde, že hardcore-punk scéna je zdrojem ze kterého myšlenky vycházejí a díky němuž se také šíří. Pět osob dokonce v hardcorové scéně přímo působí jako muzikanti.

„Přes hardcore-punk subkulturu. Před lety jsem začal chodit na hardcore-punk koncerty a krom toho, že člověk poslouchá muziku, tak mě taky zajímalo, o čem kapely zpívají,

jaký maj názory a co vlastně chtěj lidem sdělit. No a taky samozřejmě člověk potkává i lidi pod pódiem, bavíš se s nima. No a nějaký věci jsou ti sympatický a tak se o to zajímáš víc.“
(Respondent č. 3)

Seznámení se s myšlenkami straight edge pomocí harcorové scény však nemusí být podmínkou. Jak uvádí někteří respondenti v dnešní době, se člověk s těmito myšlenkami může setkat například na internetu.

Můžeme zde sledovat fakt, že hardcore-punk hudba je pro členy subkultury více či méně důležitá a má vliv na přijetí identity straight edge. Někteří respondenti přímo uvádí, že nebýt straight edge hudební scény, tak by se možná radikálními abstinenty nestali.

Dva respondenti abstinovali ještě dříve, než se dozvěděli o existenci subkultury straight edge. Popisují, že se v tomto životním stylu našli. Byli tehdy nadšení, že existují další lidé, kteří žijí podobným stylem života a mají shodné názory na užívání návykových látek.

„Já jsem v podstatě straight edge byl, aniž bych o tom věděl. Prostě jsem nepil, nekouřil, chodil jsem na punkový koncerty, na hardcorový. A vždycky mi přišlo zbytečný, jak se ty lidi snažej něco změnit a jediný co jako dokážou, tak vyřvávat někde nějaký hesla ožralí na koncertě. A to mi přišlo o ničem...Jednou se mi stalo, že jsem potkal nějaký lidi někde, začali jsme se bavit...a oni říkali: „Hele, ty jo, ty vlastně nepiješ, ty jsi jako straight edge?“ ...a tak jsem se o tom dozvěděl. Zjistil jsem si, co to je a řekl jsem si: „jo to je vlastně jako ono, to, co mi jako vyhovuje.“ Takže takhle jsem se o tom dozvěděl.“ (Respondent č. 5)

Někteří respondenti uvádí, že když se dozvěděli o straight edge, myšlenky tohoto životního stylu je nejprve neoslovily. Poté se k nim zpětně, z nějakého důvodu, vrátili, třeba i po několika letech, a ztotožnili se s nimi.

„No a tak jsem byl, asi 14 dní jsem si řekl, že jo a pak jsem jakoby chlastal znova. Jakože jsem to asi moc nepochopil, ale bylo to super, že jsem se o tom dozvěděl už takhle mladej. Asi jsem to nepochopil no, v tom věku. Pak v 19 jsem se k tomu dostal podruhé.“
(Respondent č. 1)

Větší část participantů uvádí, že se nezačali označovat jako straight edge hned, jakmile začali abstinovat, ale dospěli k tomu až po určité době. Buďto abstinovali ještě dříve, než se o subkulturu dozvěděli. Nebo začali abstinovat, ale nechtěli se hned od začátku své abstinence označovat jako sXe, nepotřebovali mít tuto nálepku a měli pocit, že napřed musí ve svém rozhodnutí nějakou dobu setrvat, než si určí toto „privilegium“.

Všichni respondenti si identitu abstinenta zvolili sami, podle svého přesvědčení. Nikdo je k tomu nenutil ani jim tyto myšlenky nepodsouval.

Pojetí straight edge

Pro všechny dotazované je straight edge osobní závazek, individuální volba způsobu života, součást jejich identity. Každý z respondentů chápe životní styl straight edge a jeho myšlenky jedinečným způsobem, význam identity straight edge se také u jednotlivých respondentů liší.

Svoje osobní vnímání straight edge popisuje respondent č. 3: *„Pro mě znamená straight edge osobní postoj, svobodu, aktivismus. A prostě není to jen abstinence od alkoholových nebo nealkoholových drog, což pro spoustu lidí je zásadní smysl straight edge. Z mého pohledu je toto pouhá abstinence, ale každý to holt má jinak...Každopádně ty hodnoty jsou otevřenost, solidarita, práva lidí a zvířat, fungovat s čistou myslí a úsudkem. Fungovat jako nositel myšlenek...“*

Respondenti nemají pocit, že by se museli do abstinence nutit nebo se přemáhat. Jsou s ní ztotožnění, někteří říkají, že je to pro ně automatická věc, nad kterou vůbec nepřemýšlí. Participantů jsou členy subkultury straight edge z vlastního přesvědčení. Abstinence je jejich osobní volba, rozhodli se pro ni svobodně a s vlastním uvážením.

Abstinenci příslušníci hodnotí jako přínosnou pro jejich život. Jsou vždy spjati s vlastní osobou, mohou myslet s čistou hlavou a jednat podle svého uvážení a přesvědčení. Nemají potřebu řešit si problémy pomocí alkoholu, protože ví, že tímto způsobem se stejně žádný z problémů nevyřeší, jen se odloží a později se s ním stejně člověk musí konfrontovat.

„Dneska to pro mě asi prostě znamená neutíkat před tou realitou. Prostě nemyslet si, že to vyřeším něčím takovým, jako jsou drogy nebo chlast.“ (Respondentka č. 4)

Někteří respondenti zdůraznili, že abstinence a straight edge komunita by neměla být jedinou důležitou věcí v identitě člověka. Abstinence by neměla být cílem jedince, ale naopak cestou umožňující osobnostní růst. Vnímají abstinenci jako cestu, která jim může pomoci žít svůj život podle určitých představ a snáze dosáhnout vytyčených cílů. Projevuje se u nich potřeba sebeaktualizace, seberealizace.

„Nejsem straight edge pro ten status, toho bejt straight edge, ale jakoby je tam pořád ta osobní věc. Takže mi to pomáhá žít ten můj život tak, jak bych si představoval...Je to taková jako meta, na kterou jsem se chtěl dostat, abych mohl někam dál, dál pokračovat.“ (Respondent č. 9)

Ostatní postoje spojované se straight edge

Chápání abstinence je u všech respondentů stejné. Jde o naprostou zdrženlivost od alkoholu, tabákových výrobků a drog. Vnímání promiskuity tak jednoznačné není, názory na to co už je a co není promiskuita, se u jednotlivců značně liší.

Někteří respondenti říkají, že promiskuita se do dnešních myšlenek straight edge nepočítá. Původně tato myšlenka vznikla jako odpověď na tehdejší situaci v punkové subkultuře. Většinou se probandi shodují na tom, že sexuální styk spolu nemusí mít pouze životní partneři. Každý si pod pojmem promiskuita může představit trochu něco jiného. Respondenti příliš nesouhlasí s jednorázovým pohlavním stykem s neznámou osobou, ani neuváženým střídáním partnerů.

Další myšlenkou, která je často se subkulturou straight edge spojována je hájení práv zvířat a s ním související veganství nebo vegetariánství.

Mezi respondenty bylo devět veganů a jeden vegetarián. Ukázalo se, že většina členů subkultury straight edge zastává i myšlenku hájení práv zvířat.

Naprostá většina respondentů řekla, že veganství a vegetariánství by mezi myšlenky straight edge nezařadili, ač oni sami vegany jsou. Často je pro ně toto přesvědčení daleko konečnější, zásadnější než abstinence. Myšlenka bránění práv zvířat se ve straight edge začala objevovat až postupem času. Probandi mají za to, že původní myšlenky jsou klíčové pro uchopení identity straight edge.

„Nesouvisí to spolu, ale asi devadesát procent lidí co znám, co jsou straight edge, tak to mají spojený dohromady. Ale nesouvisí to spolu. Prostě to tak nějak přirozeně vyplynulo, že si to dohromady dávaj, ale původní myšlenka straight edge byla fakt jen o abstinenci.“ (Respondent č. 8)

Dva respondenti naopak nesouhlasí s tím, že boj za ochranu zvířecích práv nepatří do myšlenek straight edge. Neuznávají, když se někdo označuje jako straight edge a současně není vegetariánem či veganem, takový člověk je pro ně abstinentem, ale ne straight edge.

V souvislosti s veganstvím vyslovil respondent č. 11 zajímavou myšlenku, která téma veganství přesahuje a týká se vlastně jeho osobního pojetí straight edge.

„Straight edge je o tom, že to neděláš jen pro sebe, děláš to i pro okolí, což samozřejmě zahrnuje i to veganství. Protože vlastně to, že nepiješ, to je tvoje osobní věc, ale

když nejíš zvířata, tak jsi schopná zachránit něčí život. A je to přesně to, co si myslím, že by měli straight edge dělat. Dělat něco víc, než jenom pro sebe.“

Někteří příslušníci hnutí mezi návykové látky, kterým se vyhýbají, zahrnují i kofein a tein. Toto pravidlo se však mezi respondenty neobjevilo. Všichni účastníci výzkumu pijí kávu nebo kofeinové nápoje i čaj. Zdůvodňují to faktem, že kofein nebo tein nepozmění chování jeho uživatele, pouze v tom ohledu, že mu dodá více energie. Tyto látky však nezpůsobí situaci, kdy by nad sebou dotyčný neměl kontrolu.

Dva participanti uvedli, že pokud je to možné, snaží se vyhýbat lékům a léčí se alternativními způsoby.

Společným viditelným znakem, který lze u respondentů sledovat, je častý výskyt tetování nebo piercingu. Někteří se zmínili, že mají tetování související s jejich životním stylem straight edge.

Můžeme si všimnout, že identita straight edge je pojímána osobitým způsobem a každý jedinec si může myšlenky tohoto hnutí vykládat po svém, individuálně. Nejde o žádný soubor pravidel, která by museli jednotliví členové dodržovat. Postoj, který je, u všech respondentů shodný, je absolutní abstinence od alkoholu, tabákových výrobků, měkkých a tvrdých drog.

Kontakt s ostatními členy subkultury

Většina respondentů se přátelí s dalšími příslušníky subkultury, setkávají se na koncertech i v běžném životě. Kontakt s ostatními členy subkultury hodnotí někteří participanti jako důležitý, pro jiné nemá existence komunity větší význam.

Převážná část respondentů žije v Praze nebo jiném větším městě. Do výzkumu jsou ale zařazeni i dva, kteří v okolí svého bydliště žádné další straight edge nemají. Jsou tak s ostatními členy subkultury v kontaktu jen tehdy, pokud jedou na koncert do nějakého většího města.

Mezi respondenty byl však i jeden, který, ač žije v Praze, s ostatními straight edge nejen že není v kontaktu, ale ani je nezná. Aktivní kontakt s komunitou tedy není v případě straight edge podmínkou a identita straight edge může existovat i bez výrazné sociální identity straight edge vázané na ostatní členy komunity.

Porušení abstinence

Jedna respondentka měla ve své kariéře straight edge tříměsíční pauzu. K porušení abstinence jí vedl rozchod s přítelem a nejistota, zda je pro ni abstinence vhodnou volbou. Díky této pauze si v sobě potvrdila, že jí alkohol nic nepřináší, že rozhodnutí abstinovat je pro ni správné a vrátila se zpět k abstinenci.

„Vlastně když jsem přišla na vejšku, tak jsem se na to asi na 3 měsíce vykašlala. Protože jsem prostě asi měla nějaký pocit, že musím udělat nějaký životní přelom. Protože jsem se rozešla s dlouholetým klukem a najednou mi to přišlo takový nudný a říkala jsem si, jestli to nedělám špatně. No a ty tři měsíce jsem chodila do hospody a kouřila jsem dokonce. A zjistila jsem, že to fakt jako není pro mě, protože prostě to nemám ráda. Nemám ráda, když nad sebou ztrácím kontrolu. A taky jsem si teda potvrdila, že to bylo dobře předtím, že nemusím zjišťovat, jestli to dělám špatně.“ (Respondentka č. 4)

Do výzkumného vzorku byli zařazeni dva participanti, kteří byli v minulosti straight edge, ale od abstinence upustili. Motivace k abstinenci ani uchopení myšlenek straight edge, se u těchto respondentů výrazným způsobem nelišila od členů hnutí, kteří u abstinence setrvali. Období jejich abstinence nebylo nikterak krátké, jeden z nich abstinoval 7 let a druhý 8 let.

Respondentovi č. 11, který přestal být straight edge před čtyřmi měsíci, vadilo v subkultuře jisté elitářství. Není jediný z respondentů, kdo uvedl, že určití lidé v subkultuře se chovají poněkud elitářským, arogantním způsobem. Nechtěl se už nadále se subkulturou ztotožňovat právě z tohoto důvodu. Další příčinou byl fakt, že se jeho postoj během let změnil, už nemá potřebu být radikálním abstinentem.

„Začínalo mi vadit, jak jsou lidi na to strašně hrdí. Protože pro mě to není důvod být hrdej. Dost často jsou hrozně arogantní, vůči těm co nejsou straight edge, co pijou...A já se s tím nechci ztotožňovat, nechci se ztotožňovat s lidma, který budou říkat: já nepiju, tak jsem lepší než ty.“

Respondentka č. 12 vždy věděla, že se po nějaké době k alkoholu vrátí. Alkohol má ráda, chutná jí. Chuť na alkohol byla v jejím případě jednou z pohnutek k ukončení abstinence. Popisuje, že měla ráda společenskou zábavu s alkoholem, na časy, kdy nebyla abstinentem, vzpomíná ráda. Vadilo jí také, že jí abstinence určitým způsobem vyřazovala ze společenského života. Její spolužáci jí nezvali na společné akce, protože měli dojem, že když nepije alkohol, tak by se ani společenské zábavy s ostatními účastnit nechtěla. Tento aspekt popisuje spíše jen jako argument navíc, který k rozhodnutí přispěl.

U obou respondentů trvalo dlouhou dobu, než se nakonec rozhodli svou abstinencí porušit. Právě z toho důvodu, že k abstinenci přistoupili z vlastního rozhodnutí a stala se součástí jejich identity, pro ně nebylo snadné se této identity vzdát. Měli pocit, že by porušili něco v sobě samotných. Na druhou stranu cítili, že už s myšlenkou abstinence nejsou natolik ztotožnění, aby jí i nadále bezmezně dodržovali. Oba dva ale vnímají, že jim období jejich života, kdy byli straight edge, něco dobrého přineslo. „*Myslím si, že to bylo strašně důležité, že jsem se k tomu v té době dostal. A vlastně je to přesně ta správná doba. Protože člověk, když je v pubertě, když si tvoří nějaký názory a prostě celkově vnímání světa. Proto si myslím, že to bylo velmi důležité.*“ (Respondent č. 11)

Oba respondenti uvedli, že nemají v plánu alkohol konzumovat ve velkém množství, chtějí ho pít pouze příležitostně.

Ptala jsem se i ostatních participantů, zda znají někoho, kdo se rozhodl přestat abstinovat a jaké byly jeho důvody. Častým důvodem pro ukončení abstinence je setkání s náročnou životní situací. Tento důvod se zdá být respondentům zbytečný, nemají pocit, že by mohl někdo alkoholem vyřešit problémy. Jak uvedli někteří participant, výhodou abstinence je právě problémy alkoholem neřešit a vnímat je s čistou hlavou. Pro některé bylo původní motivací pouze to, patřit do nějaké subkultury a později zjistili, že jim takový životní styl nevyhovuje, pro někoho bylo straight edge jen chvilkovou pózou. Důvodem k ukončení abstinence může být i vliv sociálního okolí, jehož tlaku musí abstinenci čelit, a tak prostě podlehnou. Některým lidem se změnila priority, postoje a přístup k věci. Důvodů pro ukončení abstinence může být široká škála, stejně jako příčin abstinence.

Respondenti uvádí, že člověk musí být s abstinencí osobně ztotožněn. Pokud má někdo pocit, že by si chtěl nějaký alkohol dát a musí se ve své abstinenci přemáhat, neměl by to dělat, měl by přestat být straight edge. Taková identita straight edge je pak úplně o něčem jiném, už to není svobodné rozhodnutí, už to není něco, co člověku přináší dobrý pocit.

Postoje jedince se v průběhu života vyvíjí, to co bylo pro dotyčného dříve velmi důležité, může postupem času ztratit význam. Účastníci výzkumu, kteří stále abstinují, také uváděli, že neví, jestli se svou abstinencí nerozhodnou jednoho dne porušit. Pouze jeden participant v tomto ohledu vyjádřil jasné přesvědčení o tom, že jeho rozhodnutí pro abstinenci je konečné.

„*Jsem stoprocentně přesvědčenější o tom, že nikdy nebudu pít ani kouřit.*“ (Respondent č. 8)

Podobně se vyjádřila i respondentka č. 7: „*S odstupem času jsem si víc a víc jistější, že z tohoto životního postoje pro mě není návratu. Jsem s ním naprosto spokojená, ztotožněná a je to pro mě vlastně i po zdravotní stránce všechno logické.*“

13 Diskuze

V této kapitole se pokusím o reflexi nejvýznamnějších dat, která z rozhovorů s respondenty vyplynula, a vztahují se k výzkumným otázkám. Interpretovaná data budu také srovnávat se zjištěními zahraničních autorů, ze kterých jsem čerpala v teoretické části práce. V neposlední řadě budu uvažovat možné nedostatky práce a možnosti využití tématu v praxi.

Práce se dotýká především abstinence od alkoholu, jelikož je taková abstinence v naší společnosti nejméně obvyklá, právě k ní se vztahují reakce okolí abstinenta.

Rozhodnutí pro abstinenci je u všech účastníků výzkumu ovlivněno více než jedním motivem, vždy jde o kombinaci určitých faktorů. Ukázalo se také, že motivy k tomu abstinovat nejsou vždy jednoznačné a naprosto uvědomělé ani pro samotné respondenty.

Všichni respondenti jsou k abstinenci motivováni svými postoji k návykovým látkám. Jejich užívání hodnotí jako nepotřebné, škodlivé, nic nepřinášející. Všichni se také shodují na tom, že alkohol nepotřebují k tomu, aby se mohli bavit, tak jak argumentuje značná část konzumentů.

Významným prvkem, který abstinence respondentům přináší je kontrola nad sebou samotným, nejsou ovlivněni návykovými látkami. Právě fakt, že návykové látky člověka ovlivňují, vedl sedm účastníků výzkumu k životnímu stylu straight edge. Nelíbilo se jim, jak alkohol a jiné drogy pozměňují jejich chování, tento pocit jim byl nepříjemný.

Často projevujícím se motivem k abstinenci je setkání se závislým člověkem v blízkém sociálním okolí, tento motiv se objevil u poloviny respondentů. Zajímavým zjištěním je, že v rodině se s nejméně jedním závislým člověkem setkala sedm účastníků. Někteří respondenti mají závislého někoho z přátel.

Respondenty k volbě tohoto životního stylu vedla také inspirace subkulturou samotnou. Myšlenky straight edge je oslovily a oni začali následně nad abstinencí více uvažovat, takový faktor jmenovalo celkem pět osob. Potvrdilo se, že myšlenky sXe se šíří převážně pomocí hardcorové hudební scény. V původních motivech vedoucích k abstinenci, byla u některých dotazovaných touha patřit do subkultury sXe, možnost označovat se jako straight edge. Tito respondenti ale uvádí, že nyní už takovou potřebu nemají, tento motiv se pro ně stal bezvýznamným a spojují ho s obdobím adolescence. Lze zde sledovat, že se původní motivy mohou lišit od pozdějších motivů, které udržení abstinence podporují.

Čtyři participanti mezi své motivy zařadili i touhu vybočovat z většinové společnosti, jít proti mainstreamové společnosti v otázkách užívání návykových látek. U respondentů se tak projevuje jakási potřeba vzdoru a vyjádření odporu ke konzumní společnosti. V motivaci k abstinenci se objevují určité politické postoje.

Mezi prvotní motivy vedoucí k abstinenci patří u tří respondentů zvědavost. Chtěli vyzkoušet, jaký bude život v abstinenci. Tito účastníci zjistili, že je pro ně abstinence přínosem a jsou s takovým životním stylem spokojeni, proto u něj zůstali. Dva respondenti si uvědomovali, že v dosavadním životě jim není dobře a návykové látky jim do něj přináší spíše negativní aspekty. Potřebovali svůj život změnit, také tím, že z něj vyřadí alkohol a ostatní drogy. Abstinence tak může být určitým prostředkem změny nebo odrazovým můstkem. Někteří účastníci výzkumu se obávali závislosti, jelikož mají v rodině alkoholika a jsou si vědomi jistých genetických predispozic. Některé respondenty k tomuto životnímu stylu vedl i fakt, že měli pocit, že jim konzumace alkoholu a jiných návykových látek bere čas, který by mohli využít jiným, lepším způsobem. Projevovala se u nich tendence k sebeaktualizaci.

Mezi důvody a motivy k abstinenci, které uváděli respondenti mého výzkumného souboru a výsledky výzkumu Heltona a Staudenmeiera (2002) je jistá paralela. Motivы, které se ve výzkumech shodovaly, jsou potřeba kontroly nad sebou samotným, zážitek závislosti v blízkém sociálním okolí a reakce na mainstreamovou společnost s politicky laděnými prvky. Co se však v mém výzkumném šetření nepotvrdilo, byl důvod k abstinenci související se zdravím a škodlivostí návykových látek na organismus. Účastníci mého výzkumu si tento fakt uvědomují, ale není to skutečnost, která by je vedla k tomu abstinovat.

S Haenflerem (2006) se shodují na tom, že významným prvkem pro členy hnutí je kontrola nad sebou samotným. A že abstinence může pro příslušníky subkultury znamenat cestu k sebeaktualizaci a někdy i jakýsi projev odporu proti mainstreamové společnosti.

Všichni respondenti zaujímají k návykovým látkám odmítavý postoj. Užívání návykových látek je podle nich škodlivé a nepotřebné. Nechtějí konzumenty odsuzovat, projevuje se u nich vysoká míra tolerance. Tolerantní jsou do chvíle, dokud je nezačne intoxikovaný člověk obtěžovat svým agresivním nebo jiným chováním. Respondenti vnímají, že je v naší společnosti konzumace alkoholu společenskou normou. Návyková látka, která participantům obzvlášť vadí, jsou cigarety. Vadí jim kouření v uzavřených prostorech, kdy kouř negativně ovlivňuje i kuřákovu okolí. Postoje k návykovým látkám se u většiny respondentů postupem času, určitým způsobem mění, nejsou stále konstantní. Několik respondentů má tendence zabývat se tématem drog více. Jeden participant byl

v minulosti pracovníkem kontaktního centra, další pořádá motivačně-protidrogové přednášky pro mládež.

Osobní zkušenosti s návykovými látkami se mezi respondenty liší. Jeden participant nepřišel s návykovými látkami do styku nikdy a vždy k nim měl negativní postoj. Oproti tomu je ve výzkumném souboru jeden participant, který v minulosti užíval tvrdé drogy, má zkušenosti se speedem, pervitinem a kokainem. Zajímavé je že, čtyři respondenti užívali v minulosti pravidelně marihuanu, někteří z nich i denně. Alkohol ve zvýšené míře užívalo pět participantů a pravidelnými kuřáky byli v minulosti čtyři respondenti. Usuzuji na to, že minulost v oblasti užívání návykových látek nemá vliv na to, zda se dotyčný stane abstinentem, protože se mezi respondenty můžeme setkat s naprosto odlišnými zkušenostmi.

Nejčastějšími reakcemi, se kterými se respondenti setkávají v souvislosti se svou abstinencí je překvapení a nepochopení. Sociální okolí často nerozumí abstinentskou rozhodnutí. Respondenti však celkově reakce popisují jako většinou pozitivní. Ze strany rodiny se na oslavách a společenských událostech často setkávají s přemlouváním. Rodiče těch účastníků, kteří v minulosti hodně pili a užívali jiné drogy, komentují chování svého potomka jako přechod z extrému do extrému.

Abstinence vztahy jednotlivých účastníků výzkumu ovlivňuje pouze částečně. Změnu vztahu k sobě samotnému sleduje několik respondentů. Všichni participanté pociťují, že má abstinence pozitivní vliv na jejich život. Něktěm se vlivem abstinence zlepšilo sebehodnocení, spokojenost se sebou samotným. Tato skutečnost je pravděpodobně způsobena tím, že respondenti žijí v souladu se svým přesvědčením. Pro některé může být také jistým způsobem uspokojivý pocit určité vnitřní disciplíny. Změnu vztahů se svými blízkými respondenti nepociťují. Nemají většinou pocit, že by je abstinence vyřazovala ze společenského života, říkají, že se dokáží bavit i bez alkoholu. Pouze jeden respondent se cítí být uzavřenějším. Participanté však mají dojem, že má abstinence vliv na jejich partnerské vztahy. Většinou pro ně partnerova abstinence není podmínkou, ale vztahu s člověkem, který užívá návykové látky ve zvýšené míře, se vyhýbají.

Všemi respondenty je straight edge pojímáno jako osobní rozhodnutí, součást identity. Účastníci výzkumu jsou s abstinencí ztotožnění, nemají pocit, že by se do ní museli nutit nebo že by je omezovala. Naopak jí vnímají jako přínosnou pro svůj život.

Ve výzkumu jsem dospěla ke stejným závěrům jako Wood (2006) a Haenfler (2006). A to takovým, že „pravidla“ sXe jsou vnímána pouze jako flexibilní vodítko a každý jedinec pojímá identitu straight edge vlastním, jedinečným způsobem. Nejedná se tedy o dodržování

nějakých přesně daných pravidel, kromě faktu, že respondenti neužívají drogy, tabákové výrobky ani alkohol.

Zajímavým zjištěním je, že ač je v zahraniční literatuře uváděno, že postupem času se stalo součástí straight edge i hájení zvířecích práv, většina respondentů s tím nesouhlasí. Mezi respondenty je devět veganů a jeden vegetarián, tento jejich postoj je pro ně konečnějším a důležitějším rozhodnutím než abstinence. Přitom by ale hájení práv zvířat mezi myšlenky straight edge nezařadili, vidí mezi nimi určitou spojitost, ale mezi myšlenky straight edge podle nich patří jen původní. Dva respondenti mají jiný názor a veganství nebo vegetariánství je pro ně podmínkou toho být straight edge. Potvrzuje se tak, co bylo řečeno výše, že straight edge je vždy pojímáno osobitým způsobem.

Výsledky ukazují na určitou spojitost mezi hardcore-punk scénou. Působení v této komunitě však není podmínkou, kterou by bylo pro osvojení straight edge identity nutné dodržet. Nasvědčuje tomu případ respondenta, který žije v Praze, ale s ostatními členy subkultury se nestýká. Straight edge tedy není uzavřenou komunitou. Shodují se tak s názorem Wooda (2006), že pro přijetí identity straight edge není nezbytně nutné mít sociální vazby na jiné příslušníky. S Woodem se také shodují na tom, že hudba je ústředním prvkem, díky kterému se myšlenky sXe šíří a ožívují.

Do výzkumného souboru byli zařazeni dva bývalí členové hnutí straight edge. Mezi jejich motivací k abstinenci a motivací současných členů nejsou žádné významné rozdíly. Pouze respondentka č. 12 uvedla, že vždy věděla, že se ke konzumaci alkoholu vrátí. Je možné v důsledku usuzovat na to, že její identita abstinenta nebyla již od začátku dostatečně pevná. Oba bývalí příslušníci mluvili o změně postoje k užívání návykových látek, neviděli již smysl v tom být radikálními abstinenty. Respondentovi č. 11 také vadila jistá povýšenost a elitářství panující mezi některými členy subkultury, tudíž se s ní dále nechtěl ztotožňovat. Oba dva však tvrdí, že mají v plánu alkohol konzumovat pouze příležitostně a s jistým uvážením. Pro tyto respondenty nebylo snadné identitu straight edge opustit a jejich rozhodnutí k tomuto kroku trvalo dlouhou dobu. Usuzují tedy, že abstinence pro ně byla součástí identity, proto nebylo jednoduché od ní upustit. Respondenti výzkumu tvrdí, že je potřeba, aby byl jedinec s abstinencí osobně ztotožněn, pokud se do ní musí nutit, abstinence už není nositelem pozitivního náboje života a nemá tak smysl.

Sledování abstinence právě u subkultury straight edge, je podle mě prospěšné ze dvou důvodů. Jednak jsem pro svůj výzkum získala relativně homogenní vzorek. Čehož bych nedosáhla, kdybych do výzkumu zařadila další abstinenty, kteří členy straight edge nejsou. Druhou přednost vidím v tom, že subkultura straight edge není v naší společnosti stále dost známa, tudíž jsem jí v rámci práce měla možnost přiblížit širšímu spektru lidí a upozornit tak na její existenci.

Možná úskalí práce jsou spojena s výběrem výzkumného souboru pomocí metody sněhové koule. Zvolená metoda výběru účastníků totiž pravděpodobně ovlivnila věkové složení výzkumného souboru, stejně jako délku abstinence. Dostala jsem se tak k dospělým respondentům (24-37 let), kteří se s myšlenkami straight edge ztotožňují po delší dobu (5-37 let). Uvědomuji si jistě nedostatky v tom, že do výzkumu nebyli zařazeni mladší respondenti, kteří by se nacházeli teprve na počátku své kariéry abstinenta. Jejich motivace a pojetí abstinence by se mohli lišit od dlouholetých členů subkultury. Na druhou stranu může být tato skutečnost i jistou výhodou, protože jsou ve výzkumném souboru pouze lidé, kteří abstinují už několik let. Abstinence pro ně není pouze krátkodobým výstřelkem, ale osobním přesvědčením. Možným nedostatkem je i fakt, že oba respondenti, kteří již neabstinují, přestali být straight edge před krátkou dobou.

V životním stylu straight edge spatřuji jistý potenciál pro využití tohoto tématu v protidrogové prevenci. Vzhledem k tomu, že je subkultura tvořena především mladými lidmi, kteří mají často extravagantní image a současně je spojena s punkovou hudbou a ideály, má potenciál oslovit širokou mládež. Subkultura a její členové můžou působit jako pozitivní vzory a ukázat, že je možné bavit se a žít atraktivní a plnohodnotný život i bez drog.

14 Závěry

Práce se zabývá motivací k abstinenci u specifické skupiny osob, subkultury straight edge. Na základě výzkumu realizovaném na vzorku 10 současných a 2 bývalých členů subkultury, jsem dospěla k následujícím závěrům:

- Motivace k abstinenci je vždy ovlivněna více faktory.
- Členové subkultury mají odmítavý postoj k návykovým látkám, ten je jedním z motivů vedoucích k abstinenci.
- Respondenti subjektivně pocítují, že se dokáží plnohodnotně bavit bez návykových látek, nemají potřebu je užívat v rámci společenského kontaktu ani jindy.
- Významným motivem k abstinenci je potřeba pocitu sebekontroly.
- Členové subkultury straight edge vystupují proti konzumaci alkoholu jako společenské normě.
- Setkání se závislostí v úzkém sociálním okolí je motivací k abstinenci.
- Mezi členy subkultury jsou jak jedinci, kteří abstinují celý život, tak i bývalí uživatelé tvrdých drog. Abstinence tedy může oslovit jakoukoli osobu napříč uživateli návykových látek.
- Nejčastějšími reakcemi na abstinenci ze strany okolí je překvapení a nepochopení, reakce jsou popisovány jako převážně pozitivní.
- Abstinence vztahy respondentů ovlivňuje pouze částečně.
- Abstinence zvyšuje pozitivní sebepojetí jedince.
- Abstinence, ve spojení se straight edge, je součástí identity respondentů.
- Člen subkultury straight edge musí být s abstinencí od návykových látek bytostně ztotožněn.

Během interview s respondenty, jsem zjistila i jiné poznatky ohledně straight edge, kterých se výzkumné otázky netýkají. Nejvýznamnějšími jsou tyto: Myšlenky subkultury se šíří převážně pomocí hardcore-punk scény. Účast jedince ve scéně však není podmínkou k tomu stát se straight edge. Myšlenky straight edge jsou vždy pojímány osobním způsobem. Členové subkultury jsou často vegani nebo vegetariáni, tyto myšlenky podle většiny z nich však pod straight edge nespádají. Veganství a vegetariánství je pro respondenty zásadnějším rozhodnutím než abstinence. Návrat k užívání návykových látek může být ovlivněn různými faktory. Dochází k němu, pokud není dotyčný s abstinencí ztotožněn a nepřináší mu pozitivní aspekty do života.

Souhrn

Tato práce je zaměřena na členy subkultury straight edge. Hlavní myšlenkou subkultury je abstinence od veškerých návykových látek. Zajímaly mě především motivy vedoucí příslušníky subkultury k abstinenci a následně podporující její udržení. Cílem práce bylo zmapovat pohnutky související s abstinencí a celkově popsat tuto, ne příliš známou, subkulturu.

Kapitoly v teoretické části jsou řazeny účelně tak, aby čtenář postupně pronikal do celé problematiky. První kapitola je věnována tématu subkultur. Pojem subkultury je zde teoreticky uchopen, současně tato kapitola pojednává i o pojmech hnutí a alternativní životní styl.

Druhá kapitola je zaměřena na identitu, pocit vlastní totožnosti. Jedinec, ztotožňující se s myšlenkami subkultury straight edge si buduje a osvojuje novou identitu, identitu abstinenta a člena subkultury straight edge. Tato kapitola se věnuje i identitě sociální, kterou si člověk může vytvářet například v rámci subkultury.

Třetí kapitola je o samotné subkultuře straight edge. Je zde popsán vznik hnutí, myšlenky a postoje, které členové zaujímají. Jsou zmíněny i myšlenky, které se k původním ideám straight edge přičlenily. Zaměřuje se především na specifika osobního pojetí straight edge a abstinenci. Straight edge není organizovaným hnutím, neplatí zde určená pravidla, a myšlenky straight edge jsou proto přijímány jednotlivými členy osobitým způsobem. V této kapitole jsou stručně popsány i odnože hnutí straight edge.

Čtvrtá kapitola pojednává o motivaci. Popisuje, co je to motivace a jak se projevuje v lidském chování a jednání. Zabývá se motivy, především individuálně psychickými, které nejvíce souvisí s takovou vnitřní motivací, jako je směřování k abstinenci. Součástí této kapitoly je i objasnění pojmů hodnota a postoj.

Pátá kapitola je zaměřena na abstinenci, především na abstinenci přijatou dobrovolně jako způsob života. V této kapitole jsou také zahrnuta data týkající se prevalence užívání návykových látek na území České republiky, která mohou být zajímavá k porovnání vůči abstinenci.

Po teoretické části práce následuje část výzkumná. V praktické části je rozpracován výzkumný problém a cíle výzkumu. Výzkumným cílem je objasnit motivy vedoucí k abstinenci u členů subkultury straight edge. Současně tuto subkulturu popsat a objasnit její myšlenky. Pozornost je rovněž zaměřena na jednotlivé aspekty života respondentů, které by mohla abstinence ovlivňovat. Pro výzkumný záměr bylo stanoveno pět základních

výzkumných otázek. 1. Jaké motivy vedou členy subkultury straight edge k abstinenci? 2. Jaké postoje k návykovým látkám a jejich uživatelům členové hnutí straight edge zaujímají? 3. Jaké zkušenosti mají členové hnutí straight edge s návykovými látkami osobně? 4. S jakými reakcemi na svou abstinenci se členové subkultury straight edge setkávají? 5. Jak ovlivňuje abstinence vztahy jednotlivých respondentů?

Tyto otázky jsou dále rozpracovány v kapitole výsledky. Výzkum je ryze kvalitativního typu. Výzkumný soubor byl tvořen 12 osobami, 10 z nich je současnými členy subkultury straight edge, abstinenty, 2 respondenti jsou bývalými příslušníky subkultury. Věk respondentů se pohyboval v rozpětí 24-37 let, medián délky jejich abstinence je 7,5 let. Respondenti byli získáváni pomocí metody sněhové koule. Pro získávání dat jsem zvolila metodu polostrukturovaného interview. Během celého výzkumu byla věnována pozornost etickým otázkám, např. anonymitě respondentů a ochraně dat před zneužitím. Data byla analyzována pomocí deskriptivní analýzy. Byly použity metody analýzy, jako je tvorba trsů, metoda zachycení vzorců nebo vyhledávání a vyznačování vztahů.

Získaná data z rozhovorů byla interpretována a rozpracována v kapitole výsledky.

Motivace k abstinenci je vždy ovlivněná více faktory. Ukázalo se, že nejčastějšími motivy, které vedly jedince k abstinenci, byly postoje k návykovým látkám a nepotřeba jejich užívání. Významným motivem je potřeba kontroly nad sebou samotným, nechť být ovlivněn a jednat pod vlivem návykové látky. Častým, ač ne plně uvědomovaným motivem, je zážitek závislosti blízkého člověka, převážně rodiče nebo prarodiče. Motivace k abstinenci může také vycházet ze zaujetí subkulturou. Členové subkultury a myšlenky, které nesou, mohou být pro jedince inspirací. Respondenti v abstinenci nalézají i určitý projev vymezení se proti většinové společnosti a vyjádření nesouhlasu s ní. Abstinence může být také cestou, díky které se jedinec vymaní z neuspokojivého stavu svého života, v tomto případě je abstinence prostředkem změny. Někteří respondenti abstinují s cílem sebeaktualizace a smysluplného využití času.

Všichni účastníci výzkumu zaujímají odmítavý postoj k návykovým látkám. Tento postoj se u některých respondentů v průběhu života měnil. Pro respondenty je však důležitá tolerance, neodsuzují uživatele návykových látek a nevystupují proti nim. Participantů vnímají, že v české společnosti je konzumace alkoholu společenskou normou a snaží se proti tomuto faktu svými postoji vystupovat. Návykovou látkou, která respondentům výrazně vadí, jsou cigarety. Někteří účastníci mají tendence se tématem návykových látek zabývat více, jeden účastník výzkumu organizuje motivačně-protidrogové přednášky pro mládež.

Osobní zkušenosti s návykovými látkami se mezi jednotlivými respondenty výrazně liší. Někteří mají s návykovými látkami minimální, nebo téměř žádné zkušenosti. Oproti tomu jsou ve výzkumném souboru i respondenti, kteří návykové látky užívali hojně, a to nejen alkohol. Čtyři respondenti byly v minulosti pravidelnými uživateli marihuany a jeden participant má osobní zkušenost s tvrdými drogami.

Respondenti se, v souvislosti s abstinencí, setkávají převážně s pozitivními reakce ze strany okolí. Častými reakcemi konzumentů jsou překvapení, obdiv nebo nepochopení. Respondenti musí ze strany okolí čelit přemlouvání k užití alkoholu, převážně pak při společenských událostech.

Abstinence má na vztahy jednotlivých respondentů spíše nepatrný vliv. Ve vztahu k sobě samotnému se u participantů objevuje zlepšení kladného sebehodnocení a větší spokojenost. Respondenti většinou nepocítují, že by je abstinence vyřazovala ze společenského života. Abstinence však do jisté míry ovlivňuje jejich partnerský život. Většinou není pro participanty partnerova abstinence podmínkou, mnohdy ale přiznávají, že by jim časté užívání návykových látek u partnera vadilo.

Všichni členové subkultury chápou myšlenky straight edge osobitým způsobem, nejedná se tedy o nějaký pevně stanovený soubor pravidel. Všichni však dodržují klíčovou myšlenku straight edge, abstinují od veškerého alkoholu, tabákových výrobků, měkkých a tvrdých drog. Abstinence je součástí jejich identity, sebepojetí. Respondenti k abstinenci přistoupili sami, na základě vlastního rozhodnutí.

Výsledky ukázaly na jistou kontinuitu mezi straight edge a hardcore-punk scénou, účast v této komunitě však není podmínkou pro ztotožnění se s myšlenkami straight edge.

Motivace k abstinenci u dvou respondentů, kteří jsou bývalými členy subkultury, se žádným významným způsobem nelišila od motivace stávajících členů. Pouze respondentka č. 12 uvedla, že vždy věděla, že se ke konzumaci alkoholických nápojů někdy vrátí. Bývalí straight edge uvádí, jako důvod k opuštění subkultury a jejich myšlenek změnu postoje ke konečnosti abstinence. Naprostá zdrženlivost od alkoholu už pro ně nebyla prioritou. Respondent č. 11 navíc uvedl, že nesouhlasí s jistým elitářstvím, panujícím mezi některými příslušníky subkultury. Respondentka č. 12 měla pocit, že ji abstinence určitým způsobem vyřazuje ze společenského dění.

Výsledky se ve velké míře shodují se zjištěními zahraničních autorů. Myšlenky subkultury straight edge mají možný potenciál k jejich využití v rámci primární prevence.

Seznam použitých zdrojů a literatury

- Bedrnová, E., Cipro, M., Francová, T., Franková, E., Hubiková, Z., Jarošová, E., ... Surynek, A. (2007). *Psychologie a sociologie řízení*. Praha: Management press.
- Bennett, A., & Peterson, R. A. (Eds.). (2004). *Music Scenes: Local, Translocal and Virtual*. Nashville: Vanderbilt University Press.
- Běláčková, V., Nechanská, B., Chomynová, P., & Horáková, M. (2012). *Celopopulační studie užívání návykových látek a postojů k němu v České republice v roce 2008*. Praha: Úřad vlády České republiky.
- Cakirpaloglu, P. (2012). *Úvod do psychologie osobnosti*. Praha: Grada.
- Csémy, L., Chomynová, P. & Sadílek, P. (2009). *Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD) Výsledky průzkumu v České republice v roce 2007*. Praha: Úřad vlády České republiky.
- Davis, S. J., & Spillman, S. (2011). Reasons for Drug Abstention: A study of Drug Use and Residence. *Journal of Psychoactive Drugs*, 43(1), 14-19.
- Dufková, J., Urban, L., & Dubský, J. (2008). *Sociologie životního stylu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.
- Haenfler, R. (2006). *Straight edge: clean-living youth, hardcore punk, and social chase*. New Brunswick, New Jersey, London: Rutgers university press.
- Hartl, P., & Hartlová, H. (2010). *Velký psychologický slovník*. Praha: Portál.
- Hebdige, D. (2012). *Subkultura a styl*. Praha: Dauphin.
- Helton, J. J., & Staudenmeier, W. J. (2002). Re-imagining being „straight“ in straight edge. *Contemporary Drug Problems*, 29(1): 445-473.
- Heřmanský, M., & Novotná, H., (2011). Hudební subkultury. In Janeček, P. (Ed.). *Folklor atomového věku. Kolektivně sdílené prvky expresivní kultury v soudobé české společnosti*. (89-110). Praha: Národní muzeum. Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze.
- Hůla, M. (2011). Straight edge. In *Kmeny*. (472-491). Praha: Big Boss, Yinachi.

- Irwin, D. D. (1999). Straight edge subculture: Examining the youths' drug-free way. *Journal Of Drug Issues*, 29(2): 365-380.
- Jandourek, J. (2012). *Slovník sociologických pojmů 610 hesel*. Praha: Grada.
- Janoušek, J. (2004). Skupinová identita jedince a identita skupiny v procesu globalizace. In Vališová, A., Rymeš, M., & Riegel, K. (Eds.). *Rozvoj české společnosti v Evropské unii IV. Psychologie a pedagogika jedince a společnost v procesu transformace a globalizace*. (182-190). Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd.
- Kalina, K., Dvořák, D., Frouzová, M., Hajný, M., Minařík, J., Miovský, M., & Nešpor, K. (2001). *Mezioborový glosář pojmů z oblasti drog a drogových závislostí*. Praha: Úřad vlády České republiky.
- Kohoutek, R. (2000). *Základy psychologie osobnosti*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, s.r.o.
- Kostěnek, J. (2001). Straight edge. *Rock & Pop*, 10/216, ročník XII. 28-31.
- Královcová, O., & Morávek, J. (2012). Straight edge: identita abstinenta. *Adiktologie*, (12)4, 292-300.
- Macek, P. (2003). Identita jako proces: vývojový přístup a styly sebedefinování. In Čermák, I., Hřebíčková, M., & Macek, P. (Eds.). *Agrese, identita, osobnost*. (180-200). Brno: Psychologický ústav Akademie věd ČR, Sdružení SCAN.
- Miovský, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada.
- Mullaney, J., & Kolb, C. (2006). Having the Edged or Edged Out? Women's Experiences in the Straight Edge Hardcore Music Scene. *American Sociological Association Annual Meeting*. Montreal. 1-20.
- Mravčík, V., Chomynová, P., Grohmannová, K., Nečas, V., Grolmusová, L., Kiššová, L., ... Jurystová, L. (2013). *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2012*. Praha: Úřad vlády České republiky.
- Nakonečný, M. (1998). *Základy psychologie*. Praha: Academia.

- Nakonečný, M. (2005). Životní styl jako psychologický koncept. In *Aktuální problémy životního stylu, Sborník referátů a příspěvků ze semináře sekce sociologie integrálního zkoumání člověka a sekce sociologie kultury a volného času*. (19-25). Praha: Masarykova česká sociologická společnost při AV ČR.
- Nakonečný, M. (2009). *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia.
- Novotný, I. (1999). Abstinencia. In Ondrejko, P., Poliaková, E., Bindasová, O., Bobula, J., Csáder, P., Drobná, H., ... Verešová, M. *Protidrogová výchova*. (312-317). Bratislava: Veda-vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied.
- Pavlas, I. (2011). *Výkonová motivace a interpersonální potřeby*. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě.
- Plháková, A. (2003). *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Grada.
- Polletta, F., & Jasper, J. M. (2001). Collective identity and social movements. *Annual Review of Sociology*, 27(1), 283-305.
- Popov, P. (2003). Alkohol. In Kalina, K., & Radimecký, J. (Eds.). *Drogy a drogové závislosti I mezioborový přístup*. (151-158). Praha: Úřad vlády České republiky, Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti.
- Smékal, V. (2002). *Pozvání do psychologie osobnosti*. Brno: Barrister & Principal.
- Smolík, J. (2010). *Subkultury mládeže uvedení do problematiky*. Praha: Grada.
- Sollárová, E. (2008). Socializace. In Výrost, J., & Slaměník, I. (Eds.). *Sociální psychologie 2. přepracované a rozšířené vydání*. (49-65). Praha: Grada.
- Svoboda, J. (2008). *Motivace a vznik závislostí*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě.
- Švancara, J. (2003). *Emoce, motivace, volní procesy, studijní příručka k předmětu Obecná psychologie II (prožívání, jednání)*. Brno: Psychologický ústav FF MU v Brně.
- Vágnerová, M. (2005). *Vývojová psychologie I. dětství a dospívání*. Praha: Karolinum.
- Wood, R. T. (2006). *Straight edge youth: complexity and contradictions of a subculture*. Syracuse, New York: Syracuse university press.

ABSTRAKT DIPLOMOVÉ PRÁCE

Název práce: Členové hnutí straight edge a jejich motivace k abstinenci

Autor práce: Pavla Řehulková

Vedoucí práce: Mgr. Ondřej Skopal

Počet stran a znaků: 81, 159 664

Počet příloh: 3

Počet titulů použité literatury: 39

Abstrakt:

Bakalářská práce je zaměřena na členy subkultury straight edge, pro které je charakteristické odmítání návykových látek, včetně alkoholu. Hlavním výzkumným cílem je objasnit motivy vedoucí k abstinenci, a to, jak aspekt abstinence ovlivňuje život člena subkultury straight edge. Pro tuto práci byl zvolen kvalitativní typ výzkumu, data byla získávána pomocí polostrukturovaných interview s jednotlivými příslušníky subkultury. Výzkumný soubor byl tvořen 12 stávajícími i bývalými členy subkultury straight edge, respondenti byli získáváni pomocí metody sněhové koule. Výsledky této práce ukazují, že rozhodnutí pro abstinenci je nejčastěji ovlivněno postoji k návykovým látkám, subjektivním pocitem nepotřebnosti těchto látek, potřebou sebekontroly a zkušeností setkání se se závislostí v úzkém sociálním okolí. Příslušníky subkultury jsou jak celoživotní abstinenti, tak i bývalí uživatelé drog. Nejčastěji se respondenti setkávají s reakcemi, jako je překvapení nebo nepochopení. Abstinence má pozitivní vliv na sebepojetí členů subkultury, ovlivňuje do značné míry i jejich partnerské vztahy. Myšlenky hnutí jsou vždy pojímány osobitým způsobem a abstinence je součástí identity členů subkultury.

Klíčová slova: straight edge, abstinence, subkultura, motivace

ABSTRACT OF THESIS

Title: **Members of the Straight Edge Movement and their Motivation for Abstinence**

Author: **Pavla Řehulková**

Supervisor: **Mgr. Ondřej Skopal**

Number of pages and characters: **81, 159 664**

Number of appendices: **3**

Number of references: **39**

Abstract:

The thesis is focused on the members of the Straight Edge subculture, who are characterized by rejection of drugs, including alcohol. The main research goal is to clarify the motives for abstinence, as well as, how abstinence aspect affects the lives of members of the Straight Edge subculture. For this work, the quantitative research was chosen; data were collected through semi-structured interviews with individual members of the subculture. The research sample consisted of 12 current and former members of the Straight Edge subculture, respondents were recruited using the snowball sampling method. The results of this study indicate that the decision for abstinence is most commonly affected by attitudes towards addictive substances, subjective feelings of uselessness of these substances, the need of self-control and experience of encounters with addictions in close social surroundings. Members of the subculture are both lifelong abstainers, and former drug users. Most commonly, respondents encounter reactions such as surprise or misunderstanding. Abstinence has a positive effect on self-esteem of the subculture members, influencing in different ways their relationships. Movement ideas are always conceived in an original way, and abstinence is part of identity of the subculture members.

Key words: straight edge, abstinence, subculture, motivation

Seznam příloh:

- **Příloha č. 1: Formulář zadání bakalářské práce**
- **Příloha č. 2: Vzorové Otázky pro polostrukturované interview**
- **Příloha č. 3: Přepis interview (příklad)**

Příloha č. 1: Formulář zadání bakalářské práce

Univerzita Palackého v Olomouci
Philosophical Faculty
Akademický rok: 2012/2013

Studijní program: Psychology
Forma: Full-time
Obor/komb.: Psychologie (PCH)

Podklad pro zadání BAKALÁŘSKÉ práce studenta

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA	OSOBNÍ ČÍSLO
ŘEHULKOVÁ Pavla	Mošnerova 9, Olomouc	F110059

TÉMA ČESKY:

Členové hnutí Straight edge a jejich motivace k abstinenci

NÁZEV ANGLICKY:

Members of the Straight edge movement and their motivation for abstinence

VEDOUcí PRÁCE:

Mgr. Ondřej Skopal - PCH

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

Cílem práce je seznámení čtenáře se subkulturou Straight edge a zjištění motivace k abstinenci u členů tohoto hnutí.
Bude provedena rešerše relevantní literatury.
Hlavní kapitoly teoretické části práce budou hnutí Straight edge, subkultura, abstinence a motivace.
Bude proveden kvalitativní výzkum formou polostrukturovaných rozhovorů.
Rozhovory budou následně analyzovány.

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

Haenfler, R. (2006). Straight edge : Clean-Living Youth, Hardcore punk and social change. New Brunswick: Rutgers University Press.
Hebdige, D. (2012). Subkultura a styl. Praha: Dauphin.
Miovský, M. (2006). Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Praha: Grada.
Nakonečný, M. (1996). Motivace lidského chování. Praha: Academia.
Smolik, J. (2010). Subkultury mládeže. Praha: Grada.
Wood, R. T. (2006). Straightedge Youth: Complexity and Contradictions of a Subculture. Syracuse, NY: Syracuse University Press.

Podpis studenta:

Datum:

Podpis vedoucího práce:

Datum:

Příloha č. 2: Vzorové Otázky pro polostrukturované interview

pohlaví, věk, vzdělání, zaměstnání

1. Jak ses dozvěděl/a o sXe?
2. Jak dlouho jsi straight edge? Jak dlouho abstinuješ?
3. Z jakého důvodu ses rozhodl/a stát se vyznavačem straight edge? Co tě vedlo ke ztotožnění se s myšlenkami straight edge? Co tě vede k abstinenci?
4. Co pro tebe osobně znamená straight edge a jaké hodnoty hnutí jsou pro tebe nejdůležitější?
5. S jakými myšlenkami sXe se ztotožňuješ a s kterými naopak ne (jsou-li takové)?
6. Vyvíjel se nějak tvůj postoj ke sXe v čase?
7. S jakými reakcemi se setkáváš v souvislosti s tím, že jsi straight edge (v souvislosti s tvou abstinencí)?
Konkrétně jaké jsou reakce okolí na tvůj přístup k užívání návykových látek?
Konkrétní situace, pozitivní, negativní? Cizí lidé, známí, kamarádi, rodina?
8. Změnily se nějak vztahy s tvými blízkými poté, co jsi začal/a abstinovat?
9. Co se ve tvém životě změnilo od té doby, co jsi sXe?
10. Co si obecně myslíš o drogách (cigarety, alkohol, tvrdé a měkké drogy)?
11. Jak se stavíš ke kouření a požívání alkoholu nebo drog u ostatních?
12. Jaké jsou tvoje osobní zkušenosti s návykovými látkami (alkohol, drogy, cigarety)?
13. Setkal/a ses někdy ve svém okolí se závislostí? (ty osobně, v rodině, u kamarádů, známých?)
14. Myslíš si, že má tvůj životní styl vliv na tvůj partnerský život?
15. Změnil se nějak tvůj vztah k sobě samé/mu od té doby co jsi sXe?
16. Pripadá ti, že je pro tebe někdy obtížnější dodržovat abstinenci?
17. Jak trávíš svůj volný čas, jaké máš zájmy, koníčky?
18. Je pro tebe důležité, aby tví přátelé měli podobné názory na návykové látky jako ty?
19. Znáš někoho, kdo přestal být sXe a jaké důvody ho k tomu vedly?

Rozšíření pro respondenty, kteří již nejsou straight edge:

20. Jak dlouho už nejsi straight edge?
21. Proč ses rozhodl/a přestat být straight edge?
22. Jak okolí reagovalo na to, že jsi přestal/a abstinovat?

Příloha č. 3: Přepis interview (příklad)

.....

T: Jak ses dozvěděl o straight edge, úplně původně?

R: Já jsem třeba ve 13 letech začal pronikat do punkový scény a to už jsem jako vnímal, že tam něco takového jako straight edge je. Ale prostě to pro mě byla taková jako uzavřená elitářská společnost. A pak jsem se k tomu dostal až třeba o 10 let pozdějc, kdy jsem jakoby ani ne, kvůli tomu abych se stal členem nějaký subkultury. No a vlastně potom, když by bylo 15, tak jsme založili kapelu a tím jsme nastartovali takovej dlouhej, třeba desetiletěj mejdan, ze kterýho si moc nepamatuju. A to bylo takový období, kdy jsem byl v tý škole, pak jsem se na ní jakoby vykašlal a začal jsem jezdit po světě a dělat různý alternativní zaměstnání. Ale vlastně pak jsme dospěli do takovýho bodu, kdy už to bylo pro mě osobně neúnosný. Už jsem dělal moc blbostí v tom životě, takže mi připadalo, že se mi to už moc vymyká. Hodně se chlástalo, všichni koketovali s nějakějma drogama. Ve finále už to bylo takový, že jsem si chtěl dát odstup a vůbec se jako podívat na ten svůj život, jakoby, co bych s ním chtěl dělat dál. Tak jsem si dal úplně jakoby abstinenci a vlastně jsem zjistil, že mi to hrozně vyhovuje.

A pak teprve jsem si jakoby až našel nějakou odnož v tý scéně, což mi možná jakoby trochu pomohlo s tím. Víš jako, že jsem chtěl zůstat pořád v tý komunitě, furt jsem chtěl zůstat v tom punku. A jakoby to, že tam fungovali nějaký lidi, který přemýšleli podobně jako já, v ten moment, tak mi to vlastně pomohlo, že jsem v tom jako vydržel, že jsem nemusel vypadnout úplně.

T: Ale říkal jsi, že si o tom věděl už i něco předtím...

R: Věděl jsem o tom už něco předtím, jasně, protože jsem si kupoval různý fanziny punkový, kupoval jsem si různý céděčka kapel. A viděl jsem tam různý lidi s těma křížkama na rukou a tak jsem to zkoumal, tak jsem se tak jakoby různě poptával, o co teda jde. A měl jsem kámoše, který k tomu měli dost jako respekt. Představili mi to jako věc, která je vlastně pro pár nějakějch vyvolenejch bláznů, kteří jsou radikálně vymezení proti všemu. Kolovalo o tom spoustu jako, v podstatě pomluv v tý době. Nebo možná na tom bylo něco pravdy, jakoby že tyhle lidi byli hodně radikální a agresivní a byly schopný i napadat, třeba kuřáky na svejch koncertech.

T: Jako i v Česku?

R: I v Čechách, že tady pár takových lidí bylo.

T: Takže hardline...

R: Jakože hardline prostě. Já jsem se osobně asi s žádným hardline nikdy nesetkal... To není úplně cesta, která by mi byla nějak jako blížká.

T: Prostě jsi o tom nějak věděl a pak teda bylo to období s kapelou, párty...

R: No byla ta desetiletá párty (smích). A pak jsem jako prozřel vlastně a vystřízlivěl, tak vlastně jsem zjistil, že to není úplně tak blbý. Když jsem jakoby víc se o to začal vůbec zajímat, mě to předtím bylo prostě úplně jedno nějaký straight edge.

T: Pak ses seznámil s nějakýma lidma přímo ze straight edge komunity?

No pak se mě chopil XY, protože on pořád touží po tom, mít straight edge kapelu, kapelu složenou jen ze sXe lidí, a k tomu vegetariánskou nebo veganskou ideálně, tak jsem byl jako další dobrej adept... Tak on mě jako představil spoustu kapel, lidí, tak jsem jakoby pronikl tady do tý komunity. Ale jakoby furt ta komunita, nebo vůbec jakoby ta scéna, pro mě není nějak jako...jsem rád, že tam je, ale není pro mě nějak jako podstatná. Nejsem straight edge pro ten status, toho bejt straight edge, ale jakoby je tam pořád ta osobní věc. Takže mi to pomáhá žít ten můj život tak, jak bych si představoval.

T: Jak dlouho jsi teda straight edge?

R: Asi 4,5 roku. A nepiju 5 let.

T: 5 let, takže pět let čistě abstinuješ nebo tam byla třeba i nějaká přestávka?

R: Ne, ne žádná přestávka, nikdy nic. Žádné výkyvy ani jako nechci

T: Z jakýho důvodu ses rozhodl pro to být straight edge a nemyslím teď říkat si straight edge, ale hlavně pro to abstinovat?

R: No vlastně, já když jsem o tom pak začal víc a víc přemýšlet, o své abstinenci. Tak jakoby úplně ten prvotní impulz byl, abych se dostal z takovýho toho bahna, toho že jsme byli vlastně furt jako ožralí. Ta kapela nestála už tehdy za moc, my jsme nestáli za moc. Hádali jsme se, v té kapela. Tak jako tady z toho se nějak dostat a nějak to spravit. A pak vlastně se na to nabalovala spousta dalších věcí. Kdy jsem si pořeboval něco urovnat v osobním životě, s nějakou holkou. Já jsem vlastně zjistil, že jako přemejšlet o tom střízlivej je mnohem lepší. Je to lepší to řešit takhle, než to řešit i když jakoby třeba jenom někde se potkáme na pivu a jsme trochu lízlí, tak to většinou nevedlo k žádným dobrým závěrům. Pak jsem si k tomu začal ještě jakoby i přidávat třeba politický důvody, nebo takhle, to je jako ještě další věc. Ta mě trošku jako deptala na té scéně punkový úplně od začátku. A to bylo to, že vlastně všichni hrozně jsme chtěli nějak jakoby žít jinak a vlastně prosazovat, prezentovali jsme se jako, že ta naše kultura je vlastně úplně úžasná oproti té společnosti, která je zlá. Ale ve finále jsme jako prostě se chovali úplně stejně, nebo hůř, než ta společnost, kterou jsme odsuzovali no. A velkou váhu jsem přikládal právě tomu chlastu. Kterej z těch lidí většinou ve finále udělá prostě takový jako nemyslicí stádo. Takže člověk jakoby nikam ty myšlenky, který v tom punku jsou, třeba ač dobrý, tak už je dál nikam neposune, protože to skončí u toho pivního stolu. A tak to byla jako další věc, tak to furt jako bobtnalo.

T: Takže se to nabalovalo. A úplně poprvé, když sis řekl teda dost, teď nebudu pít. Tak to sis řekl, že to bude na pořad nebo sis od toho chtěl dát jen pauzu?

R: No já jsem jako začal postupně. Nejdřív jsem přestal kouřit, pak jsem vynechal všechny drogy, pak jsem přestal pít. Pak teprve asi jako o půl roku později, jsem si řekl, tak si udělám to xko a bude to jako završení. Jako taková meta do který jsem jako došel.

T: Takže ty důvody bys popsal teda přesně jak? Jestli to můžeš shrnout prosím.

R: No jako ty důvody jako takový, v podstatě dostat nějaký nadhled na ten svůj život, vymanit se z té denní rutiny, která v té době byla, prostě to chlastání a dostat jako nadhled a nějak vyhodnotit tu situaci a dostat ten život do kolejí, jako takovej, jak jsem si ho představoval.

T: A z toho stejnýho důvodu se u toho pořad držíš?

R: No a pak jsem jakoby zjistil, že tahle cesta mi vyhovuje daleko líp... Prostě třeba já jako, když jsem jako na nějakým mejdanu, tak já jsem jako schopnej se přepnout mentálně na úroveň těch ožralejch lidí. Tak jako jsem schopnej s něma hodinu dělat úplný kraviny a pak se zase jako obrátit a jít si jako řešit svoje vážný věci. Nepotřebuju už k tomu se stimulovat nějakýma návyhovejma látkama nebo chlastem.

T: Co pro tebe osobně znamená straight edge?

R: Já tu komunitu mám jako rád, já jí podporuju, ale nemám potřebu třeba už vyhledávat kapely, který jsou jen sXe, zakládat kapelu jenom sXe, protože jsem straight edge...

To je těžká otázka, na to jsem asi moc unavenej (smích). Ne, co pro mě znamená teda straight edge.. V podstatě jako bych asi zopakoval už to, co jsem říkal. Je to nějaká životní cesta, není to ani cesta, je to taková jako meta, na kterou jsem se chtěl dostat, abych mohl někam dál, dál pokračovat. Bod, ze kterýho se mi ten můj život líbí. A zároveň je to i pro mě to, co jsem v tom punku hledal, to vymezení se proti většinový společnosti.

T: Dobře. S jakýma myšlenkama se ztotožňuješ? Tak když to tak vezmeme, tak alkohol ne, drogy ne, cigarety ne. A co třeba otázka promiskuitního sexu?

R: V podstatě, tady ty tři „příkázání“, co vlastně pro sXe platí, tak vlastně vycházej ze songu Straight edge od kapely Minor threat. A on tam vlastně říká, don't smoke, don't

drink, don't fuck. Ale pro mě jako by to v podstatě... že celá ta poenta toho songu je, že on tyhle věci nedělá proto, aby měl čas přemejšlet a dělat jiné věci. A podle mě tam jakoby ta myšlenka je spíš jako neplejtvat ten čas na to, že budeš pobíhat po barech a hledat nějaký holky... Takže ještě otázka, co je promiskuitní sex. Jestli je to nějaký jako střídání partnerů na denní bázi nebo když máš jako jednorázovky... takhle to jako nevnímám. Pro mě, v podstatě jako nějaké kamarádské sex není problém, nemusím s tím člověkem mít jako nějaký vážný vztah, ale nějaký vztah s ním mít musím. Jako já to neodsuzuju, neodsuzuju jako ani ty drogy nebo hulení, v podstatě já nemám jako potřebu jim vnutit tu myšlenku, spíš se snažím žít nějak jako příkladem a ukázat, že to jde.

T: Potom takový ty další myšlenky, který se k tomu přidaly postupem času, jako třeba veganství, vegetariánství.

R: Jo. Já třeba vegetarián jsem byl dlouho předtím, než jsem byl sXe. Teď jsem takovej 90% vegan, že občas jako někde si nedám pozor a něco sežeru, nejsem úplně jako radikál, že bych chodil a čet si všechny ty složení, jestli tam není nějaký brouk... Ale to jsou jako myšlenky, u kterých je fajn, že jsou dohromady a já bych trošku chtěl, aby byly vnímány zvlášť. Protože jakoby to, ne každé kdo je sXe musí být vegan a opačně.

T: Já jsem si během těch rozhovorů zatím všimla, že na to máte většinou takovej názor.

R: Ona je to jakoby věc, která je s tím hodně spojovaná. Jsou kapely, který si vyloženě zakládají na tom, třeba, nebo jakoby proč furt mluvím o těch kapelách, protože jsou to takový ty hlavní nositele té myšlenky a ty pochodně toho hnutí, tak jsou ty kapely. Který o tom zpívají, mluví a jsou nejvíc vidět. Takže prostě máš kapely, který jsou vyloženě jako vegan sXe, zakládají se na tom, že jsou vegan sXe. A z toho podle mě jakoby i vzniklo povědomí, že tyhle věci jsou spolu. Ale nemusejí být a asi je dobře, že to tak není. Protože v podstatě já bych si musel vybrat, že teda nesmím pít a nesmím jakoby něco konzumovat, což jakoby se už někomu líbit nemusí. Pro mě ta myšlenka toho veganství je pořád víc nadřazená tomu straight edge.

T: Vyvíjel se nějak tvůj postoj v čase ke sXe, když teda pomineme to, že na začátku jsi o tom něco věděl, ale jak to bylo pak dál.

R: No jasně. Tak když to vezmu úplně od začátku, tak jsem o tom něco věděl, moc jsem to nevnímám, spíš jsem to tak jakoby odsoudil, jako něco z čeho si nechci nic vzít.

T: Až odsoudil jo?

R: No to je možná trochu silný slovo, ale asi trošku jo. Prostě mi tam smrdělo furt to elitářství, že je to věc nějakých vyvolejch, prostě 20 lidí v té scéně, který dělají své koncerty, mají tam svoje názory a vlastně nikoho tam mezi sebe nepouštějí. Což tak jako, ono to tak trošku jako je, pořád. Asi spíš je to tím, že já jsem jako vyrostl a ne že by se změnila ta scéna tolik. Ale už to tak tolik nevnímám a vlastně je mi to jakoby jedno.

T: Takže to tam vnímáš.

R: Trošku jo.

T: A jak to vypadá, jako taková nadřazenost, jako já mám čistou hlavu a ty ne..?

R: Jo, asi tak, asi tak. Tak ona je za tím vlastně určitá jako silná vůle. A ty lidi mají vlastně pocit, že když začnou být straight edge, tak tu silnou vůli mají automaticky s tím, že mají ten křížek na ruce, a že vlastně jsou teda něco víc, než ti ostatní, kteří se zpíjej. Což prostě není úplně jako příkladná rovnice, tak to prostě není. A většinou spíš je to, spíš to vnímám u lidí, který vlastně jakoby se dostanou do té scény, okamžitě přijmou všechny ty její názory ze dne na den v podstatě a nemají tam žádný vývoj. Kdežto v podstatě jako u lidí, který buď to už jsou starší anebo si prošli nějakým takovým tím špinavým bahnem předtím, tak jakoby na to mají trošku volnější názor... Teď jsem se do toho trošku zamotal.

T: Že jsou jakoby třeba víc tolerantní k těm co pijou?

R: Jo, asi tak. Už tam to elitářství tolik není a jsou vlastně schopní fungovat s oběma těma komunitama těch lidí.

T: No tak to byl ten začátek. A jak to pokračovalo dál?

R: No a vlastně ze začátku, když jsem poznal toho XY, tak ten na mě nahnul mraky věcí, celou historii sxe a spoustu kapel, který jakoby jsou pro to hnutí nějakým způsobem zásadní

a já jsem tím byl hrozně posedlej žejo, prostě to byla taková nová věc. Tak jsem si o tom hledal, kupoval jsem si knížky, dvdčka a desky těch kapel, četl jsem si texty, dělal jsem si výpisky pomalu z těch textů. Fakt mě to jako zajímalo. Koupil jsem si trička sxe a tak.

T: Takže XY byl takovej impulz?

R: XY mě v tom podporoval, ten zájem přišel sám. Takže on byl můj hlavní informátor... A ten můj zájem postupně ochládal, ale v podstatě furt jakoby jak jsem říkal, už jakoby nepotřebuju. Tak jako v tý scéně hodně funguje to, že jsou uznávaný kapely, který jsou straight edge, jen proto, že jsou sXe. A vlastně pro mě je hrozně důležitý jak ta kapela, ne jen jaký má názory, ale jak hraje. To znamená, že v momentě, kdy ta kapela hraje špatně, tak prostě může bejt co chce, ale prostě pro mě jako nefiguruje. Tak a to je třeba jedna věc, která se fakt jako změnila. Ze začátku jsem byl fakt rád za každou kapelu, která je sXe a která vlastně tu myšlenku nese. Teďka postupem času už jakoby to trošku zvolňuju, jakoby to pro mě osobně není..., jako furt jsem rád, že ty kapely jsou, ale jako pro mě už nejsou tak důležitý.

T: Dáváš to na sobě znát, že jsi straight edge?

R: Víceméně jo, já jako nemám potřebu to někomu nutit, tu myšlenku, ale na druhou stranu jsem rád, když to vidí. Ne kvůli mně, ale v podstatě to může vyvolat nějakou diskuzi, nebo někoho to může zaujmout, nebo naopak to nesnáší, tak mě přijde jako vyfakovat. Ale v podstatě jakákoliv reakce je dobrá... Já si myslím, že je to dobrá věc a může to jak tu scénu, tak tu společnost změnit v nějakým směru, když se vymaní.

T: Takže o tom třeba s někým mluvíš, vysvětluješ? Kromě toho, že máš třeba tričko sXe?

R: Ono je to poměrně těžký, někomu to vysvětlit co to je, protože je to tak spjatý s tím punkem, že lidi, který o tom nemají žádný povědomí, tak vlastně vůbec nechápou, co to je. Protože říkají, hele mě už je 35 a taky nepiju, nekouřím, to je to samý jako, ale není. Takže většinou je to trošku náročný to vysvětlit. Nicméně na těch koncertech, kde asi působíme nejvíc, tak tam se to dá. Jako ale spíš mě baví to, to jako předvádět na sobě. Že v podstatě jsem schopnej odehrát úplně energickou show, která vlastně se vyrovná komukoliv na kokainu, ale jsem prostě střízlivej. A tam, aby to byli vidět, tak si jako dám ty křížky na tu ruku.

T: Ale ta vaše kapela není straight edge ne?

R: Ne, tam jsem jen já. Dávám to najevo za sebe prostě... Abych ukázal, že tady ta cesta je. Nepotřebuju se ukazovat jako sxe, ale já potřebuju jako upozornit na to, že tady je i jiná cesta než vlastně to, v čem já jsem vyrůstal. To spíš třeba o tom vegetariánství a veganství, o tom mluvím poměrně dost, třeba na každým koncertě se snažím aspoň zmínit, že tady něco takovýho, jako nějaká taková cesta zase je.

T: Jaký byli a jsou reakce okolí na to, že ses stal straight edge? Na to, že abstinuješ?

R: Tak nejdřív jako si ty lidi o mně mysleli, že jsem se zbláznil. A většina lidí, třeba i z kapely, si začli myslet, že předně jsem se stal takovým tím radikálním bláznem. No tak třeba můj nejlepší kámoš z kapely mě nepozval na narozky, protože se tam jako pije a já jsem tam teda nebyl pozván, protože teda nepiju. Tak to bylo takový jako, taková rána.

T: To bylo potom, co jsi začal abstinovat nebo potom, co jsi řekl, že jsi straight edge?

R: No a to bylo po tom, co jsem řekl, že jsem teda sxe.

T: Ale předtím jsi už nějakou dobu astinoval.

R: Předtím jsem nějakou dobu abstinoval, oni si všichni mysleli, že je to něco chvilkového ... No a to byla taková největší rána, co přišla. Další věc z rodiny, ty si ze mě

dělají srandu do teď, že jsem udělal takovou radikální změnu v tom životě. Prostě mají nějaký poznámky. No a jinak asi nic.

T: V té rodině, když teda jak říkáš, mají nějaký poznámky do teď. Tak když třeba máte nějakou rodinou oslavu nebo něco, tak mají třeba nějaký tendence ti třeba něco nabízet?

R: Jo, furt. Vždycky mi něco nalejou, já to jako pozvednu, cinknu si a pak to dám stranou. A pak mi řeknou, tak ale napít by ses trošku mohl, ne přece.

T: Ale třeba nikdo se s tebou kvůli tomu nepřestal bavit ne?

R: Já jsem se kvůli tomu přestal bavit s jedním klukem a to protože, to byl jako můj blízký kamarád, spolupracovník. A v podstatě, já jsem zjistil, že ten člověk má na mě jako velkej vliv, který já nechci, aby na mě měl. A tím, že jsem se furt udržovali spolu v takový tý náladě, tak jsem nebyl schopnej si dát ten odstup. Tak mě jako udržoval v takovým skepticizmu a v takový blbý náladě a furt mi podsouval nějaký svoje polopravdy, který já jsem nebyl v ten moment schopnej prokouknout, protože jsem byl s ním hrozně spjatý, byli jsme jako hodně dobří kámoši. A potom co jsem jakoby vystřízlivěl, a vlastně jsem zjistil, že mě jako hrozně dlouho vodil za nos a lhal v různých věcech, který já jsem neviděl... Tak to byl člověk, kterýho jsem ze svého života potom úplně vypustil. Že jsem si ověřil pár věcí, který mi on někdy napovídal. Tak to byla jako jedna z těch věcí, který se změnil.

T: A nějaký další, negativní nebo naopak pozitivní ohlasy?

R: No třeba jsem se v klidu po 8 letech rozmyslel, že se chci rozejít s holkou. To byl takovej jakoby další bod, proč jsem přestal, prostě jsem si potřeboval urovnat myšlenky a říct si, jestli to je to co chci, nebo to co nechci. Střízlivýmu se mi to dělalo dobře.

T: A třeba reakce lidí, který nejsou úplně blízky, třeba na těch koncertech jak na to reagují?

R: Já jsem trošku si vždycky myslel, že na to ty lidi budou reagovat zvláště, nebo třeba i agresivně, nebo nějak divně minimálně. A vlastně to docela jako přijímaj, oni jakoby to nějak nevnímají, že jsem straight edge nebo ti, co to vnímaj, tak naopak třeba přijdou. A někdo třeba řekne, hele obdivuju, co vlastně děláš, někdo přijde a chce vědět víc o tom. Ale vlastně nikdy jsem se nedostal vyloženě do nějaký konfrontace. Nejpozitivnější ohlas na to mám od sebe.

T: Změnili se nějak tvoje vztahy s tvýma blízkýma? Tak to jsi už vlastně trochu říkal, jeden kámoš s tím měl trochu problém, s dalším ses přestal bavit a pak ta přítelkyně. A v rodině třeba?

R: Z rodiny říkají, že jsem šel do sebe, ale mě to jako nepřijde.

T: Co se ve tvým životě změnilo, za těch pět let?

R: No spousta věcí. Já furt jakoby hledám nějakou životní cestu, kudy chci jít, ale jakoby už mám jako střízlivou mezi, kterou se chci ubírat. A to je asi to nejdůležitější. Že jsem si byl schopnej nastavit nějaký, předtím jsem se nechal tak jako vláčet, že jo, bylo to takový rozjetý, ze setrvačnosti, do toho ta holka osmiletá, tak zase furt jsme jakoby tam, jsem byl zabředlej v takovým stereotypu. A teďka vidím jakoby, že jak jsem se z toho dostal, tak jsem schopnej si nastavit nějaký svoje priority. Říct si, co chci dokázat na určitejch úrovních, jak pracovních, tak třeba s kapelou a tak dál.

T: Takže v tom cítíš nějaký vývoj?

R: Jo.

T: Přináší ti to ještě něco dalšího do vztahu se sebou samotným, nějakou změnu, osobnostní vývoj, nebo něco takovýho?

R: Jo, určitě. Dostal jsem tím tu šanci si uvědomit kdo vlastně jsem a co chci.

T: Co si myslíš o drogách, myslím tím drogy v širším slova smyslu, ne jen tvrdý drogy.

R: Mě přijde, že hrozně moc lidí plejtvá svůj potenciál tím, že bere nějaký drogy, nebo se někde opíjí. To je třeba další věc, kterou jakoby mi to dalo. Takže vlastně díky tomu, že

nepřejtvám ten svůj čas tady těma věcma, tak mám spoustu času na jiný věci... Co mi to možná vzalo, tak že už nejsem tolik vidět ve společnosti a už nepotkávám tolik lidí jako dřív. Přece jenom jakoby většina mejch známejch a kamarádů často ten čas tráví v těch hospodách. To znamená, že třeba hodně z nich jsem přestal vídat tak často, jak jsem je vídal dřív.

T: Nechodíš tam teda?

R: Snažím se nechodit do hospod. To má v podstatě i jinej důvod, protože furt zpívám, každej den trávím tím, že cvičím a v momentě kdy jdu do hospody, kde je zakouřeno, tak nejsem schopnej dejchat... No a pak jakoby když dohlídneš dál. Tak za těma drogama je spojenech hrozně moc věcí, jo třeba zase, já se budu vracet k tomu punku. Tak vlastně v čem mě punk vychovává je, že války a zabíjení lidí jsou hrozně špatná věc. Potom když se podíváš, že většina těch punkáčů potom někde šnupe nějaký drogy, který přicházej třeba z Jižní Ameriky, kde se třeba kvůli tady tomu kokainu postříli tisíce lidí v nějakých kartelovech válkách, tak vlastně se tak jako cyklíme a podporujem vlastně to, proti čemu od základů tím punkem bojujem. To je další věc, kterou odmítám podporovat. Co se týče alkoholu, tam vlastně mi to tolik asi nevadí. Tam jde o to, že se ty lidi niče, tím že se upíjej.

T: A cigarety třeba?

R: Cigarety, to mi přijde jako úplná blbost. To že jsem začal kouřit, to byla největší chyba v životě a to že jsem přestal, byla jedna z nejlepších věcí v životě. Protože to mi přijde jako úplná zbytečnost, která ti v podstatě nic nedá. Nevidím prostě žádný přínos toho, když někdo kouří. A další věc ještě s vegetariánstvím spojená, co se týče kouření, že prostě není tabáková, která by netestovala svoje výrobky na zvířatech. Takže když vidím kouřícího vegetariána nebo vegana, tak mi to přijde trošku divný.

T: Jak se stavíš k užívání návykových látek u ostatních?

R: Je to víceméně jejich věc. Jako když mi někdo vadí, tak nemám problém s tím říct mu, že mi prostě vadí, ať mě nechá bejt. Když je třeba někdo opilej... Ale já se spíš snažím ukázat pozitivní stránku toho. To znamená, že když třeba někdo přestává kouřit, tak si s ním o tom promluvit a podpořit ho v tom, nebo když chce někdo přestat pít, tak ho podpořit. Na druhou stranu, když prostě někdo chce pít, tak nepůjdu za ním a nebudu mu říkat, nech toho. Nebo když jako vidím kámoše, kterej je blížkej, a to už asi jakoby nemá nic společnýho se straight edge, ale vztahem s tím člověkem. Když prostě vidím, že se ničí, tak jít za ním a podpořit ho

a snažit se ho vytáhnout.

T: Jaký jsou tvoje osobní zkušenosti s návykovými látkama?

R: No tak jako pil jsem, kouřil jsem. Občas někde nějaký šňupání nějakých urychlovacích prostředků, jako speed, ale to je asi tak všechno. Zkusil jsem i pervitin a kokain, ale to jsem jen zkusil. Moje žíly vždycky zůstaly čisté.

T: A ten alkohol, to bylo třeba jak často?

R: To jsme se vždycky před koncertem ožrali, pak jsme se ještě tam ožrali a pak jsme přijeli zpátky do města a ožrali jsme se ještě jednou třeba. A takhle jsme jeli. A v takovým nejsvětlejším bodě naší kariéry jsme jezdili 83 koncertů za rok, což vlastně každej tejdenně někde hraješ + nějaký turné tejdenní. A už toho začalo být hrozně moc. A já jsem byl jako vždycky schopnej v neděli si říct dost, přes tejdenn jsem normálně fungoval, chodil jsem do práce a pak zase v pátek jsme to rozjeli na plný pecky.

T: Takže hlavně víkendově.

R: Takže víkendy no, ale o to zase jako fest..

T: A předtím, když jsi chodil ještě do školy, tak to byly taky víkendy?

R: A když jsem byl ještě na škole, tak to nebyli jen víkendy, to jsme jeli furt, to je pravda. A ona ještě jak je ta umělecko-průmyslová škola taková volnějš a benevolentnější, tak jsme měli dvorek kuřáckej a tam se hrozně kouřila tráva, kouřila se furt. Třeba každou přestávku.

Takže tu trávu jsem kouřil dost, třeba denně, v podstatě asi do půlky třetíáku, kdy už mě to začalo tak hrozně deptat, že jsem se na to vykašlal.

T: A kdy jsi třeba začal s alkoholem?

R: Poprvé jsem začal pít asi v 8. třídě, kdy jsme začali koketovat s nějakým pitím, kouřením no a pak už to tak jakoby gradovalo, že na ty střední jsem měl ještě víc volnosti, třeba od rodičů, tak se to ještě víc rozjelo. Prostě jsme se vždycky rádi bavili s těma vyššíma ročníkama, který už to měli jako naplno, tak jsme se nechávali táhnout.

T: A kouření?

R: No to bylo taky od osmý třídy a skončil jsem vlastně před pěti lety. A tráva byla třeba od devátý třídy do třetíáku na střední.

T: Setkal ses někdy ve svém okolí se závislostí, v rodině, u kamarádů..?

R: V rodině ne, já mám hrozně vzornou rodinu. Se závislostí mezi kámošema jo. Jako co se týče kouření, to je taková běžná věc, co se týče tvrdějch drog, tak mám jednoho kámoše, kterej je hodně závislej, na heroinu a ten jakoby furt funguje ve společnosti, v práci. A co se týče chlastu, tak tam se to blbě posuzuje, ale mám jako docela hodně známejch, co chlastaj každě den.

T: A ty jsi třeba dlouho kouřil, jak to vnímáš u sebe?

R: No, tak já třeba kdykoliv jsem jel někam s rodičema na dovolenou nebo nějakěj delší pobyt, tak jsem třeba nepotřeboval kouřit. Pak jsem se zase vrátil do toho svého denního života a vlastně jsem zase začal.

T: Takže ti nepřipadá, že by jsi byl závislej?

R: Asi jako jo, trochu jsem byl třeba podrážděnější. To že jsem byl asi závislej, jsem poznal v ten moment, kdy jsem přestal kouřit, že mi to dělalo trochu problémy. Potřebovala jsem žvejkačky a tak, takže jsem asi závislej byl.

T: Jak by si popsal svůj vztah k lidem, kteří kouří, pijí, berou drogy?

R: Já mám obecně lidi rád, takže si nenechám tyhle věci stavit do cesty, vždy se snažím vidět za. A potom vlastně, mě jakoby mrzí, když je znám, že se ničej tím, co dělaj.

T: Takže se nevyhýbáš kontaktu s nima, máš třeba toho kamaráda, kterej fetuje.

R: Ne, to vůbec no. Třeba právě ten kámoš no, mám ho rád pro to, jakej je.

T: Myslíš si, že má tvůj životní styl vliv na tvůj partnerský život?

R: Jo, určitě. Protože když si něco rozmyslím a něco tomu druhýmu řeknu, tak to myslím vážně a stojím si za tím. Nemám potřebu se vymlouvat, že jsem byl ožralej a takovýhle ty věci. V podstatě jakoby se mi mnohem líp a víc napřímo komunikuje s tím partnerem. Hůř se mi hledají partnerky, (smích) jsem stydlivější... Straight edge nemusí být to vůbec, prostě koukám jakoby na toho člověka jako na člověka co jako dělá. Ale prostě jako namlouvací rituály opilejch lidí jsou hrozně jednoduchý, že jo, koupíš panáka, panáka, panáka a tak to funguje. No a jako střízlevej jsem takovej nesmělejší.

T: Takže nevadilo by ti, kdyby tvoje přítelkyně třeba kouřila nebo pila a tak?

R: Moje poslední přítelkyně kouřila, pila a jedla maso. Takže tohle mi nevadí.

T: Znáš někoho, kdo přestal být straight edge, a důvody proč?

R: Znáám třeba jednoho kluka, ten říkál, že mu to osobně vlastně nic nepřináší, že byl vlastně straight edge jen proto, že to byla jeho přítelkyně. Že to pro něj nic neznamená. Já vím, že v Praze byla poměrně silná scéna, někdy na konci devadesátějch let a většina těch lidí už teďka není, ale tím, že já jsem do toho vpadl později, tak jsem ani neměl šanci je poznat jako straight edge.

T: A ty předpokládáš, že bude straight edge do konce života, nebo jakej na to máš názor?

R: Jestli budu straight edge do konce života nevím. Dokud to pro mě bude mít ten přínos, co to má teďka, tak si myslím, proč ne. Ale co nechci, tak je řešit si tím pitím nějaký problémy. Nemyslím si, že by nějaká kritická životní situace měla bejt důvod pro to, se na to vykašlat. Spíš jakoby naopak mě to posílí v tom, abych to vyřešil tak, jak chci. To je

vlastně to proč jsem přestal pít, abych si vyřešil nějaký problémy. Tak úplně stejně přistupuju k čemukoliv, co mě potká teďka. A zatím je to vlastně hrozně dobrá cesta, hrozně dobrej způsob, takže myslím, že to tak zůstane.

T: Tak ono stejně mít to tak nalajnovaný, nikdy nemůžeš vědět.

R: No, přesně tak.

T: Napadá tě ještě něco, co bys chtěl dodat?

R: No znám i lidi, který třeba nepijou kafe nebo nežvýkaj žvýkačky, tak to já takhle nemám teda... Mě to občas přijde jakoby úplně do extrémů, že spíš ty lidi jakoby, si tím potřebujou jako dokázat něco, že jsou lepší, než ty ostatní a že si na tom jakoby zakládaj. Ten jejich hlavní cíl je vlastně stát se straight edge, že to neberou jako odrazovej můstek pro něco dál, nebo nějakej krok k nějakýmu duševnímu rozvoji, ale prostě jen být sXe. Pro mě osobně je to nástroj k tomu, abych žil život jak chci, není to pro mě nějakej cíl nebo nějakej vrchol, to v žádným případě.

.....